

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
TEKSTİL ANASANAT DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**1960'LARIN MODA DEVRİMİ
VE
BATIDA TAKI TASARIMINA YANSIMALARI**

Hazırlayan
M. Serpil ALTUN

Danışman
Prof. Suhandan Özay DEMİRKAN

İZMİR-2010

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1960’ların Moda Devrimi ve Batıda Takı Tasarımına Yansımaları” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih: .. / .. /

Adı-Soyadı: M. Serpil ALTUN

İmza:

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün/...../..... tarih vesayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'ninmaddesine göre Tekstil Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencisi M. Serpil Altun'nun "1960'ların Moda Devrimi ve Batıda Takı Tasarımına Yansımaları" konulu tezi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde, saat’ da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezinolduğuna oy.....ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

TEZ/PROJE VERİ FORMU

Tez/Proje No: Konu Kodu: Üniv. Kodu:

• Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez Yazarının

Soyadı: ALTUN

Adı: M. Serpil

Tezin Türkçe Adı: 1960'ların Moda Devrimi ve Batıda Takı Tasarımına Yansımaları

Tezin Yabancı Dildeki Adı: The 1960's Fashion Revolution And It's Reflections To
The Jewellery Design In West

Tezin Yapıldığı

Üniversitesi: D.E.Ü.

Enstitü: G.S.E.

Yıl: 2010

Diğer Kuruluşlar :

Tezin Türü:

Yüksek Lisans:

☐

Dili: Türkçe

Doktora:

☐

Sayfa Sayısı: 162

Tıpta Uzmanlık:

☐

Referans Sayısı: 64

Sanatta Yeterlilik:

☐

Tez Danışmanlarının

Ünvanı: Profesör

Adı: Suhandan

Soyadı: ÖZAY DEMİRKAN

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1- 1960'lar

2- Moda

3- Takı Tasarımı

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1- 1960's

2- Fashion

3- Jewellery Design

Tarih: 18/10/2010

İmza:

Tezimin Erişim Sayfasında Yayınlanmasını İstiyorum.

Evet

☐

Hayır

☐

ÖZET

Kültürel, siyasal, ekonomik ve teknolojik alanda pek çok ilkin yaşandığı 1960'lı yıllar, moda giyim tarihi açısından da ayrı bir öneme sahiptir. II. Dünya Savaşı sonrasında batılı toplumlarda yaşanan hızlı ekonomik büyümenin ardından, alım gücü ve buna bağlı olarak da yaşam standartları yükselen tüketici sınıfın beklentileri; popüler kültürü destekleyen medyanın toplum üzerindeki etkisi; yaşamın her alanında daha fazla söz sahibi olan ve batılı toplumların itici gücü haline gelen genç nüfusun talepleri; eşitlik ve cinsel özgürlük mücadelesi veren kadın hareketleri; bilimsel araştırmaların hız kazanmasıyla birlikte keşfedilen yeni malzeme ve teknikler; sanat dünyasında yaşanan canlılık ve yeni akımlar gibi pek çok etken, 1960'larda yaşanan moda devrimi üzerinde etkili olmuştur.

Batılı toplumlarda giysi modasında yaşanan devrimin yanı sıra, takı tasarımı alanında da günümüz tasarım anlayışını büyük ölçüde etkileyen önemli bir devrim yaşanmıştır. Takı tasarım anlayışının köklü bir değişime uğradığı bu yıllarda, genç nesil tasarımcıların cesur arayışları; plastik sanatlarla olan güçlü etkileşim; yeni malzeme ve tekniklerin kullanımı; takı tasarımı eğitiminde yaşanan reformlar ve açılan uluslararası sergileri müze ve galerilerin de desteklemesi sonucunda, bu alandaki geleneksel yapı kırılmış; takının sanatsal değeri maddi değerinin önüne geçmiştir. Form ve fonksiyon arasındaki ilişkiler sorgulanırken, takı için "Giyilebilir Heykel" ya da "Giyilebilir Obje" gibi yeni tanımlamalar gündeme gelmiş; kullanıcılar ise takıyı kimliklerini tanımlayan bir iletişim aracı olarak görmeye başlamışlardır.

Bu çalışmanın amacı da, 1960'larda batıda hem moda hem de takı tasarımında yaşanan bütün bu önemli değişimleri; değişimlerin ardındaki toplumsal, siyasal ve kültürel yapılanmaları ve devrim niteliğindeki sonuçlarını bir bütün içinde araştırıp irdelemek; bu sonuçlar ışığında özellikle ülkemizde takı sektörüne benzer bir canlılık getirebilecek kazanımlar elde etmektir.

ABSTRACT

1960`s which was the beginnings of many cultural, political, economic and technologic initials, is also important for the fashion clothing history. Too many factors like; Fast economic growth in the Western populations following aftermaths of the Second World War, expectations of the consumers whose purchasing power and living standards gradually increased; effect of popular media on societies; demands of the youth who have more to say on every field of life and became boosting power of the Western communities; the encounters of the women`s movements for equity and sexual liberalism; new techniques and materials discovered due to the speeding up of the scientific researchs; liveliness in the field of art and new trends; became effective on the fashion revolution of the 1960`s.

In the west civilizations an important revolution occurred not only in the field of clothing fashion, but in the field of the jewellery design too, which affected today's design sense. During these years that the designing concepts radically changed, as a consequence of the brave searchings of young generation jewellery designers; the powerful interactions with plastic arts; usage of the new techniques and materials; reforms in the jewellery designing trainings and supporting of the international exhibitions by museums and galleries, the traditional structure in this field has changed; the artistic value of the jewellery has counteracted the monetary value; and laid the foundation of present contemporary jewellery designing concept. The relationship between form and function and the new terms like "Wearable Sculpture" or "Wearable Object" has come into question while the customers began to see the jewellery as a mean of communication which describes their identities. .

The aim of this work is to search all these important changes by observing the social, political and cultural evolution and their results as a revolution in the field of 1960's fashion and jewellery design in west and use these results specially to get new profits for stimulating the jewellery sector in our country .

ÖNSÖZ

Moda giyim ve takı tasarım tarihi açısından önemli bir yeri olan 1960'lar toplumsal hafızalarda da yer etmiş; bu dönemde yaşanan sosyal, kültürel, sanatsal, ekonomik değişim ve teknolojik yenilikler, moda giyim ve takı tasarım alanlarında yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Bu açıdan bakıldığında 1960'lı yılların moda ve takı tasarım alanlarında yaşanan devrimi iyi analiz etmek, hem tasarım eğitimi alan gençler hem de daha yaratıcı, daha cesur ve yenilikçi gençler yetiştirmeyi hedefleyen kurumlar için yararlı olacaktır.

Bu çalışma mesleki gelişimime sağladığı katkının yanı sıra, bana uzun yıllar hayranlık duyduğum 1960'lı yılların cesur ve dinamik atmosferini geç de olsa yaşatmış; zihnimde yeni fikirler canlandırmıştır. Ele alınan konunun oldukça geniş kapsamı ve Türkçe literatürün yetersizliği ise çalışmalarım sırasında karşılaştığım en büyük zorluklar olmuştur.

Bu çalışmanın her aşamasında bana destek olan değerli danışmanım Sayın Prof. Suhandan Özay Demirkan başta olmak üzere, kaynak araştırmalarımnda bana yardımcı olan sevgili bölüm hocalarıma, beni her zaman yüreklendiren sevgili aileme ve özellikle bu yoğun çalışma boyunca bana büyük bir anlayış gösteren sevgili eşime sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

M. Serpil ALTUN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
YÖK DOKÜMANTASYON MERKEZİ TEZ VERİ FORMU	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
RESİMLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM:

1960'LARIN MODA DEVRİMİ

TOPLUMSAL, SİYASAL VE KÜLTÜREL ETKİLER, MODA HAREKETLERİ VE ÖNCÜ TASARIMCILAR

I.1. BATIDA 1960'LARIN TOPLUMSAL HAYATINI YÖNLENDİREN BAŞLICA SİYASAL GELİŞMELER	6
I.2. 1960'LARDA AVRUPA VE AMERİKA'DA YAŞANAN KÜLTÜREL DEĞİŞİM VE MODAYA ETKİLERİ	13
I.2.1. Sosyal Yaşam, Sanat, Eğlence Dünyası ve Yeni Moda İkonları.....	14
I.2.1.1. Yeni Sanat Akımları ve Modaya Etkileri	14
I.2.1.1.1. Pop Art	15
I.2.1.1.2. Op Art	19
I.2.1.1.3. Minimalizm	23
I.2.1.2. Dönemin Önde Gelen Müzik Yıldızları ve Modaya Etkileri.....	24
I.2.1.3. Canlanan Sinema Sektörü ve Modaya Etkileri	31
I.2.1.4. Süper Modellerin Doğuşu	33

I.3.1960'LARIN MODA HAREKETLERİ	35
I.3.1. Mod Giyim Anlayışı ve İngiltere'de Sokak Modası.....	37
I.3.2.Uzay Çağı Modası	42
I.3.3. Çiçek Çocuklar ve Hippi Modası	45
I.3.4. İç Giyim ve Mayolarda Devrim	49
I.4.1960'LARIN ÖNDE GELEN MODA TASARIMCILARI VE YENİ SİLÜETLER	51
I.4.1. Önde Gelen İngiliz Moda Tasarımcıları	51
I.4.2. Önde Gelen Fransız Moda Tasarımcıları.....	57
I.4.3. Önde Gelen Diğer Moda Tasarımcıları	63
I.5. GİYSİ VE AKSESUARLARDA YENİ MALZEMELER	65
I.6. BAŞLICA AKSESUARLAR, SAÇ VE MAKYAJ	67
I.6.1. Ayakkabı ve Çantalar.....	67
I.6.2. Saç Aksesuarları ve Şapkalar.....	70
I.6.3. Saç Modelleri ve Makyaj.....	72

II. BÖLÜM:

1960'LARDA BATIDA DEĞİŞEN TAKI TASARIM ANLAYIŞI, ÖNEMLİ ETKENLER, ÖNCÜ TASARIMCILAR VE TAKI ÖRNEKLERİ

II.1. BATIDA ALTMİŞLİ YILLARIN TAKI TASARIM DİNAMİKLERİ VE TASARIM İLKELERİ	76
II.1.1. Yeni Bir Pazar Anlayışının Doğuşu	78
II.1.2. Moda Akımlarının Takı Tasarımına Etkisi	80
II.1.2.1. Mod Stilde Takılar	80
II.1.2.2. Uzay Çağı Takıları	83
II.1.2.3. Hippi Takıları	85
II.1.3. Plastik Sanatlar ve Takı Tasarımı Arasındaki Etkileşim	87
II.1.3.1. Sanat Akımlarının Takı Tasarımına Etkisi	92
II.1.3.1.1. Pop Art ve Takı Tasarımına Etkileri	92
II.1.3.1.2. Op Art ve Takı Tasarımına Etkileri	93
II.1.3.1.3. Minimalizm ve Takı Tasarımına Etkileri	95
II.1.3.1.4. Taşizm ve Takı Tasarımına Etkileri	97

II.1.3.1.5. Konstrüktivizm ve Takı Tasarımına Etkileri	98
II.1.4. Takı Tasarımında Yeni Malzemelerin Kullanımı	100
II.1.5. Müze, Galeri ve Eğitim Kurumlarının Batıda Takı Sanatının Gelişimine Katkıları	105
II.2. 1960'LARDA AVRUPA'DA TAKI TASARIMI VE BU ALANDA YAŞANAN YENİLİKLER	112
II.2.1. Fransa'da Geleneksel Mücevher Tasarımı	113
II.2.1. İngiliz Takı Tasarımında Geleneklerin Yıkılması	120
II.2.1.1. 1960'larda İngiltere'nin Önde Gelen Mücevher Tasarımcıları ve Tasarım Anlayışları	120
II.2.2. İskandinav Takı Tasarımında Kinetik Sanatın Etkileri	125
II.2.4. Hollanda'da Takı Tasarımı ve Yeni Malzeme Önerileri	128
II.2.5. Alman Takı Tasarım Anlayışı	132
II. 3. GÜNÜMÜZDEN MODERN TAKI ÖRNEKLERİ	135
SONUÇ	143
EKLER	147
KAYNAKLAR	158
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

A.g.e: Adı geçen eser

K: Karat

MYO: Meslek Yüksekokulu

s: Sayfa

S: Sayı

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

Y.a.g.e: Yukarıda adı geçen eser

yy: Yüzyıl

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa

Resim 1: Richard Hamilton, Pop Art kolaj çalışması	16
Resim 2: Andy Warhol, “Campbell’s Soup Can 1”	17
Resim 3: Pop Art ayakkabı ve kâğıt elbise.....	17
Resim 4: Andy Warhol, “Marilyn’ler”	18
Resim 5: Yves Saint Laurent tasarımı Pop Art elbise	18
Resim 6: Frank Stella, “Harran II”	20
Resim 7: Bridget Riley, “Movement in Squares” ve “Metamorfoz”	20
Resim 8: Op Art elbise	21
Resim 9: Op Art elbise	21
Resim 10: Op Art mayo	22
Resim 11: Op Art elbise	22
Resim 12: Donald Judd, “İsimsiz Çalışma”	24
Resim 13: The Beatles.....	26
Resim 14: Nehru ceketleriyle Paul McCartney ve John Lennon	26
Resim 15: Beatle botlarla ilgili gazete reklamı	27
Resim 16: Andy Warhol, “Beatle Boot” Pop Art çalışması.....	27
Resim 17: John Lennon, Paul McCartney ve Brian Jones	28
Resim 18: The Who grubu üyeleri	28
Resim 19: Jimmy Hendrix ve Janis Joplin	29
Resim 20: Woodstock Festivali afişi ve festivalde sahne alan Jimmy Hendrix.....	30
Resim 21: Woodstock Festivali’nden bir kare	30
Resim 22: “Breakfast in Tiffany” filminde Audrey Hepburn.....	32
Resim 23: Ursula Andress ve Brigitte Bardot.....	32
Resim 24: Dünyanın ilk süper modeli Twiggy	34
Resim 25: Süper model Jean Shrimpton.....	34
Resim 26: Londra’daki Carnaby Caddesi’nden bir görüntü.....	39
Resim 27: “London: The Swinging City” başlığıyla Time Dergisi’nin kapağı.....	39
Resim 28: İngiliz model Jean Shrimpton bir scooter reklamında.....	40
Resim 29: Mod hareketin simgelerinden scooter kullanan gençler.....	40
Resim 30: Teddy Boy tarzında giyinmiş bir grup genç	42

Resim 31: André Courrèges tasarımı Uzay Çağı stili giysiler	43
Resim 32: Paco Rabanne tasarımı Uzay Çağı giysiler.....	43
Resim 33: Pierre Cardin tasarımı Uzay Çağı stili şapkalar	44
Resim 34: Judy Fairbairn uzay çağı için tasarlanmış bir mayoyu sunarken	44
Resim 35: Pierre Cardin tasarımı Uzay Çağı.....	45
Resim 36: Hyde Park'ta hippiler.....	46
Resim 37: McCall imzalı, Hippi modasını yansıtan iki giysi	48
Resim 38: Kaliforniya'da bir grup hippie, Haziran 1968	49
Resim 39: 1960'lara ait sutyensiz mayo örnekleri.....	50
Resim 40: Life Magazin Dergisi Ocak 1967, Monokini.....	51
Resim 41: Mary Quant	53
Resim 42: Mary Quant	53
Resim 43: Mary Quant ve tasarımını yaptığı mini elbiseleri sunan modelleri.....	54
Resim 44: Biba Mağazası.....	56
Resim 45: André Courrèges tasarımı uzay çağı giysiler.....	58
Resim 46: André Courrèges tasarımı giysi.....	59
Resim 47: "De Stijl", İpek Krep Elbise, Yves Saint Laurent	60
Resim 48: Pierre Cardin tasarımı uzay çağı giysiler.....	61
Resim 49: Pierre Cardin'in unisex giysilerini sunan mankenler.....	62
Resim 50: Pierre Cardin tasarımı iki elbise.....	62
Resim 51: Balenciaga tasarımı giysiler.....	64
Resim 52: Paco Rabanne tasarımı elbiseler.....	65
Resim 53: Kağıt elbiseler.....	66
Resim 54: 1960'lı yıllarda kullanılan ayakkabılara örnekler	69
Resim 55: 1960'larda kullanılan çeşitli çanta örnekleri.....	70
Resim 56: 1960'lı yıllarda kullanılan saç aksesuarları ve şapkalar.....	71
Resim 57: 1960'lı yıllarda popüler olan bazı saç modelleri	73
Resim 58: 1960'ların göz makyajına örnek.....	74
Resim 59: Altmışların makyajına ilginç bir örnek.....	74
Resim 60: Jacqueline Kennedy.....	75
Resim 61: "Modern şıklığın kraliçesi" Twiggy.....	81
Resim 62: "Flower Power – Çiçek Gücü" yaka iğneleri.....	82
Resim 63: "Flower Power" küpe ve broş.....	82
Resim 64: "Sputnik Bileklik", 1960'lar, Trifari	83
Resim 65: "Uzay Çağı" temalı moda fotoğrafı.....	84
Resim 66: Merle O Grady tasarımı "Bombshell Yüzük".....	84
Resim 67: Hippi takılarına bir grup örnek.....	86

Resim 68: “Shaman’s Necklace”, Ramona Solberg	87
Resim 69: Hermann Jüngler’e ait suluboya broş çizimleri.....	88
Resim 70: Hermann Jüngler tasarımı broş.....	88
Resim 71: Friedrich Becker tasarımı yüzük.....	90
Resim 72: Mario Pinton’a ait yüzük eskizleri ve altın yüzük tasarımı.....	90
Resim 73: Anton Cepka tasarımı broş.....	91
Resim 75: Björn Weckström tasarımı broş.....	91
Resim 76: Ruth Radakovich tasarımı altın ve titanyumdan kokteyl yüzüğü	91
Resim 77: J. Fred Woell tasarımı “The Good Guys” , Pendantif	93
Resim 78: Scholtz & Lamel imzalı Op Art pendantif, broş ve küpeler	94
Resim 79: Lea Stein imzalı bakalit bilezikler.....	94
Resim 80: Friedrich Becker tasarımı minimalist yüzük.....	95
Resim 81: Art Smith tasarımı minimalist boyun takısı	96
Resim 82: Gerda Flockinger tasarımı altın yüzükler.....	97
Resim 83: Joe Reyes Apocada tasarımı yüzük.....	99
Resim 84: Sigurd Persson tasarımı broş.....	99
Resim 85: David Webb tasarımı küpeler.....	101
Resim 86: Darde et Fils tasarımı küpeler.....	102
Resim 87: J. Fred Woell tasarımı broş.....	102
Resim 88: Gijs Bakker tasarımı alüminyum kolye ve bileklik.....	103
Resim 89: İtalyan Lucite firmasına ait yüzükler.....	103
Resim 90: Polymer kilden broş tasarımı.....	104
Resim 91: Nel Linssen tasarımı kağıttan kolye ve bilezik.....	104
Resim 92: The World Jewellery Museum.....	107
Resim 93: The World Jewellery Museum.....	108
Resim 94: Max Fröhlich tasarımı pendantif.....	110
Resim 95: Johanna Dahm tasarımı “Lost and Found” yüzükler.....	110
Resim 96: Hermann Jünger tasarımı kolye.....	111
Resim 97: Otto Kunzli tasarımı broşlar.....	111
Resim 98: Van Cleef & Arpels ve Mauboussin Firmalarının ürettiği esprili hayvan figürü mücevherler.....	114
Resim 99: David Webb tasarımı bilezik.....	115
Resim 100: Chaumet tasarımı broşlar.....	116
Resim 101: Van Cleef & Arpels tasarımı mücevherler	116
Resim 102: Mauboussin tasarımı gerdanlık.....	117
Resim 103: Van Cleef & Arpels tasarımı “Twist” mücevher seti.....	117
Resim 104: David Webb tasarımı bilezik.....	118

Resim 105: Van Cleef & Arpels tasarımı broşlar.....	118
Resim 106: Mauboussin tasarımı broşlar.....	119
Resim 107: “Starburst – Yıldız Yağmuru” , Boucheron.....	119
Resim 108: Andrew Grima tasarımı broş.....	121
Resim 109: Andrew Grima tasarımı broş.....	122
Resim 110: Andrew Grima tasarımı mücevherlerden bir grup örnek.....	122
Resim 111: John Donald tasarımı broş.....	124
Resim 112: Gillian Packard tasarımı broş ve küpe.....	125
Resim 113: Sigurd Persson tasarımı iki gümüş yüzük.....	127
Resim 114: Sigurd Persson tasarımı yüzükler.....	127
Resim 115: Sigurd Persson'un “77 Halka” koleksiyonundan yüzükler.....	128
Resim 116: Mirjam Salminen tasarımı Arkitektonik stilde bilezik.....	128
Resim 117: Emmy van Leersum tasarımı çelik bilezik.....	130
Resim 118: Gijs Bakker tasarımı pleksiglas bilezik.....	130
Resim 119: Gijs Bakker tasarımı alüminyum boyun ve omuz takısı.....	131
Resim 120: Gijs Bakker tasarımı kolye ve bileklik.....	131
Resim 121: Pforzheim Mücevher Müzesi.....	134
Resim 122: Pforzheim Sanat Okulu.....	134
Resim 123: Michael Becker tasarımı kolye ve broş	135
Resim 122: Carl Dau tasarımı minimalist yüzük.....	135
Resim 122: Lia de Sain tasarımı “Thicken Line” broş.....	136
Resim 122: Antje Illner tasarımı kolye	136
Resim 127: Tioba Roebuck tasarımı kolye.....	137
Resim 128: Christel Van Der Laan tasarımı Op Art pendantif.....	137
Resim 129: Giovanni Corvoja tasarımı broş.....	138
Resim 130: “Sad Angle – Üzgün Melek”, Kadri Mâlk tasarımı broş.....	138
Resim 131: “Resistance III Olivia”, Kadri Mâlk tasarımı broş.....	139
Resim 132: “Fingerbags”, Margrit Linder tasarımı yüzükler.....	139
Resim 133: “Shell Brooch”, Elise Winters.....	140
Resim 134: Elise Winters tasarımı polimer kilden bilezik.....	140
Resim 135: “Hoya Camosa”, Birgit Laken tasarımı kolye.....	141
Resim 136: Birgit Laken tasarımı iki kolye.....	141
Resim 137: “North Necklace”, Liv Blavarp tasarımı kolye	142
Resim 138: Rian De Jong tasarımı porselen kolyeler.....	142

GİRİŞ

1960'lar hem dünya hem de Türkiye için büyük değişimlerin olduğu bir dönemdir. Moda tarihi açısından da ayrı bir öneme sahip olan bu on yıllık süreçte, özellikle batıda toplumsal hayatı derinden etkileyen sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik değişimlerin yanı sıra, teknolojik alanda yaşanan pek çok yeniliğin birer yansıması olarak, çalışmamın odak noktasını oluşturan giysi ve takı tasarımında da büyük bir devrim yaşanmıştır.

Bu dinamik süreçte hem batılı toplumlarda, hem de pek çok üçüncü dünya ülkesinde hızlı bir geçiş ve çatışma ortamı doğmuştur. Üçüncü dünya ülkelerinde ulusal kurtuluş ve tam bağımsızlık mücadeleleri de olmak üzere, toplumsal hayata yön veren ilkelerin büyük bir dönüşüme uğradığı Altmışlar, insanlık tarihinde resmi tarihlerin ve resmi kurumların sarsıldığı, bazı ülkelerde ise yıkıldığı bir dönem olarak görülmektedir.

Özellikle 1968'de doruğa ulaşan, buna karşın örneğin ABD'de 1950'lerin Beat kuşağıyla başlayan "düzenden gittikçe uzaklaşan gençlik sendromu" doruk noktasından sadece birkaç yıl sonra, hızlı bir "düzene eklemlenme" pratiği sergilemiş; dönemin karakteristik siyasal eylemleri, kendini çok boyutlu olarak dışa vurma mücadelesi veren üçüncü dünya ülkelerine kaymıştır.¹

Latin Amerika'da düzen değişikliği talepleriyle anti-emperyalist talepleri birleştiren sosyalist bilincin gelişmesi; Afrika'da komünist partilerin yükselişiyle bağımsızlık yanlısı hareketler; komşularımız arasında İran ve Irak'ta sosyalist hareket, güçlü militan hareketlere dönüşmüştür. Çin'de Kültür Devrimi özellikle batılı dünyada güçlü bir dalga yaratmıştır. Hindistan'ın belirli eyaletlerinde komünist partilerin belediye başkanlıklarını kazanmaları; Afganistan'da modernist sol hareketin yükselişi; Vietnam'da anti-emperyalist ve bağımsızlık yanlısı hareketin Pax-Amerikana'ya karşı mücadelesi; Doğu ve Batı Almanya'yı birbirinden ayıran Berlin Duvarı'nın inşası; Fransa ve İtalya'da komünist partilerin seçimlerden birinci parti olarak çıkmaları; 1960'ların başlarında Fransa'nın bütün gücüyle Cezayir'i sömürgesi halinde tutma mücadelesine karşı Ulusalçı hareketin zaferi ve Fransız

¹ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, 4. Cilt, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, s. 1172

solunun bu hareketi onaması ve özellikle sanatçılarla aydınların üçüncü dünyanın siyasal taleplerine eğilim göstermesi, 1960'lı yıllarda yaşanan büyük değişimi şekillendiren siyasal olayların başındadır. Siyasal gelişmeler kültürel hayata da büyük bir canlılık getirmiş, bu toplumlar ilk kez kendi sanatlarıyla mücadelelerini birleştirme yoluna girerek, sanatın toplumsal işlevini modernize etmişlerdir. Sanat bu dönemde, yükselen siyasal mücadele için amaçlara ulaşmanın bir aracı haline gelerek fonksiyonelleşmiştir.

ABD'de soğuk savaşın sindirdiği siyasal ve toplumsal hareketler, 1950'li yılların sonunda siyahların "yurttaşlık hakları" mücadelesiyle yeniden başlamıştır. Hayatın pek çok alanında resmi olarak süren ırk ayrımcılığıyla savaşıyan siyahlar; Martin Luther King Jr.'ın önderliğinde yürüttükleri barışçı mücadeleyle 1965'te seçme ve seçilme hakkı da olmak üzere, bütün alanlarda beyazlarla eşit haklar elde etmişler; ancak bu eşitlik çoğunlukla kağıt üzerinde kaldığı için mücadelelerini sürdürmüşlerdir.²

1960'ların başında kadın hareketi de yeniden yükselmeye başlamıştır. Kadınlar ekonomik, toplumsal, siyasal, kültürel alanda ve özel yaşamın her alanında gördükleri erkek egemenliğini köklü bir biçimde sorgulamaya ve bu egemenliğe son vermek üzere harekete geçmeye başlamışlardır. Yerleşik ahlak anlayışını reddeden; her düzeydeki iktidar yapılarını sürekli yeniden üretmekte olduğu gerekçesiyle aile kurumunu sorgulayan; kadının kendi hayatı ve kendi vücudu üzerinde tek söz sahibi olduğunu savunan kadın hareketi, bu yıllarda beraberinde cinsel devrimi de getirmiştir.³

Öte yandan, 1960'lı yıllarda savaş sonrasında yaşanan nüfus patlamasının sonucunda, üniversite çağındaki gençliğin toplam nüfus içindeki oranı olağanüstü yükselmiştir. Refah devleti koşullarında, yüksek öğretim küçük bir azınlığın yararlandığı bir olanak olmaktan çıkmış, büyük ölçüde kitleselleşmiş ve yaygınlaşmıştır. Bu toplumsal koşullarda önce üniversitelerde doğrudan demokrasi istemiyle başlayan, ardından da Vietnam Savaşına ve ABD politikalarına muhalefete dönüşen hareketlilik, bütün dünyaya yayılacak toplumsal hareketlerin de kıvılcımı olmuştur. Öğrenci hareketlerinin etkisiyle işçi sınıfı da canlanmış;

² Gökçen, Faruk Alpkaya, **20.yy Dünya ve Türkiye Tarihi**, Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s:194

³ **Y.a.g.e**, s: 195

milyonlarca işçi greve gitmiştir. İşçilerin grevleri, üniversite işgalleri, sokak eylemleri ve barikatlarla gelişen ve gittikçe yayılan bu hareket devlet mekanizmasını işlemez hale getirmiştir. Yalnızca Amerika'da değil, İtalya ve Fransa başta olmak üzere diğer Batı Avrupa ülkelerinde de değişik yoğunluklarda yaşanan bu hareket, Mayıs 1968'de doruk noktasına ulaşmış ve "68 Hareketi" olarak tarihe geçmiştir.

Sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda yaşanan büyük değişimin yansımaları moda ve sanat dünyasında da kendini göstermiş; oluşan yeni sanat ve moda akımları yalnızca bu on yıllık süreci etkilemekle kalmayıp, günümüz moda tasarım anlayışını da büyük ölçüde etkileyip şekillendirmiştir. Gençlik 1960'lı yılların başlarında moda endüstrisi tarafından önerilen kıyafetleri reddetmiş ve kendi giyim tarzlarını yaratmıştır. Genç kitle daha sonra dünyanın her yerinde çok büyük ilgiyle takip edilecek olan rock, hippy, punk ve disko dansı tarzlarını belirlemişlerdir.⁴ Benzer şekilde gençliğin etkisi müzik, televizyon ve sinema alanlarında da hissedilmiştir.

Dönemin değişim akımları ile birlikte homoseksüel hakları hareketleri, çevreyi korumaya yönelik hareketler gibi diğer değişim hareketlerinin etkileyici ortak noktası, çoğunlukla genç insanların katıldıkları hareketler olmalarıdır. Batılı gençler, politik olarak daha aktif bir duruma gelmiş; bu durum 1960'lı yıllarda artarak devam etmiş ve gençlik popüler kültürü gerçek anlamda etkilemeye başlamıştır.

Batı kültürünün, tüketim toplumu olmayı özendirmesi, temel ihtiyaçların yanı sıra diğer pek çok ürünü de almaya teşvik etmesi, gençlerin tepkisine yol açmıştır. Altmışlı yıllarda, insanlar gelirlerinin artması ile paralarını televizyon, otomobil, kıyafet gibi diğer tüketim mallarına harcamış, firmalar ise üretimlerini büyük ölçüde arttırmışlardır. Batıda bu durum, ekonominin zayıflamasına rağmen 1970'lerde de devam etmiştir. Buna karşın batılı gençler, sadece para harcamış olmak için değil, aldıkları ve giydikleri kıyafetler ile değerlerini ve ideallerini de yansıtmak istemişlerdir. Birçok üretici firma bu tür tüketicilerin isteklerine cevap verebilmek için ürünlerini nasıl değiştirebileceklerinin yollarını aramış; bu dönemde modadaki değişimleri tasarımcıların yaratıcılığı değil, tüketicilerin istekleri belirlemiştir.⁵

⁴ Sara & Tom Pendergast, **Fashion, Costume and Culture**, The Gale Group, 2004, s: 891

⁵ **Y.a.g.e**, s. 892

Sosyal ve politik alanlarda yaşanan değişimler Batı dünyasındaki insanların giyim tarzlarını etkilemiş ve insanlar farklı kültürlerin yaşam tarzlarına ve kişisel farklılıklara saygı duyulması gerekliliğinin farkına varmışlardır. Bu durum 1960'lı yıllarda yerli ve Afrika kökenli Amerikalılar ile dünyadaki diğer kültürlere geçici moda heveslerinin oluşumunda yol gösterici bir rol oynamıştır. Özellikle kadınlar kendilerine dikte edilen giyim tarzını reddedip, daha konforlu ve özgür hissettiren kıyafetleri tercih etmişlerdir.⁶

İngiliz modacı Mary Quant'ın tüm dünyaya tanıttığı mini etek, yaşanan moda devriminin ve modern yaşam biçiminin sembolü haline gelmiş; dönemin iki süper gücü ABD ve SSCB arasındaki soğuk savaşın hız kazandırdığı uzay yarışına paralel olarak "uzay çağı modası" şekillenmiştir. Fütürizmin etkisinin hissedildiği; yeni ve alternatif malzemelerin kullanıldığı giysi ve aksesuarlarda, astronot giysilerinden de esinlenilmiştir.⁷ Düzene aykırı yaşam felsefeleriyle 1960 ve 70'lere damgasını vuran hippiler ise, etnik kökenli el sanatlarını yeniden gün ışığına çıkartmışlar; doğu kültürüne özgü motiflerin çağdaş tasarım anlayışı içinde kullanılmasına katkıda bulunarak tekstil sanatının yeniden canlanmasını sağlamışlardır. Böylece 1960'larda el sanatı olan tüm tekstil tekniklerinin uyarlandığı canlı bir dönem başlamıştır.

Giyim modasındaki köklü değişimine paralel, batılı ülkelerde takı ve mücevher tasarımlarında da devrim niteliğinde yenilikler yaşanmıştır. Dönemin etkili sanat akımlarının başında yer alan Pop, Op ve Minimal Sanat ile birlikte Taşızım ve Kinetik Sanat da takı tasarımındaki değişim rüzgârını tetikleyen faktörler arasındadır. Takı tasarımının plastik sanatlarla güçlü bir etkileşim sergilediği bu dönemde, pek çok takı tasarımcısı yeni malzeme ve teknikler kullanarak deneysel çalışmalar yapmış; mücevher ve takılar ilk kez müze ve galerilerde sergilenerek sanatsal değerleri vurgulanmıştır.⁸

Ünlü Fransız mücevher firmaları bu süreçte zengin müşterilerinin talepleri doğrultusunda geleneksel stilde tasarımlar yapmaya devam ederken, İngiltere, Almanya ve Hollanda'da yetişen genç nesil takı tasarımcıları yenilik arayışlarını

⁶ Pendergast, **a.g.e.**, s. 191

⁷ Charlotte Seeling, **Fashion-The Century of Designer(1900-1999)**, Könemann, Madrid-1999, s: 352

⁸ Helen Craven, Diana Scarisbrick, Jack Ogden, **Jewellery – Makers, Motifs, History, Techniques**, Thames & Hudson, Londra, 1989, s: 164

cesurca ifade edebilecekleri uygun bir zemin bulmuşlar; açılan uluslar arası sergilerle takı tasarımının bir sanat dalı olarak yükselmesine katkıda bulunmuşlardır.⁹ İskandinavlar ise, kendilerine özgü basit ama çarpıcı takı tasarım anlayışlarını geliştirmişler; kinetik sanatın etkilerini takı tasarımına yansıtmışlardır.¹⁰

Bauhaus prensiplerinin etkili olmaya devam ettiği Avrupa’da bu sayede çok sayıda sanat ve tasarım eğitimi veren kurum açılmış; takı tasarımı pek çok sanat okulunda müfredatın bir parçası haline gelmiş; tecrübeli sanatçıların eğitim verdiği bu okullar sayesinde çok sayıda yeni nesil takı tasarımcısı yetişmiştir. Yeni malzeme ve tekniklerin cesurca kullanıldığı; form ve fonksiyon arasındaki ilişkinin sorgulandığı; takı tasarımında evrenselliğin, rasyonelliğin ve basit güzelliğin değer kazandığı bu dönemde, takı tasarım kriterleri de yeniden şekillenmiştir. Avrupalı takı sanatçılarının başlattığı devrim, özellikle alternatif malzeme ve tekniklerin sunulduğu gezici sergilerin katkısıyla Amerikalı sanatçıları da etkilemiştir.¹¹ New York’ta açılan “Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller” adını taşıyan sergi, Amerika’da takı sanatçılarının gelişimini etkileyen önemli olaylardan biri olmuştur.

1960’lı yıllarda Avrupalı ve Amerikalı takı sanatçıları arasında başlayan diyalog; 1964 yılında açılışı yapılan Dünya Sanat Konseyi ve uluslar arası gezici sergiler vasıtasıyla paylaşılan yeni fikirler Amerika’da takı tasarım anlayışının yeniden şekillenmesini ve geleneksel çizgiden uzaklaşıp daha özgür ve modern bir üslup kazanmasını sağlamıştır. Amerikalı takı sanatçılarının bu cesur anlatımlarını Robert Ebendorf, William Harper, Mary Lee Hu, Richard Mawdsley, Stanley Lechtzin ve Earl Pardon’nın tasarımlarında görmek mümkündür. Bu isimler aynı zamanda takı tasarımı alanında eğitim de vererek deneyimlerini gençlerle paylaşmış ve yeni nesil sanatçıların yetişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Avrupa’nın farklı ülkelerinden genç takı sanatçılarının başlattığı değişim rüzgârı, takının amacına ve tanımına yenilikler getirirken, kullanıcıların da beklentileri değişmiş; estetik değer maddi değerın önüne geçmiş ve tıpkı resim ve heykel gibi birer sanat objesine dönüşen takılar, bir ifade biçimi ve kimlik göstergesi haline gelmiştir.

⁹Christianne Weber, **Schnellkurs Schmuck**, Dumont, Köln,2004, s. 141, 142

¹⁰ **Y.a.g.e.**, s. 135

¹¹ <http://www.philartialance.org/> Mayıs 2010

I. 1960'LARIN MODA DEVRİMİ

TOPLUMSAL, SİYASAL VE KÜLTÜREL ETKİLER, MODA HAREKETLERİ VE ÖNCÜ TASARIMCILAR

Moda olgusu daima toplumsal, siyasal ve kültürel olayların bir yansıması olarak şekillenmiş; farklı kültürlerin giysi ve aksesuarları kendine özgü kimliklerinin yanı sıra, dini inançların, devlet politikalarının, değişen ideolojilerin ve sosyal olayların da birer göstergesi olmuşlardır. Bu açıdan ele aldığımızda moda, yalnızca gelip geçici eğilimler olmanın çok ötesinde, farklı kimliklerin birer dışavurumu ve sözsüz bir iletişim aracı olma özelliğini de taşımaktadır.

1960'larda batıda yaşanan moda devriminin temelinde de, toplumsal hayatı yönlendiren siyasal, kültürel ve ekonomik değişimlerin yanı sıra, teknolojik yenilikler ve batılı toplumların hem birbirleri, hem de doğu ile yaşadıkları etkileşim yatmaktadır. Bu bağlamda, 1960'larda yaşanan moda devrimini anlayabilmek için, dönemin toplumsal hayatına yön veren başlıca siyasi gelişmelerin yanı sıra, yaşanan sosyal, ekonomik ve kültürel değişimi de iyi analiz etmek gerekmektedir.

I.1. BATIDA 1960'LARIN TOPLUMSAL HAYATINI YÖNLENDİREN BAŞLICA SİYASAL GELİŞMELER

II. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslar arası politikanın yapısı değişmiş ve "Süper Devlet" adı verilen ABD ve SSCB'nin hâkim olduğu ikili bir yapı ortaya çıkmıştır. Dünya proleter ihtilali gibi, komünizmi bütün dünyada egemen kılmak isteyen bir doktrine dayanan Sovyet sistemi, savaştan sonra Sovyet dış politikasının tamamen bu hedefe yönelmesiyle birlikte sivrilmiş; bunun önemli bir sonucu olarak da ilk defa uluslar arası ilişkilere doktrin ve ideoloji unsuru girmiştir.¹²

1960 yılının mayıs ayında, Sovyet toprakları üzerinde bir Amerikan U-2 haber alma uçağının düşürülmesi üzerine iki ülke arasındaki gerilim alevlenmiş; SSCB ile ABD arasındaki ilişkilerde önemli bir bunalıma yol açarak soğuk savaş şiddetlendirmiştir.¹³ Sonuç olarak, ABD'deki "şahinlerin" sert ve aşırı politikaları, Sovyetlerde de sertlik yanlılarının işine yaramış; 1 Mayıs 1960'da yaşanan U-2 Krizi,

¹² Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 419

¹³ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitapevi, Ankara-2005, s. 318

ABD ile SSCB arasındaki ilişkileri daha da gerginleştirirken, Küba ile SSCB'ni ise yakınlaştırmıştır.¹⁴ İki ülke arasındaki bu yakınlaşmanın sonucunda, Küba'da SSCB füzeleri konuşlandırılmaya başlanmıştır. Küba'ya yerleştirilen füzeler ABD tarafından fotoğraflanınca iki ülke arasındaki bunalım da şiddetlenmiştir. "Ekim Füzeleri" diye anılan bu bunalım, soğuk savaşın doruk noktasına vardığı bir dönemdir. Nükleer savaşın eşiğine gelen taraflar, bu krizden sonra daha temkinli davranmışlardır.¹⁵

16 Temmuz 1969 yılında Amerikalı astronot Neil Armstrong'un Ay'a ayak basması, bir bakıma ABD ile SSCB arasındaki soğuk savaşın ve silahlanma yarışının bir sonucudur. İki süper gücün birbirlerini vurması nükleer başlık taşıyan füzelerle mümkün olabileceği için, bu durum uzay araştırmalarının geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. SSCB uzay araştırmaları alanına ABD'den önce adım atmış ve 1957'de atmosferi geçerek uzaya çıkan ilk araç olan *Sputnik*'i fırlatmıştır. Ertesi yıl NASA'yı kuran ABD ise, ulusal kaynaklarının büyük bir kısmını uzay araştırmalarına aktararak bu gecikmeyi kapatmaya yönelmiştir. Yine de uzaya çıkan ilk insan Sovyet vatandaşı Yuri Gagarin olmuştur. Gagarin 12 Nisan 1961'de *Vostok* uzay aracı ile yörüngeye yerleşip, 1 saat 29 dakikada dünya çevresini dolaşarak SSCB'ye inmiş; Amerika'nın ertesi yıl aynı başarıyı tekrarlaması iki ülke arasındaki uzay yarışına hız kazandırmıştır.¹⁶

Uzay araştırmalarının hız kazanmasıyla birlikte giysi ve aksesuar tasarımlarında da "Uzay Çağı" teması malzeme, renk, ve dokulara yansımıştır. Henüz 1950'li yıllarda tasarımlara konu olmaya başlayan uzay çağı, 1960 ve 70'li yıllarda Hollywood film endüstrisinin de bu temayı sık sık işlemesiyle ve 16 Temmuz 1969'da Amerikalı astronot Neil Armstrong'un Apollo 11 ile yaptığı yolculukta Ay'a ayak basmasıyla iyice popülerlik kazanıp bir moda akımına dönüşmüştür. Silahlanma kaygısından doğan uzay araştırmaları sırasında yapılan buluşlar, gündelik yaşamda kullanılan yeni ürünlerin geliştirilmesine de olanak vermiş; örneğin, yüksek ısılarda dahi yanmayan Teflon bu sayede keşfedilmiştir.¹⁷

¹⁴ Sander, **a.g.e**, s. 322

¹⁵ <http://www.tarihportali.net/Ocak-2009>

¹⁶ Alpkaya, **a.g.e**, s. 197, 198

¹⁷ **Y.a.g.e**, s. 198

1960'lı yıllara damgasını vuran önemli siyasi gelişmelerden biri de Çin Kültür Devrimi olmuştur. 1960'ların başlarında SSCB ile Çin arasında ortaya çıkan gerginlikler sırasında, Bolşevik Devrimi'nin amacından uzaklaştığı kanısına varan Mao, Çin'in de aynı yolu izlemesinden korkmuştur. Mao'yu Kültür Devrimi'ni başlatmaya yönelten bir başka neden de, çalışma arkadaşlarından bir kısmının Büyük Atılım'ın neden olduğu ekonomik çöküntüden kurtulmak amacıyla uyguladıkları programlara karşı duyduğu güvensizliktir. Kültür Devrimi batıda uzun süre "doğulu" olan her şey gibi küçümsenmiş ya da egzotik bir Çin gösterisi gibi izlenmeye çalışılmışsa da, dolaylı ve dolaysız etkileri aradan geçen yıllarla birlikte daha net bir şekilde anlaşılmıştır. Çin Kültür Devrimi'nin temel gücünü yoksul köylü kitleleri oluşturmuş; ama Çin kentleri de devrimi yaşamış ve buna her halükarda önderlik etmişlerdir.¹⁸

Kültür Devriminin önemli bir etkisi de, sosyalizmin tekliği inancını yıkmış olmasıdır. Monolitik bir dünya komünist hareketi imajının yıkılması, pek çok kişi üzerinde şok etkisi yaratmış; Latin Amerika'da mevcut durum içinde yer edinmeye çalışan "Moskovacılar"a tepki olarak gelişen gerillacı hareketlerin gelişmesine ve öne çıkmasına yol açmıştır. Kültür Devriminin bir sonucu olarak, artık dünya komünist hareketinin tek merkezli olmadığı gerçeği de 1960'larda iyice belirginleşmiştir. Kültür Devrimi, Avrupa'da devrimci solun amentüsü olan 1968 hareketlerini de ciddi ölçüde etkilemiş; başta Avrupa ve Amerika'daki üniversiteliler olmak üzere, toplumun en dinamik kesimleri, giderek pekişmekte olan tekelci burjuvazinin hegemonyasına karşı son bir protestoya girişmişlerdir. Ancak bu protestolar sadece kısa bir süreliğine toplumu sarsmış; burjuvazi iktidarını kısa bir sürede onarınca protestolar da etkisini yitirip sönmüştür. Bu süreçte en büyük kriz ise Fransa'da ortaya çıkmıştır.

Çin Kültür Devrimi her türlü otoriteye karşı protesto eyleminin herhangi biçimde sürdürülebileceğini göstermiş ve bu açıdan dünyanın dört bir yanında insanların bilincinde yer etmiştir. 1968, batı gençliği için bir hatıra haline gelirken, bazı az gelişmiş ülkelerde ise daha kalıcı etkiler yaratmış ve solun daha devrimci kesimlerinin ayrışmasına neden olmuştur. O yıllarda gelişen gerilla ve halk savaşları; Che'nin Bolivya'da öldürülmesi ve Vietnam'daki Tet saldırısı ise bu

¹⁸ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, Cilt: 4, s. 1178

ayrışmada en az Kültür Devrimi kadar; hatta daha köklü etkiler yaratan gelişmeler olmuştur.¹⁹

Öte yandan 1960'lı yıllara damgasını vuran bu iki önemli isim, Mao ve Che ironik biçimde birer popüler kültür imgesine de dönüşmüşlerdir. Amerikalı ünlü Pop Art sanatçısı Andy Warhol'un, diplomatik ilişkilerin başladığı Çin Halk Cumhuriyeti'ne medyanın sık sık dikkat çekmesi üzerine, 1973 yılında canvas üzerine akrilik boya ile yaptığı ünlü "Mao" tablosu; komünizm yanlısı gençler arasında modaya dönüşen, üzerinde Mao ve Che'nin resimlerinin yer aldığı T-shirtler, Che şapkaları buna örnek verilebilir. Altmışlı yıllarda düzen karşıtı Avrupalı ve Amerikalı gençler arasında askeri üniformalar, parka ve postallar moda olmuş; ülkemizde ise 1960'ların sonu ve 1970'lerde sol eğilimli gençlerin simgesi haline gelmiştir.

Altmışlı yıllara damgasını vuran önemli olaylardan biri de Vietnam Savaşı ve savaş karşıtı protesto eylemleri olmuştur. Domino Teorisinden yola çıkarak, komünizmin yayılmasından korkan ABD Kuzey Vietnam'a binlerce Amerikan askeri göndermiş; biyolojik silahların ve Napalm bombalarının kullanıldığı Vietnam Savaşı 20.yy.ın en acımasız savaşlarından biri olarak tarihe geçmiştir. Televizyonun yaygınlaşmasıyla Amerikan halkı savaşı yakından takip etme imkanı bulmuş, bu da kamuoyunun savaşa olan desteğinin her geçen gün daha da azalmasına neden olmuştur. Gençlerin, özellikle de barış yanlısı hippilerin savaş karşıtı sokak gösterileri, halkın da desteğini almış; 1960'larda başlayan toplumsal muhalefet sonucu 1970'lere gelindiğinde Amerikan nüfusunun %70'inin savaş karşıtı olduğu ortaya çıkmıştır. Giderek yayılan savaş karşıtı muhalefet, Amerikan askerlerinin Vietnam'dan geri çekilmesinde oldukça etkili olmuştur.²⁰

Çin devrimi, Latin Amerika'daki devrimci hareketlerin başarıları ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin yükselişi, ABD'de de devrimci akımların güç kazanması için bir moral motivasyon yaratmıştır. 1960'larda bütün dünyanın içinden geçtiği politik süreç göz önüne alındığında, ABD'nin de bu politik ivmeden mahrum kalamayacağı açıktır. Sınıfsal mücadelelerin doruğa ulaştığı 1960'larda, siyahların özgürlük ve eşitlik mücadeleleri de tırmanışa geçmiştir. Özellikle 1955 yılından

¹⁹ **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, Cilt: 4, s. 1178, 1179

²⁰ <http://tr.wikipedia.org/wiki/Vietnam/Ocak-2009>

itibaren, ABD'de siyah hareketi dağınıklıktan kurtulmaya ve bununla birlikte güç kazanmaya başlamıştır. Martin Luther King'in siyah hareketin önderliğine gelmesi ve 'medeni haklar hareketi', siyah hareketi politikleşme yoluna sokmuştur.²¹ Ancak King'in önderliği altında daha çok pasifist, burjuva ve uzlaşmacı bir politika izlenirken, 1960'ların başından itibaren Malcolm-X'in radikal söylemi ön plana çıkmış; King 'medeni haklar'dan bahsedip burjuvaziden hak talebinde bulunurken; Malcolm-X Amerika'da 'bağımsız bir Zenci Cumhuriyeti' kurulması için uğraş vermiştir. Gettolara tıklan, işsizlik içinde kıvranan, uyuşturucu batağına saplanan milyonlarca siyah, Malcolm-X'in 'Bağımsızlık ve Özgürlük' mücadelesini desteklemiştir. Altmışlı yılların ikinci yarısında siyahlara karşı şiddet hareketleri giderek artmış; 1965'de Malcolm-X bir suikast sonucu öldürülmüş; 1967 yılında ise siyahların isyan dalgası bütün ABD'ne yayılmıştır.

Tüm bu toplumsal olaylar, 68 hareketini tetikleyen etkenler arasındadır. Fransa'da Mayıs 1968'de doruğa çıktığı için 1968 ile simgelenen; ama gerçekte 1965-1970 yılları arasına yayılan bu benzersiz küresel hareketlilik, bir yandan umut ve refah yıllarının sona erdiğini; diğer yandan da geleneksel siyasal muhalefet yollarının gücünü yitirdiğini haber veriyordu. Bu ilk küresel hareket, aynı zamanda küreselleşen toplumsal hareketler döneminin de başlangıcıydı.²²

Paris'te öğrenci ve işçi ayaklanmaları ile "Barikatlar Gecesi", anarşizm, yeni dalga, feminizm, hippilik, Marcuseculuk, Var Oluşçuluk, kırsal yaşam hareketi, cinsel devrim, medeni haklar hareketi, Malcolm-X, Kara Panterler, Fokoculuk, Küba Devrimi, Che, Vietnam Savaşı, Mao, Çin Kültür Devrimi ve üçüncü dünyacılık popüler imgeleri ile bezenen 68 Hareketi, 1965'den 1970'e kadar uzanan bir başkaldırı süreci olmuştur. Bu isyan, öncelikle '*Çiçek Gücü*' ve '*Savaşma Seviş*' gibi pasifist ve şiddet-karşıtı sloganlar kullanan *hippy* hareketinden gelmiştir.²³

Ciddi boyuttaki ilk öğrenci hareketi, aynı zamanda hippilerin de yoğun olduğu, San Fransisko'nun banliyölerindeki Berkley Üniversitesi'nde gerçekleşmiş; eylemcilerin gündeme getirdikleri konular ve daha da önemlisi kullandıkları yöntemler hippy hareketinin etkilerini taşımıştır. Üniversitedeki siyah öğrencilerin toplumsal haklarını savunmak ve ABD ordusunun Vietnam'da savaşmaları için

²¹ Alpkaya, **a.g.e**, s. 194

²² **Y.a.g.e**, s. 197

²³ John R. Barber, **Modern European History**, Harper Perennial, New York, 1993, s.369, 370

üniversite öğrencilerine yönelik kampanyalarını protesto etmek için büyük çaplı bir oturma eylemiyle başlayan isyan, 800 öğrencinin tutuklanması ve polisin kullandığı güç nedeniyle radikalleşmiş; Amerika ve Avrupa'daki diğer üniversite öğrencilerinin desteğiyle giderek büyümüştür. Vietnam'daki savaşa, ırksal ayrımcılığa, cinsler arasındaki eşitsizliğe ve geleneksel Amerikan değerlerine karşı bir protesto olan hareketin aktörlerinin büyük çoğunluğu kendilerini burjuvazinin asi çocukları olarak sunmuşlardır. Hareketin 'teorisyenlerinden' biri olan Alman asıllı felsefe profesörü *Herbert Marcuse*, Hitler faşizminden kaçarak Amerika'ya yerleşen aydınlar arasındaydı. Marcuse, Freud ve Marks'ın görüşlerinin özgün bir bileşeniyle batılı tüketim toplumuna ve Sovyetler Birliği'ndeki sosyalizm uygulamalarına kökten bir eleştiri getirmiş; daha sonraları bazı kesimler tarafından 68 Hareketi'nin ardındaki en önemli düşünür olarak kabul edilmiştir.²⁴

ABD'de önce üniversitelerde doğrudan demokrasi istemiyle başlayan, ardından da Vietnam Savaşı'na ve ABD politikalarına muhalefete dönüşen hareketlilik kısa bir sürede bütün dünyaya yayılmış ve küresel bir başkaldırının kıvılcımı olmuştur. Bu süreçte öğrencilerin üniversiteleri işgali; savaş karşıtı dalganın yayılmasıyla askere çağırılan gençlerin askerlik kâğıtlarını yakması; hatta ABD'nin askeri beyni olan Pentagon'u basmalarıyla gittikçe dozu artan eylemleri, ABD hükümeti de şiddet kullanarak bastırmaya çalışmış; kampüs baskınlarında pek çok silahsız üniversite öğrencisi öldürülmüştür. Buna karşın öğrenci hareketi, başta savaşta çocuklarını kaybeden aileler olmak üzere, toplumun çeşitli kesimlerinden destek görmüşler ve ABD'nin Vietnam'daki silahlı mücadelesine son vermesinde büyük ölçüde etkili olmuşlardır.²⁵

ABD'de *Şiddet Karşıtı Öğrenciler Koordinasyon Komitesi*'nin Ocak 1966'da dağıttığı bildiride şu görüşlere yer verilmiştir:

*"...Ülkemizin dünyada özgürlükleri koruma sloganının bir iki yüzlülük maskesi olduğunu ve bu maskenin altında ABD'nin Soğuk Savaş politikasının çıkarlarına ters düşen ulusal kurtuluş hareketlerinin ezildiğini iddia ediyoruz. Bu ülkede çok fazlasıyla sahte bulduğumuz "özgürlük" adına, yaşamlarını ABD saldırganlığına feda etmeye çağıran zorunlu askerliğe karşı olanlara sempati duyuyor ve onları destekliyoruz..."*²⁶

²⁴ Alpkaya, **a.g.e.**, s: 194

²⁵ **Y.a.g.e.**, s: 195

²⁶ **Y.a.g.e.**, s: 201

Öte yandan, ABD ve Vietnam arasındaki savaş süresince iki ülke arasındaki kültürel etkileşim, Amerikalı kadınların giyim modasını etkilemiş; Hollywood film şirketlerinin bu savaşı konu alan çok sayıda sinema filmi çekmesiyle birlikte, doğuya özgü kumaş desenleri ve giysi formları popüler hale gelerek batıya yayılmıştır.

19.yy.daki devrimlerin, yoğun siyasal mücadelelerin ve II. Dünya Savaşı sırasındaki direniş hareketlerinin siyasal bir gelenek oluşturduğu batı Avrupa'daki 68 Hareketi, daha en baştan siyasal bir nitelik taşımış ve özellikle Fransa ve İtalya'da işçi sınıfının da önemli desteğini almıştır. Fransa'da öğrenci gençlik, daha Cezayir Savaşı sırasında sömürgeciliğe karşı aldığı açık tavırla hem hükümetlerden, hem de Komünist Parti de dahil olmak üzere, sömürgeciliği destekleyen oluşumlardan farklı bir kimliğe yönelmiştir. 1967'de Fransız Milli Eğitim Bakanı'nın "eğitimin sanayileştirilmesi" adıyla giriştiği eğitim reformu, gerek ülke, gerekse dünya sorunlarıyla yakından ilgilenen üniversite öğrencilerinin kapsamı giderek genişleyen bir hareket başlatmasını tetiklemiştir.²⁷ Öğrenciler hem ulusal ve uluslar arası düzene, hem de bu düzenin uzlaşmacı bir parçası haline gelen parti ve sendikalara tepki göstererek alternatif bir dünya anlayışına yönelmişlerdir. Öğrenci hareketleri zaten için için kaynayan, ama yerleşik sendika ve partilerin hareketsiz kıldığı işçi sınıfını da canlandırmış; milyonlarca işçi eyleme gitmekte gönülsüz davranan sendika yöneticilerini zorlayarak genel greve gitmişlerdir.

Üniversite işgalleri, grevler, sokak eylemleri ve barikatlarla gelişen ve gittikçe yayılan hareket devlet mekanizmasını işlemez hale getirmiş; hareket Mayıs 1968'de doruğa çıktıktan sonra, öğrenci ve işçilerin taleplerinin bir kısmının kabul edilmesi ve eylemi sürdürenlere karşı artan bir şiddet uygulanması sonucunda yavaşlayarak sona ermiştir.²⁸

1968 tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de daha önceden mayalanmaya başlamış birçok olgunun bir patlama şeklinde yoğunlaştığı, daha sonraki oluşumların ilk filizlerini verdiği, olağan dışı bir dönemdir. 1968'e gelindiğinde başlayan üniversite işgalleri hızla yayılarak başta öğrenciler olmak üzere toplumun bütün kesimlerinde hızlı bir isyan dalgası yaratmış; Fikir Kulüpleri Federasyonu ile başlayan öğrenci örgütleri giderek radikal sol örgütlere dönüşmüştür.

²⁷ Alpkaya, **a.g.e.**, s: 196

²⁸ Barber, **a.g.e.**, s.371

Küresel bir dalga olmakla birlikte, farklı ekonomik, kültürel ve siyasi birikimlere sahip ülkelerde farklı dinamiklerle yaşanan 68 Hareketi, kimi zaman Fransa'daki gibi işçi kitleleriyle desteklenmesine ve İtalya'daki gibi işçi karakteri kazanmasına rağmen batı ülkelerinde özünde bir öğrenci hareketi olarak kalmıştır. Batıda 68 Hareketi'nin bir çırpıda geçip gitmesine karşılık, halk yığınlarıyla buluşan üçüncü dünya ülkelerindeki mirası, sonraki yıllar boyunca da hissedilmiştir.

I.2. 1960'LARDA AVRUPA VE AMERİKA'DA YAŞANAN KÜLTÜREL DEĞİŞİM VE MODAYA ETKİLERİ

II. Dünya Savaşı'nın batıda yarattığı sosyal ve ekonomik zorluklar ve bu ağır koşulların yol açtığı toplumsal karamsarlık, 1960'lara gelindiğinde, refah seviyesinin de artmasıyla yerini iyimser bir havaya bırakmıştır.²⁹ Alım gücünün artması, teknolojinin ilerlemesi, en önemli medya araçlarından televizyonun hemen her eve girmesi ve bütün bu iyimser havayı destekleyen reklâm propagandalarıyla birlikte, batılı toplumlar giderek bir tüketim toplumuna dönüşmüş; başta müzik ve sinema olmak üzere gösteri dünyası da bu büyük değişimin hızla yayılmasına yardımcı olmuştur.

Genç nüfusun sayıca artması, toplum içinde gençlerin edilgen değil, etkin bir kimlik kazanmasına; hatta yeni yaşam felsefeleri ve siyasi görüşleriyle topluma yön veren itici güç olmasına yol açmıştır. Kendi paralarını kazanan, ama anne babalarından farklı olarak, yaşamın sadece para kazanmaktan ibaret olmadığını düşünüp eğlenceye de büyük zaman ayıran genç kesim, talepleri doğrultusunda yeni pazarların oluşmasını sağlamıştır. Böylece 1960'larda müzik piyasası o güne dek görülmemiş biçimde canlanmış; gece kulüpleri ve getirdikleri yeni eğlence anlayışı popülerlik kazanmış; moda dünyasında devrim niteliğinde önemli yenilikler yaşanmıştır.

1950'lerin muhafazakâr toplum yapısının adeta anti tezi olan altmışların genç kuşağı, yaşamın her alanında özgürlük talep etmiş; tabuları yıkmak için mücadele vermiştir. Feminist hareketlerin de etkisiyle, kadınların cinsel özgürlük talepleri, doğum kontrol haplarının yaygın kullanımına neden olmuştur. Hippiler ise

²⁹ Barber, **a.g.e.**, s.352

bu özgürlük taleplerini daha da ileriye götürmüş; serbest bir cinsel yaşamın hüküm sürdüğü komün hayatını savunmuşlardır. Altmışlarda gençler arasında uyuşturucu ve keyif veren maddelerin kullanımı da hızla yayılmıştır. “Mod” olarak adlandırılan genç kesim amfetaminlerin etkisiyle gece kulüplerinde sabahlara kadar dans etmeyi seçerken³⁰; kırsal yaşam savunucusu hippiler marihuana kullanmanın serbest bırakılması için eylemler düzenlemişlerdir. Genç kitleleri peşinden sürükleyen ve ikonlaşan pek çok rock müzik sanatçısı ise, oluşturdukları rol modellerle uyuşturucu kullanımının gençler arasında yayılmasında büyük ölçüde etkili olmuşlardır.

Altmışların hem iyimser geçen ilk yılları, hem de giderek artan toplumsal ve siyasal çatışmaların yaşandığı ikinci yarısında, büyük kültürel değişimlere sahne olan Amerika ve Avrupa’da, tüm bu değişim doğal olarak sanata ve moda da yansımış; giysi ve aksesuarlar genç kesim tarafından kimliklerinin ve aidiyetlerinin birer ifadesi olarak kullanılmışlardır. Toplumsal ve kültürel değişime paralel olarak 1960’larda yeni sanat akımlarını ortaya çıkarmış; kimi zaman eskiye ve geleneksele tepki olarak gelişen bu sanat akımları modanın şekillenmesinde de önemli bir rol oynamıştır.

1.2.1. Sosyal Yaşam, Sanat, Eğlence Dünyası ve Yeni Moda İkonları

1.2.1.1. Yeni Sanat Akımları ve Modaya Etkileri

Altmışlı yılların sonlarına doğru figüratif ve soyut sanatta belirgin bir değişim yaşanmıştır. Bu değişimden figürsüz sanat eserleri başta olmak üzere, daha çok soyut sanat etkilenmiştir. Gerçekçi ve doğal sanat, uzun süre güncel akımlar tarafından aşağılanırken, öznelliğe karşı duyulan tepkiden dolayı yeni bir nesnelliğin kurulması ve yeniden biçime dönülmesi amaçlanmıştır.³¹

1960’lı yıllarda etkili olan sanat akımlarından bazıları şunlardır: Pop Art; Geç Resimsel Soyutlama (1964 ve sonrası); Op Art (1964 ve sonrası); Minimalizm (1960’lar ve sonrası); Kavramsal Sanat (1960’lar ve sonrası); Performans Sanatı (1960’lar ve sonrası); Fotogerçekçilik (1960’ların ortası ve sonrası); Süreç Sanatı (1960’ların ortası - 1970’ler); Arazi sanatı (1960’lar - 1970’lerin başı) ve Post-Minimalizm (1960’ların sonu - 1970’ler).

³⁰ David Slater, Peter J. Taylor, **The American Century**, Blackwell, Oxford, 1999, s. 280

³¹ <http://en.wikipedia.com/Ocak> 2009

I.2.1.1.1. Pop Art

Popart, 1950'lerde, özellikle ABD ve İngiltere'de soyut dışavurumculuğa tepkili genç sanatçıların 1960'larda bir akım haline getirdikleri sanat türüdür. İngiltere ve ABD'de değişik koşullarda ve birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmıştır. Amerikan pop sanatına örnek isim Andy Warhol, İngiliz pop sanatına örnek olarak da Richard Hamilton verilebilir.³²

Pop Art, sanat ve günlük yaşam imgesinin görüntüde birbirine en fazla yaklaştığı; ama gerçekte birbirine en fazla düşman olduğu sanat akımı olmuştur. Gündelik hayatın bildik imgelerini kullanırken, kimi zaman kimliksizleştiren tekrarlar, kimi zaman da güçlü ironiler kullanarak bu imgeler vasıtasıyla tüketim toplumunu sorgulamıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında değişen ekonomik koşullar ve bu koşullara bağlı gelişen sosyal hareketler, batıda tüketim-tüketim karşıtlığı ikileminin doğmasına neden olmuştur. Bu dönemde Avrupa ve Amerika arasında belirgin farklar doğmuş; Avrupalı ülkeler daha tasarruflu bir tüketimi savunup, tasarımlarda doğaya dönük "Bauhaus avant-garde"liğini benimserlerken, Amerika'da bunun tam tersi olarak yaşam tüketim ekonomisi üzerine temellendirilmiştir. 1960'lı yıllara gelindiğinde tüketim kültürü dünyayı öylesine sarmıştır ki, endüstri geleneğine ve onun getirisi yaşam kültürüne aşina İngiltere'de sanatçı Richard Hamilton Pop Art'ın önemli eserlerinden biri olan kolajına "Bugünün evlerini bu denli farklı, bu denli çekici kılan ne?" adını vermiştir. Magazin kültüründen kopan imgelerin ironik bir biçimde bir araya getirildiği bu kolaj, Pop sanatın karşısında durduğu noktayı ifade etmektedir.³³

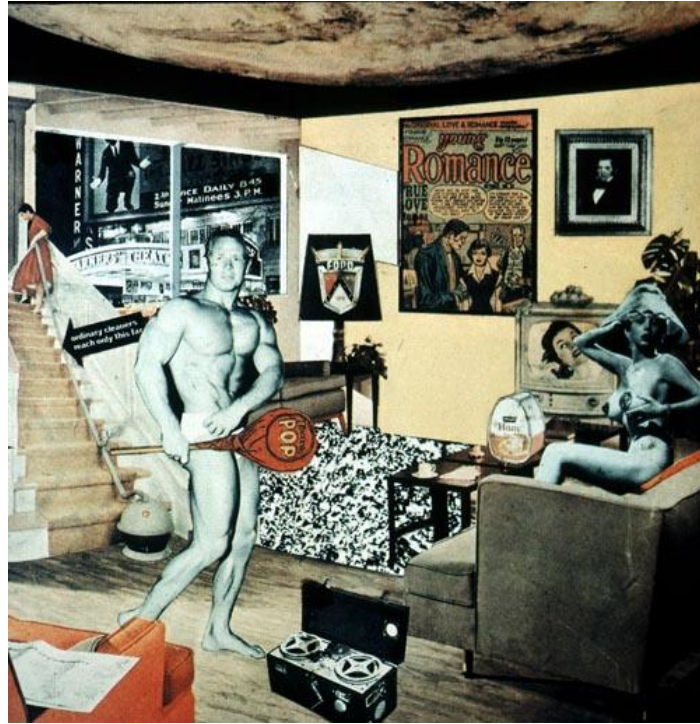
1960'lar, Pop Art ve etkileriyle ilişkilendirilen yıllardır. Aslında, yirminci yüzyılın tamamında, sanatın, uzman olmayan büyük halk kitlelerinin imgelemine bu derece etkisi altına aldığı başka bir on yıl daha yoktur. Bu anlamda, Pop hareketi Modernizmin ilk aşamasında ortaya çıkan Kübizm, Ekspresyonizm ve Sürrealizm gibi bütün sanat hareketlerinden daha önemli sayılabilir. Geriye bakıldığında, 1960'ların tüm kültürünün, Pop duyarlılığının ifadeleriyle renk kazandığı görülür. Bu

³² Özkan Eroğlu, **Resim Sanatı Sözlüğü**, Nelli Sanat Evi Yayınları, İstanbul, 2003, s.281

³³ Kerem Küçüköğür, **Pop'un Dirilişi**, Art-Dekor Dergisi, Doğan Yayıncılık, Eylül-2004, Sayı: 138, s.128,130

nokta birçok yönden gerçekten ilginçtir. Pop, ilk ortaya çıktığında Modernizmin el üstünde tutulan niteliklerine bir ihanet gibi görüldüyse de, birçok bakımdan Modernist geleneğin en ezoterik, en boyun eğmez halinin ifadesidir. Aslında, Marcel Duchamp'ın kurduğu Dadacı geleneğin bir devamıdır ve sanata karşı algısal yaklaşımdan çok kavramsal bir yaklaşımı benimsemeye eğilimli olduğunu görmek zor değildir.³⁴

Pop sanatın en önemli isimlerinden Andy Warhol, kendi gündelik yaşamını süreçsel bir sanat eseri haline getirmeyi hedeflemiştir. Aslında serigraf baskıcı ve ayakkabı illüstratörü olan Warhol'un mesleği, onun sanatsal sürecini de şekillendirmiştir. Endüstriyel dünyanın sürekli tekrarını ifade eden Warhol tuvaleri, "fabrika" adını verdiği atölyesinde, kendisi gibi marjinal işçileri tarafından üretilmiştir. Bu açıdan bakıldığında yaratım süreci ve gizli kodlamalarıyla Warhol'un sanatı parlak renkli "Marlynler" ya da çorba kutularından daha fazlasıdır.

Resim 1: "Just what is it that makes today's homes so different, so appealing? - Bugünün evlerini bu denli farklı, bu denli çekici kılan ne?"

Richard Hamilton, Pop Art kolaj çalışması, 1956, İngiltere

(Kaynak: Klaus Honnef, **Pop Art**, Taschen, Bonn, 2004, s: 41)

³⁴ Klaus Honnef, **Pop Art**, Taschen, Bonn, 2004, s. 19

Resim 2: “Campbell’s Soup Can 1”
Andy Warhol, 1962, Amerika

(Kaynak: Klaus Honnef, **Pop Art**, Taschen, Bonn, 2004, s: 89)

Resim 3: Pop Art sanat akımından esinlenilerek tasarlanmış ayakkabı ve kâğıt elbise.
Elbisenin üzerinde Andy Warhol’un “Campbell’s Soup Cans” adlı eserinin baskısı mevcuttur.
1960’lar, Amerika

(Kaynak: <http://www.metmuseum.org/> Mart 2010)

Resim 4: “Marilyn’ler”

Andy Warhol, 1962 , Tual üzerine ipek baskı emaye ve akrilik
(Kaynak: Norbert Lynton, **Modern Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004, s. 295)

. Versage’nin 1991 İlkbahar-Yaz Koleksiyonundan Pop Art gece elbisesi.
(Kaynak. <http://www.metmuseum.org/> Mart 2010)

Resim 5: Yves Saint Laurent tasarımı Pop Art elbise.

(Kaynak: <http://img.photobucket.com/> Mart 2010)

1.2.1.1.2. Op Art

“Optik Sanat” anlamına gelen Op Art, 1960’larda Kinetik Sanat kapsamı içinde optik yanılsamalara dayalı bir anlatım biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Bir terim olarak ilk kez 1965’te New York Modern Sanat Müzesi’nde “Yanıltıcı Göz” adlı sergide algısal ikiliğe olanak tanıyan geometrik kompozisyonlar için kullanılmıştır. Pop art ile aşağı yukarı aynı dönemde gelişmiş bir soyut sanat akımını belirtir ve İngilizce Optical Art’ın (optik sanat) kısaltılmış biçimi olan bir terimdir.

Op Art da Pop Art gibi, ama tümüyle farklı bir doğrultuda, nonfigüratif sanata bir tepki olarak doğmuştur. Bu sanat akımının amacı görsel ikililikten yararlanarak retinayı, güçlü biçimde etkilemek ve optik yanılsama yoluyla titreşim, yanıp sönme ve hareket duygusu yaratmaktadır. Böylece kinetik-optik deyimini birlikte ve birbirine yakın anlamlarda kullanılmaktadır. Kinetik sanat, büyük ölçüde optik özellik gösterir. Birer fizik olan hareket ve ışık yüzyıllar boyu sanatçıları ilgilendirmiş, ışık ve hareket plastik ve görsel sanatların tasvirlerinde estetik öğeler ve ifade araçları olmuştur.

Op Art terimi, tüm yalınlığı içinde kullanışlı, kolay bir terim olarak ortaya çıkmıştır; ama belirttiği sanatsal üretim, değişik ülkelerden belli sayıda sanatçıların benimsemiş oldukları ortak bir estetik anlayışının ABD’ye özgü yorumu olarak belirir; üstelik bu anlayış, Mondrian ve Van Doesburg’un kurmuş oldukları Neoplastisizm, Konstruktivizm ve Süprematizm gibi soyut deyimlerin uzantısında yer alır. Bütün bu deneyimlerin ötesinde El Lissitzki ve Berlewinin 1920 yıllarının başlarında sürdürdükleri araştırmalar, Picabia’nın görsel anlatım girişimleri (siyah beyaz optik sulu boyalar), Man Ray ve Marcel Duchamp’ın (roto-rölyefler, 1935-1940)) etkinlikleri, Vasarely’nin çalışmaları, özellikle de, Bauhaus’ta ders vermiş olan ve 1950’den sonra Yale Üniversitesi’nde görev alan Josef Albers’in dersleri, ABD’li genç ressamların yetişmesinde doğrudan doğruya etkili olmuştur.³⁵

Op Art, resimde üçüncü boyut etkisini verme eğiliminin soyut sanatta ortaya çıkan şeklidir. Bunun için geometrik biçimler ritmik biçimde düzenlenmiş ve bu biçimler üzerinde renkle model yapılmıştır. Op Art, yeni konstrüktivist, geometrik biçimleme yöntemleriyle akrabadır ve onların olanaklarından geniş olarak yararlanmıştır. Josef Albers ile Vasarely’nin temsil ettiği Op Art, optik aldatmalara

³⁵ **Gelişim Hachette Ansiklopedisi**, Sabah Yayınları, İstanbul, 1993, Cilt: 8, s.3022, 3023

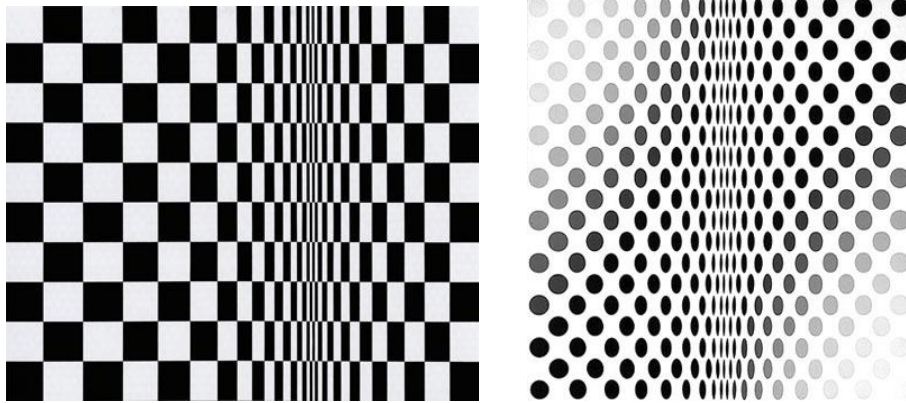
dayanan çalışmalara sahiptir. Resim sanatına, aldatıcı bilimsel perspektif resmine itibar etmeyen yeni bir konstrüktivizm ve doğal olmayan yeni bir optik görüntü getirmiştir.³⁶

Op Art 1960'larda kumaş ve giysi tasarımı da etkilemiş; özellikle siyah ve beyaz renklerde geometrik Op Art desenlerin kullanıldığı giysiler büyük ilgi görmüştür. Özellikle İngiliz sanatçı Bridget Riley bu dönemde çok sayıda Op Art eser vermiş, çalışmaları dönemin moda tasarımcılarına ilham kaynağı olmuştur.

Resim 6: *"Harran II"*, Frank Stella, 1967
Kanvas üzerine polimer boya

(Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Frank_Stella/Nisan_2010)

Resim 7 : *"Movement in Squares - Karelerdeki Hareket"*, 1961; *"Metamorfoz"*, 1964
İngiliz Op Art sanatçısı Bridget Riley'in iki farklı alışması.

(Kaynak: http://www.wikipedia.com/Nisan_2010)

³⁶ Norbert Lynton, **Modern Sanatın Öyküsü**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2004, s. 251

Resim 8 : Op Art akımının öncülerinden Bridget Riley'in çalışmalarından esinlenilerek hazırlanmış günlük elbise. Mart 1966, Milano.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images – 1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 246)

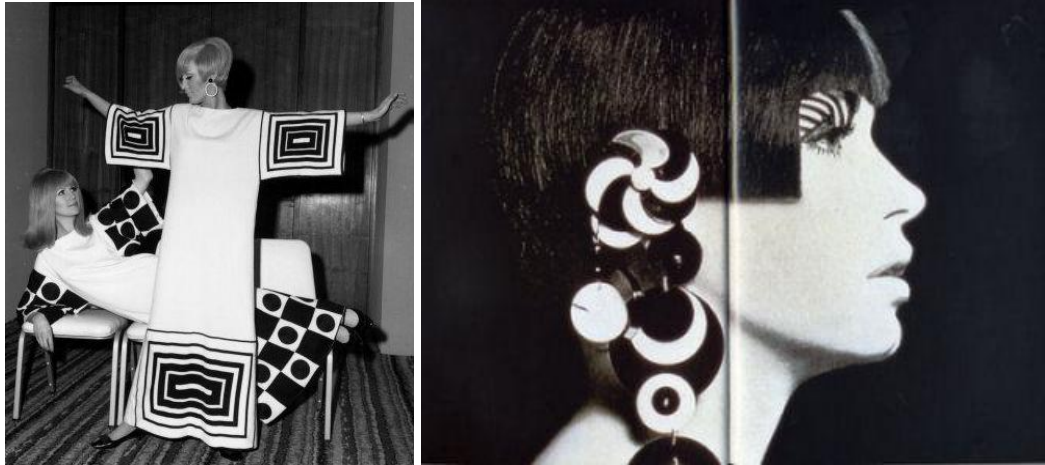
Resim 9 : Op Art esintiler taşıyan günlük bir kıyafet ile İngiliz pop şarkıcı Cila Black, Nisan 1966

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images – 1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 247)

Resim 10: Sinz Vouliagmen tasarımı Op Art mayo, 1966
(Kaynak: <http://www.artblart.wordpress.com/Nisan 2010>)

Allison Wiffen tasarımı, Op Art seramik kolye
(Kaynak: <http://www.awceramics.co.uk/Mayıs 2010>)

Resim 11 : Op Art desenlerin kullanıldığı elbise ve küpe tasarımları.

(Kaynak: <http://www.glamoursplash.com/Nisan 2010>)

1.2.1.1.3. Minimalizm

Minimalizm, modern sanat ve müzikte kökeni 1960'lı yıllardan gelen, sadelik ve nesnenin önemini ön plana çıkaran bir akımdır. “*ABC Sanatı*”, “*Minimal Sanat*” gibi tabirlerle de anılır. Soyut dışavurumculuğun biçime ve duyguya verdiği aşırı öneme karşı bir tepki olarak, nesnenin nesne olma özelliğine dikkat çekmek ve tarihsel, sembolik anlamlarını minimuma indirmek amacıyla hareket etmiştir. Minimalist sanatçılar genellikle heykel sanatı üzerinde yoğunlaşmışlardır.³⁷ Postminimalizm, minimalizmden etkilenmiş veya minimalizmden yola çıkmış çeşitli sanat alanları için kullanılan bir terimdir. Bu ifade genelde görsel sanatlar ve müzikte kullanılsa da minimalizmi kritik bir referans noktası olarak kabul eden her alan için kullanılabilir.³⁸

İlk kez 1961’de düşünür Richard Wollheim tarafından “içeriği en aza indirgenmiş sanat” için kullanılan “Minimal Sanat” terimi, giderek çoğunlukla üç boyutlu yapıtlar, heykeller için kullanılmıştır. Ancak bu sanat akımı 1960’lardan başlayarak Amerika’da yaygınlaşan sanat anlayışının kapsamındaki resmi de kapsamaktadır. Minimal yapıtların büyük ölçekli ve çok yalın oluşu, sergi mekanlarının da arındırılmasını gerekli kılmıştır. Temiz, yalın, arı ve anlatımcılığa tümüyle karşı bir estetik anlayış ortaya koyan akım, 1960’larda “sanat, sanat içindir” ilkesini yüceltmıştır. 1960’lardan 70’lerin ortalarına kadar oldukça etkili olan; günümüzde de sanat ve tasarım anlayışını etkilemeye devam eden Minimalizm, 20.yy başlarının soyut sanatından Pürizm, Yapımcılık, De Stijl, Geometrik Soyutlama ve Op Art akımlarından sanatın görsel ve biçimsel niteliklerine öncelik veren kavramları almıştır.³⁹

Minimal Sanat, 1960’lı yılların moda tasarımcılarını da etkilemiş; André Courrèges, Pierre Cardin, Yves Saint Laurent gibi ünlü isimler oldukça yalın ve modern çizgilerde giysiler tasarlamışlardır. Altmışların modern giyim anlayışını ifade eden “mod giyim” tarzı da, çoğu zaman minimal sanattan esintiler taşımış; oldukça basit kalıplara sahip A-line elbiseler; uzay çağını yansıtan ve süslemeden arındırılmış, bunun yerine heykelsi kalıpları ve dikiş kalitesi ile ön plana çıkan giysiler moda olmuştur. Minimal sanat, çağdaş moda ve aksesuar tasarımcılarını

³⁷Smith, a.g.e,s.243

³⁸Gelişim Hachette Ansiklopedisi, Sabah Yayınları, İstanbul, 1993, Cilt: 8, s. 2775

³⁹Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yem Yayınları, İstanbul, 1997, Cilt: 2, s: 1260

etkilemeye devam etmektedir. Örneğin, 2009 yılı moda dünyasında “Minimalist Yıl” olarak adlandırılmıştır.

Resim 12: İsimsiz çalışma, Donald Judd, 1966, Boyanmış galvaniz; The Museum of Contemporary Art, Los Angeles

(Kaynak: http://www.moca-la.org/museum/pc_artwork/ Nisan 2010)

1.2.1.2. Dönemin Önde Gelen Müzik Yıldızları ve Modaya Etkileri

Çok sayıda kişi 1960'ları pop müziğin altın çağı olarak görmektedir. Elvis, Ike ve Tina Turner, Sonny ve Cher, Little Richard, Litde Eva, Buddy Holly, Hendrix, Bo Diddley, Chuck Bern', Jerry Lee Lewis, Everly Kardeşler, Doors, Crystals, Ronettes, Supremes, Animals, Bee Gees, Who gibi müzik dünyasının önde gelen isimleri bu yıllarda geniş kitleleri peşlerinden sürüklemişler; giysi ve aksesuarlarından, saç ve makyajlarına kadar gençler için birer stil ikonu haline gelmişlerdir. Plak satışlarının rekorlar kırdığı bu yıllarda, dünyanın en ünlü insanları haline gelen Liverpool'lu dört delikanlıdan kurulmuş Beatles'ın ise çok önemli bir yeri vardır. Döneme damgasını vurmuş bir diğer grup da Rolling Stones olmuştur; ancak Mick Jagger ve grubu, asla Beatles kadar insanları peşlerinden sürükleyememişlerdir. On yılın sonuna gelindiğinde, Beatles'ın *Abbey Road* albümünün satış sayısı iki ayda dört milyonu geçmiştir.⁴⁰

The Beatles, gelmiş geçmiş en büyük müzik grubu olarak bir kült haline gelmiştir. Hem sanatsal, hem de ticari başarılarıyla tarihte büyük bir üne kavuşan ünlü grubun, modadan müziğe kadar geniş bir yelpazede bugünkü gelişime payları

⁴⁰ Nick Yaap, **1960'lar Fotoğraflarla 20. Yüzyılın Sosyal Tarihi**, Gettyimages, Almanya, 2000, s.192

da oldukça büyüktür. Elliden fazla şarkısıyla müzik listelerinin başında yer alan The Beatles, aynı zamanda birçok satış rekoru kırmıştır. Öte yandan ebeveynler bu duruma tepkili yaklaşmış ve “Beatlemania” olarak adlandırılan Beatles çılgınlığının mahfolan batılı gençliğe işaret ettiğini savunmuşlar; gençliğin hedonizm ve uyuşturucu bağımlılığına teslim olmasından endişe duymuşlardır.⁴¹

John Lennon, Paul McCartney, George Harrison ve Ringo Star’dan kurulu The Beatles, yalnızca müzikleriyle değil; saç kesimleri, giyim tarzları ve yaşam felsefeleriyle de altmışlı yılların önemli stil ikonlarından biri olmuş ve dönemin gençliğini büyük ölçüde etkilemiştir. The Beatles, Amerikalı şarkıcılardan daha popüler olma başarısını gösteren ilk İngiliz gruptur. 1963 yılında çıktıkları Amerika turnesinde, grubu havaalanında yaklaşık 3000 kadar hayranı karşılamıştır.

Giyisi ve saç modellerinin yanı sıra, Beatles üyelerinin giydikleri ve “Beatle Boots” adı verilen siyah deriden, sivri uçlu botlar da altmışlı yıllarda genç İngiliz erkekleri arasında oldukça moda olmuştur. Beatle botların popülerliği ve tüketimi ünlü Pop Art sanatçısı, aynı zamanda da ayakkabı illüstratörü Andy Warhol’a da esin kaynağı olmuş; gazetelerdeki ayakkabı reklamlarından yola çıkarak, 1986’da canvas üzerine mürekkeple “Beatle Boots Are Here” sloganını aynen kullandığı çalışmasını yapmıştır (Resim 14). Grubun konserlerinde giydikleri üniforma benzeri, kısa dik yakalı, unisex “Nehru Ceketleri” de gençler arasında moda olmuştur. Bu ceketlerin desenli ve desensiz pek çok modeli, altmışlarda hem kadınlar hem de erkekler tarafından giyilmiştir.

1960 ve 70’lerin bir diğer önemli İngiliz rock grubu da müzik ve sahne gösterileriyle Beatles, Rolling Stones ve McFly’a benzeten “The Who” olmuştur. Asıl ünlerini “Tommy” ve “Quadrophenia” albümleri ile yapan ve tüm dünyada tanınır duruma gelen ünlü grup, 1960’larda İngiltere’de Mod akımının da önemli temsilcilerinden biri olmuşlardır. 1969’da çıkardıkları ve ilk rock operası olan “Tommy” albümünde grup gençlik sorunlarına değinmiş ve bu albümle kendilerini takip eden başka müzik gruplarını da etkilemişlerdir. “Quadrophenia” albümlerinde ise modların günlük hayatına değinmişlerdir. Grup üyelerinin giydiği ve üzerinde

⁴¹ Mark Kishlansky, Patrick Geary, Patricia O'Brien, **Civilization in the West**, Longman, New York, 1997, 992 s.

İngiliz bayrağı olan kumaş ceketler, mod akımın takipçisi İngiliz gençleri arasında moda olmuştur.

Resim 13: Ünlü İngiliz grup The Beatles.

(Kaynak: [http://tr.wikipedia.org/wiki/The_Beatles/Ocak 2010](http://tr.wikipedia.org/wiki/The_Beatles/Ocak_2010))

Resim 14: Beatles grubunun iki önemli ismi Paul McCartney ve John Lennon, altmışların ikinci yarısında moda olan Nehru ceketleriyle.

(Kaynak: [http://www.citizenofthemonth.com/Ocak 2010](http://www.citizenofthemonth.com/Ocak_2010))

Resim 15: Beatles grubunun giydiği ve genç İngiliz erkekleri arasında moda haline gelen Beatle botlarla ilgili bir gazete reklamı.

(Kaynak: <http://www.4bp.blogspot.com/Ocak 2010>)

Resim 16: Andy Warhol'un aynı reklamdan esinlenerek canvas üzerine mürekkeple yaptığı Pop Art çalışma
1986, Amerika

. (Kaynak: <http://www.djtfineart.com/> Haziran 2010)

Resim 17: 1960'larda moda trendlerini belirleyen isimlerin başında gelen Beatles üyelerinden solda, John Lennon ve Paul McCartney Mayıs 1968'da Londra Heathrow Havaalanında. Sağda ise Rolling Stones üyelerinden Brian Jones, Haziran 1967'de Londra Sulh hukuk Mahkemesine gelirken.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images – 1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 248, 249)

Resim 18: The Who grubu üyeleri ve moda olan İngiliz bayrağı desenlerinde ceketleri

(Kaynak: <http://frecuenciay.files.wordpress.com/> Ocak 2010)

Resim 18: Sonny (Salvatore Bono) ve Cher (Cherilyn Sarkasian La Pier) Ağustos 1965'de İngiltere'de balayındayken.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images – 1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 221)

Resim 19: Hayat felsefeleri, etnik giysi ve aksesuarlarıyla hippie akımının önde gelen temsilcilerinden Jimmy Hendrix ve Janis Joplin

(Kaynak: <http://en.wikipedia.com/> Mart 2010)

Ağustos 1969'da New York yakınlarında White Lake'te gerçekleştirilen "Woodstock Müzik ve Sanat Festivali", popüler müzik tarihindeki gelmiş geçmiş en önemli olaylardan biri olmuştur. 15 Ağustos 1969'da başlayıp üç gün süren ve aralarında Jimi Hendrix, Joan Baez, Santana, Janis Joplin, Joe Cocker, The Who gibi önemli isimlerin de bulunduğu, rock, folk, blues ve jazz müziğin 32 temsilcisi sahne almış; yağın yağmura rağmen etkinliklere yaklaşık 500.000 izleyici katılmıştır. Barış temalı festival, çadırları ve karavanlarıyla konser alanına gelen çok sayıda hippiden dolayı "Hippi Festivali" olarak da adlandırılmıştır.

Resim 20: Woodstock Festivali'nin afişi ve festivalde sahne alan Jimmy Hendrix.

(Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Woodstock_Festival/ Mart 2010)

Resim 21: Woodstock Festivali'nden bir kare.

(Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Woodstock_Festival/ Mart 2010)

I.2.1.3. Canlanan Sinema Sektörü ve Modaya Etkileri

Sinemayla kıyaslandığında daha ucuz ve ulaşılabilir olan televizyon, altmışlı yıllarda sinemaya olan ilgiyi yok etmiş, Avrupa ve Amerika'da film endüstrisi krize girmiştir. Batıda hemen her eve giren ve sürekli yeni yıldızlar üreten televizyonla rekabet edebilmek için Hollywood oldukça pahalı prodüksiyonlara imza atmıştır. Bu önemli yapımlardan biri olan *"Ben Hur"*, 1960 yılında 11 dalda Oscar kazanmış ve on yılın büyük bölümüne damgasını vurmuştur. Bu filmi *"Lawrence of Arabia"* ve *"Cleopatra"* gibi destansı yapıtlar izlemiştir. Daha mütevazı bir şekilde, İngiliz film endüstrisi kahramanlık senaryolarından uzak bir dizi film üretmeye, *"Saturday Night and Sunday Morning"*, *"This Sporting Life"* ve *"Alfie"* gibi filmlerle devam etmiş; ancak en çok James Bond filmleriyle ses getirmiştir. Senaryosunu Ian Fleming'in yazdığı ve baş rolde ünlü oyuncu Sean Connery'nin İngiliz Gizli Servis'inden ajan James Bond'u canlandığı 1962 yapımı *"Dr. No"*, İngiliz sinema sektörüne canlılık getiren Bond serisi filmlerin ilkidir. Filmde Honey Ryder rolüyle izlediğimiz Ursula Andress, giydiği beyaz bikini ile altmışların önemli bir stil ikonu olmuş; moda haline gelen bu meşhur bikini daha sonraki yıllarda da pek çok mayo firması tarafından günümüze adapte edilmiştir.

Amerikalı yazar Capote'nin ünlü romanından Blake Edwards tarafından beyaz perdeye uyarlanan 1961 yapımı *"Breakfast in Tiffany-Tiffany'de Kahvaltı"*, altmışlı yılların unutulmaz filmlerinden biri olmuştur.⁴² Filmde canlandığı Holly Golightly rolüyle Audrey Hepburn, altmışların ilk yarısını yansıtan saç stili, aksesuarları ve özellikle de vücuduna oturan siyah elbisesiyle, dönemin önemli bir stil ikonu haline gelmiştir.

Darryl F. Zanuck, *Kleopatra'da* uğradığı zararı *"The Sound of Music -Neşeli Günler"* filminden elde ettiği kârla kapatmıştır. Hitchcock büyüsunü bir miktar kaybetmekle birlikte, *"Psycho"* ve *"The Birds"* filmleri ile sinema tarihine geçmiştir. On yılın sonlarına doğru Hollywood - uzay yarışının da etkisiyle - *"2001: A Space Odyssey"* ve *"Planet of the Apes"* filmleriyle bilim-kurguya yönelmiştir.⁴³ Bilim kurgu filmleri içinde önemli bir yeri olan ve ilki 1968 yılında çekilen *"Maymunlar Cehennemi"* nin daha sonra pek çok sinema ve TV uyarlaması yapılmıştır.

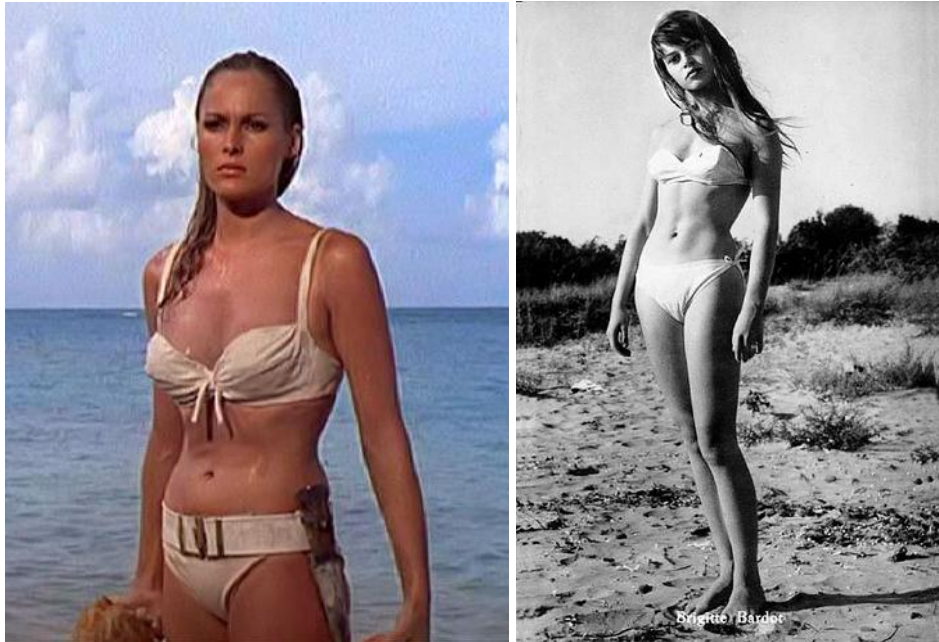
⁴² <http://www.beyazperde.com/film/1245>

⁴³ Nick Yaap, *1960'lar Fotoğraflarla 20. Yüzyılın Sosyal Tarihi*, Gettyimages, Almanya, 2000, s.124

Resim 22: 1961 yapımı “Breakfast in Tiffany” filminde Audrey Hepburn ve ikonlaşan Gyvenchy tasarımı siyah elbisesi.

(Kaynak: <http://www.sinemadevri.com/> Mart 2010)

Resim 23: Giydikleri bikiniler ile 1960'larda bikiniyi popülerize eden iki ünlü aktris; 1962 yapımı Bond filmi “Dr. No”da Ursula Andress ve Saint Tropez’i meşhur eden kişi olarak da tanınan Brigitte Bardot.

(Kaynak: <http://www.wikipedia.com/> Mart 2010)

I.2.1.4. Süper Modellerin Doğuşu

1960'lı yıllar moda dünyasında ilk kez süper modellerin boy gösterdiği ve astronomik rakamlar kazandığı yıllar olmuştur. "Süper model" terimi, oldukça yüksek fiyatlara çalışan, dünya genelinde tanınan ve genellikle Haute Couture defilelerde ve ünlü markaların reklam çekimlerinde görev alan modeller için kullanılmaktadır. Altmışlı yıllarda moda dünyasında yaşanan canlılık, moda fotoğrafçıları ve onların keşfettikleri yeni yüzleri ön plana çıkartmış; birer stil ikonu olan süper modeller en az dönemin ünlü film ve müzik yıldızları kadar dünya çapında şöhrete kavuşmuşlardır. 1968 yılında, *Glamour* dergisi Twiggy, Cheryl Tiegs, Wilhelmina, Veruschka, Jean Shrimpton ve 15 modeli daha süper modeller olarak ilan etmiştir.

Bu süper modeller arasında en ünlüsü ise, altmışlı yılların en önde gelen stil ikonlarından biri olan ve aldığı ücretler dönemin en ünlü müzik grubu Beatles ile yarışan Twiggy olmuştur. "süper model" terimi ilk kez 1967 yılında Salisbury Daily Times'da Twiggy için kullanılmıştır. Gerçek adı Lesley Hornby olan İngiliz model bir kuaför salonunda keşfedilmiş; çocuksu yüzü, oldukça ince vücudu, modern saç kesimi ve belirgin göz makyajıyla kısa sürede dünya çapında bir üne kavuşmuş; "Modern şıklığın kraliçesi" olarak adlandırılan Twiggy, "Mod" akımın önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur. Bacakları çok ince olduğu için, sevgilisinin kardeşi ona "incecik" anlamına gelen "Twiggy" adını takmıştır. Daily Express Gazetesi editörlerinin dikkatini çeken Twiggy, fotoğraf çekimlerinin ardından "1966'nın Yüzü" ilan edilmiştir.⁴⁴

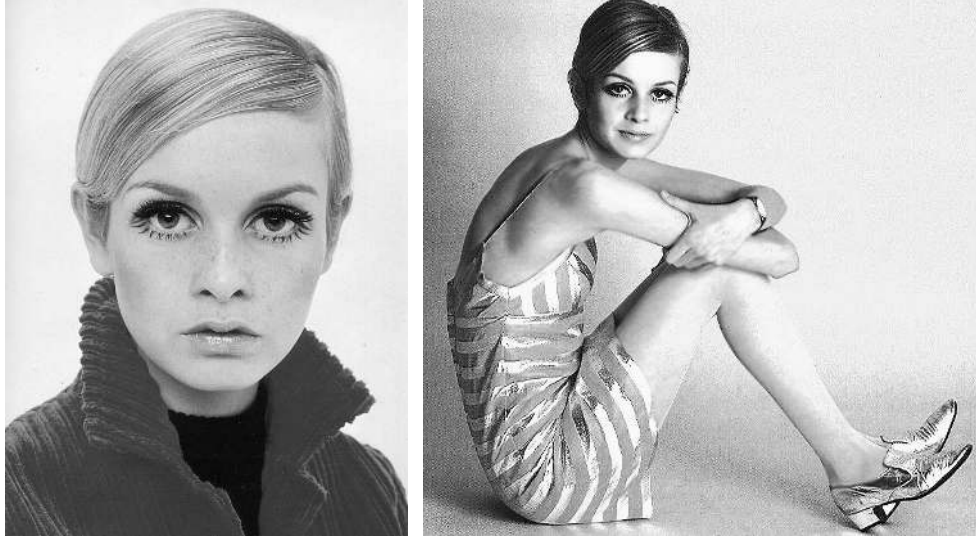
Daily Express Gazetesi tarafından keşfedilmesinden birkaç ay sonra Twiggy, Paris'te androjen görünümü, kısacık kesilmiş saçları ve gözlerinin altına çizdiği kirpiklerle büyük bir ün kazanmış; "süper model" kavramı onunla birlikte ortaya çıkmış; "Twiggy Benzeri" yarışmalar ve kendi adını taşıyan oyuncak bebek ile popüler kültürü derinden etkileyen bir ikona dönüşmüştür.⁴⁵

Asıl adı Vera Gräfin von Lehndorff olan Batı Prusya doğumlu Veruschka, 1960'ların bir diğer önemli süper modeli, aynı zamanda da sinema oyuncusuydu. Aristokrat bir Alman ailenin kızı olan Veruschka, 20 yaşındayken moda fotoğrafçısı Ugo Mulas tarafından keşfedilmiş; kısa bir süre Paris ve New York'da modellik

⁴⁴ <http://www.sabah.com.tr/> Mayıs 2010

⁴⁵ <http://en.wikipedia.org/wiki/Twiggy/> Mayıs 2010

yapmış; 1966'da çekilen ve dönemin kült filmlerinden biri olan "Blowup" taki kısa rolüyle dikkatleri çekmiştir. Bir dönem Salvador Dali ve fotoğraf sanatçısı Peter Beard ile de çalışan Veruschka, altmışların astronomik rakamlar kazanan süper modellerinden biriydi ve bir günde yaklaşık 10.000 Dolar kazanıyordu.

Resim 24: Dünyanın ilk süper modeli ve 1960'ların en önemli stil ikonu Twiggy.

(Kaynak: Francois Baudot, **A Century Of Fashion**, Thames & Hudson, Londra, 1999, s.186)

Resim 25: Ekim 1965'de Jean Shrimpton Parisli saç stilisti Carita'nın tasarımı olan "Güneş" adlı saç kesimini tanıtarak bu modelin moda olmasını sağlamıştı.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images-1960'lar**, **Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 226, 232)

I.3. 1960'LARIN MODA HAREKETLERİ

1960'ların ilk yıllarında etkili olan gençlik ateşi ve şıklık çılgınlığı, daha sonra yerini hippie görünüşüne bırakmıştır. 1960'lı yıllardan önceki dönemde, geniş kitlelere hitap eden İngiliz ve Fransız tasarımcıların birlikte hareket ederek, insanların nasıl giyinmeleri gerektiğini belirledikleri görülmüştür. Modanın zirvesinden aşağıya, geniş kitlelere doğru yayılan bir moda anlayışı hâkim olmuştur. Tasarımcılar bir dizi kıyafet tasarlamış, zengin kesim bunlardan orijinallerine direkt sahip olurken diğer kesim perakendecilerden satın alarak modayı takip etmişlerdir. Ancak 1960'lı yıllarda ve sonrasında geniş bir kesim özellikle gençlik, modayı kontrolünü ellerine almışlar ve tasarımcıların büyük çoğunluğunu da trende ayak uydurmaya çalışmışlardır. Bu yeni moda sistemiyle birlikte, stiller insanlar tarafından yaratılmaya başlamıştır. Stillerin oluşmasında ve değişiminde insanların kültürel yapıları ve hayranı oldukları ya da benimsedikleri rock guruplarının etkileri gözlemlenmiştir. Tasarımcılar da bu yeni stilleri kopyalayarak perakende satış noktalarından daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamışlardır.⁴⁶

Avangard giyim tarzına sahip, yenilikçi, rock'çı olarak da bilinen, asi gençlik Londra' da kendi giyim tarzlarını yaratmışlardır. Kadınlar mini etekleri, parlak ve renkli uzun botlarla dar ve kolsuz tunikleri tercih ederken genç erkekler ise parlak ve şal desenli ceketleri, yüksek topuklu deri botları, deri ceketleri, İngiliz bayrağının renklerini taşıyan tişörtleri tercih etmişlerdir. Dünyaca ünlü moda dergisi "*Vogue*", bu yükselen moda anlayışını "*Youthquake*" (gençlik depremi) olarak adlandırmıştır. Moda hareketini yönlendiren dönemin önemli tasarımcılarından İngiliz *Mary Quant*, bu dönemle özdeşleşmiş olan mini eteğin yaratıcısı olarak bilinmektedir. Ancak Quant mini eteği kendisinin yaratmadığını "onu sokaktaki kızlar yarattı" sözleriyle anlatmaya çalışırken; yeni stillerin, eskiyi reddeden ve kendi değerlerini ifade etmeye çalışan genç insanlar tarafından yaratıldığını ifade etmiştir.⁴⁷

1960'ların başlarında moda, First Lady Jacqueline Kennedy'nin zarafetinin bir yansıması gibiydi. Askeri kepleri andıran küçük şapkalar, pastel renklerde takım elbiseler, büyük boy düğmelerin kullanıldığı küçük, kısa ceketler, basit geometrik kalıpları olan "*çuval elbiseler*" oldukça revaçtaydı. Gündelik giyimde kapri

⁴⁶Sara & Tom Pendergast, **Fashion, Costume and Culture**, The Gale Group, 2004,s:895

⁴⁷Y.a.g.e. s. 896

pantolonlar hem bayanlar hem de genç kızlar arasında oldukça modaydı. Gece kıyafetleri ise genellikle hafif dekolteli, bele sıkıca oturan ve belden büzgülü uzun elbiseler şeklindeydi. Topuklu “*Stiletto*” ayakkabılar oldukça yaygındı. Erkeklerin giysileri ise artık eskisi gibi soluk renklerde değil; oldukça göz alıcı ve rengârenkti. Manşetler, pantolon askıları, deri çizmeler, renkli ceketler, üzerinde çılgın desenlerin olduğu geniş kravatlar erkek modasının başlıca özellikleriydi.⁴⁸

1964’te Mary Quant mini eteği tanıttığındaysa, artık moda bambaşka bir çizgiye bürünmüş; Batı dünyasında modayı takip eden hemen her kadın mini giymeye başlamıştı. Mini elbiseler genellikle “A-line” adı verilen basit kesimlere sahipti. 1960’ların ortalarında modanın liderliği İngilizlerin elindeydi. “*Mod*” olarak adlandırılan stil, 1950’lerin modasından oldukça farklı tarzıyla pek çok genç tarafından benimsenmiş ve taklit edilmişti. “*Modlar*”, 1960’larda Londra’da modaya şekil veren; böylece gençlere yönelik yeni bir moda pazarının oluşmasını sağlayan, orta sınıf gençlerdi. Modern yaşam stiline şekillendirdiği bu yeni moda anlayışı, medyanın ve televizyon şovlarının da etkisiyle kısa sürede geniş kitlelere ve İngiltere’den diğer batılı ülkelere de yayılmıştı. Modern Jazz müzik dinleyen; genellikle fiziksel güç gerektirmeyen işlerde çalışan ve kazançlarını giyime ve eğlenceye harcayan modlar, bu nedenle karşı gruplar tarafından “züppe” olarak tanımlanmışlardır.

1960’larda batılı toplumlara yön veren gençlik sayesinde, bu yeni moda daha hızlı yayılıyor; gençler aynı zamanda dönemin modacılarına da yön veriyordu. Artık gençlik, ebeveynlerinin aksine, sürekli çalışıp mal mülk sahibi olmak yerine hayatın tadını çıkartmak istiyordu. Yeni oluşan bu genç tüketici sınıf, ağırlıklı olarak yaşam biçimlerini tamamlayan ve alım güçlerine uygun bir moda istiyorlardı. Bunun sonucu olarak, moda o elit karakterini kaybedip bir gençlik fenomeni haline gelmişti.⁴⁹

The Who, The Small Faces ve The Kinks gibi müzik gruplarının öncülüğünü yaptığı modların yaşam tarzları ve müzik zevkleri, “**Rocker**” olarak adlandırılan dönemin bir diğer alt kültüründen tamamen farklıydı. Rocker olarak adlandırılan kesim, 1950’lerin Rock & Roll müziğini dinliyor; siyah deri ceketler giyiyor; “pompadour” tarzı saç kesimleriyle dikkat çekiyor ve motosiklet kullanıyorlardı.

⁴⁸ <http://www.wikipedia.com/> Mart 2010

⁴⁹ Gertrud Lehnert, **Fashion**, Laurence King, Londra-1999, s: 154

İtalyan ve Fransız modacıların saç ve giyim tarzlarını taklit eden Modların giyim tarzı ise oldukça şıktı. İsmarlama dikilmiş takım elbiselerinin üzerine giydikleri anoraklar en belirgin özellikleri haline gelmişti. Genellikle Vespas ya da Lambrettas marka scooterlar kullanıyorlardı. Gömlekler zarif; tercih edilen tek kot pantolon markası ise Levi's idi. Parlak renklerdeki İspanyol paça pantolonlar Hippi modasının bir yansımasıydı. Polyester ve akrilik giysiler modernistler arasında oldukça popülerdi.

Altmışların ortalarında kısa ve plastik yağmurluklar; renkli ceketler; boyanmış sahte kürkler genç bayanlar arasında çok modaydı. 1966 yılına gelindiğindeyse "*Nehru Ceket*" moda sahnesine çıkmıştı ve her iki cinsiyet tarafından da giyilmişti. Kadınlar ve genç kızlar alçak topuklu sandalet ve ayakkabılar ile dönemin trendlerinden biri olan beyaz renkli "*Go-Go Botları*" tercih ederlerken; genç İngiliz erkekleri arasında Beatles üyelerinin giydiği "*Beatle Botlar*" giderek yaygınlaşıyordu.

1960'ların sonlarına gelindiğinde, artık androjen görünümlü Hippi modası gündemdeydi. Her iki cinsiyet arasında da İspanyol paçalı kot pantolonlar, Tie-dye gömlekler, sandaletler ve saç bantları modaydı. Genç kadınlar kimi zaman çıplak ayak; kimi zaman da sutyensiz dolaşıyordu. Hippilerin tercih ettiği etnik giysiler arasında çiçekli kaftanlar, Meksika köylülerinin giydiği bluzlar, çingene etekleri, eşarpları ve bilezikleri, Hint desenli, batik kumaşlardan dikilmiş kıyafetler başı çekmekteydi. 1968 yılında batılı gençler arasında moda haline gelen hippie giyim tarzı, 1970'lerde de popülerliğini korudu.⁵⁰

I.3.1. Mod Giyim Anlayışı ve İngiltere'de Sokak Modası

1960'lı yıllarda modanın merkezi İngiltere; modayı yönlendirenler ise İngiliz gençliği olmuştur. Londra ile özdeşleşen "*Swinging*" terimi, 1960'larda özellikle Londra'da gelişen moda ve kültür alanındaki canlılığı, hareketi, neşeyi ve özgürlüğü anlatan geniş kapsamlı bir terimdir. Gençlerin başlattığı bu hareketle yenilik ve modernite vurgulanırken, iyimserlik ve hedonizm ön plana çıkmıştır. Vogue Dergisi editörü Diana Vreeland tarafından modanın en hareketli şehri Londra ilan edilirken, Queen gibi magazin dergileri de bu dönemde özellikle İngiliz modacı Mary Quant'a ve onun tasarımlarına dikkat çekmişlerdir. Aynı dönemde asıl adı Lesley Hornby

⁵⁰Francois Baudot, **A Century Of Fashion**, Thames & Hudson, Londra, 1999, s.125,126

olan manken Twiggy bir diğer moda ikonu haline gelmiş ve dünyanın ilk süper modeli olmuş; “*Modern Şıklığın Kraliçesi*” olarak adlandırılmıştır.

20. yüzyılın en hareketli zamanları olarak değerlendirilen bu dönem, kimilerine göre yeni keşfedilen özgürlüğün altın çağı; kimilerine göreyse ahlak, disiplin ve otoriteye duyulan saygının çöktüğü yıllardır.⁵¹ Değişimin asıl lokomotifi olan genç kesim, aynı zamanda nüfusun da büyük bir çoğunluğuna sahipti. Moda dünyası özgürlüğü ve rengi keşfetmiş; yüzyıllar süren kısıtlamaların ardından çok hızlı gelişen bir özgürlük dalgası yayılmıştı. Mary Quant’ın modaya kazandırdığı mini etek, bu özgürlük hareketini tek başına özetlemektedir.

1960’ların başında Londra’daki meşhur **Carnaby Caddesi**, modanın ve kültürün merkezi haline gelmiştir. Soho’da yer alan ve trafiğe kapatılıp bir yürüyüş alanına çevrilen Carnaby Caddesi, çok sayıda butiğe ve moda perakendecisine ev sahipliği yapmış; “**Mod**” ve “**Hippi**” moda akımlarını takip eden İngiliz gençlerinin uğrak yeri haline gelmiştir. Beatles, Who, Rolling Stones ve Small Faces gibi müzik gruplarının sahne aldığı; Mary Quant, Marion Foale, Sally Tuffin gibi bağımsız moda tasarımcılarının yanı sıra, çok sayıda butiğin bulunduğu Carnaby, “**Swinging London**” terimiyle özdeşleşmiş; öyle ki, Time Dergisi’ne kapak olmuş; 1967 yapımı “Smashing Time” adlı filmde hicvedilmiş; hatta “Carnaby Street” adında bir şarkı bile yazılmıştır.⁵²

İkinci el giysilerin popüler hale geldiği; eski ve yeni giysilerin kombine edilerek kullanıldığı bu yıllarda, moda eğilimleri Carnaby ve King’s Road’da şekillenmiştir. Sokak modasının doğduğu bu yıllarda, popüler olan her şeyi Carnaby’de bulmak mümkündü: Parlak renkli giysiler; kısacık ve fütüristik elbiseler; romantik, çiçekli, geniş ve uzun etekler; çiçek yada geometrik Op art desenli renkli pantolonlar; gerçek ve yapay kürkler; güneş gözlükleri; sivri uçlu ayakkabılar; üzerine çiçekler applike edilmiş diz üstü deri çizmeler; şeffaf bluzlar; kot pantolonlar; büyük çantalar ve diğerleri. Bu dönemde modayı takip edenlerin sayısı artmış ve piyasa büyümüştü. Moda olan giysiler ucuz malzemelerden üretiliyor ve gençlerin rahatlıkla alabileceği düşük fiyatlara satılıyordu. Modadan beklenti, biricik, fonksiyonel, aynı zamanda da hoş ve göz alıcı olmasıydı. Giysilerin renk ve biçimleri

⁵¹ Charlotte SEELING, **Fashion-The Century of Designer(1900-1999)**, Könnemann, Madrid-1999, s:

337

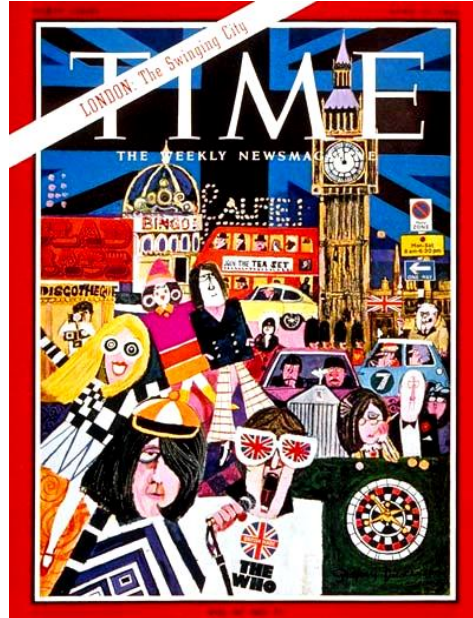
⁵² <http://en.wikipedia.com/> Mart 2010

hızla değişmişti. Pek çok mağaza, gençler için ayrı bir bölüm açmıştı. Barbara Hulanicki tarafından kurulan **Biba**, avangart, romantik ve genç çizgisiyle bu alanda kurulan ilk ve en ünlü mağazaydı.⁵³

Resim 26: 1960'lı yıllarda moda ve kültür merkezi haline gelen Londra'daki Carnaby Caddesi'nden bir görüntü.

(Kaynak: <http://www.sixtiescities.com/> Mart 2010)

Resim 27 : “London: The Swinging City” başlığıyla Time Dergisi'nin kapağı.

(Kaynak: <http://img.timeinc.net/> Mart 2010)

⁵³ Gertrud LEHNERT, **Fashion**, Laurence King, Londra-1999, s: 157,158

Resim 28: Lambretta “Innocent” marka scooter reklamında, İngiliz model Jean Shrimpton

(Kaynak: <http://www.photobucket.com/albums/> Mayıs 2010)

Resim 29: 1964 yılında bir grup Mod, Sussex'e bağlı Hastings sahilinde konvoy halinde ilerliyor. Düzgün bir görünüm ve scooter, Mod hareketin simgesi idi.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images-1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 261)

1960'lı yıllara damgasını vuran en önemli akımlardan biri de "Mod" adı verilen ve kapsamı yine oldukça geniş olan akımdır. "Modernist" anlamına gelen "Mod" kelimesi, Londra kökenli bir alt kültürü tanımlamak için kullanılmıştır. 1950'lerin sonu ile 1960'ların ortalarına kadar etkili olan bu alt kültür, modayı, pop müziği yakından takip eden, scooter kullanan ve özellikle de kulüplerde -o dönem İngiltere'de legal olan- amfetaminlerin etkisiyle bütün gece durmaksızın dans eden gençleri kapsamaktaydı. 1960'larda medya tarafından modern, popüler ve moda olan neredeyse her şey için "Mod" terimi kullanılmıştır. Mod terimi aynı zamanda minimalist bir moda anlayışını da tanımlamaktadır. Mary Quant'ın öncülerinden biri olduğu bu moda akımı, Londra'dan sonra bütün dünyaya yayılmıştır. Dünya'nın ilk süper modeli olan Twiggy ise, akımın en ünlü temsilcilerinden biridir.⁵⁴

1960'lı yılların başında, Edward dönemi modasından esintiler taşıyan bir diğer moda akımı İngiliz erkekleri arasında popülerlik kazanmıştır. Kendilerine "**Teddy Boy**" adı verilen ve 1950'lerde Londra'da ortaya çıkan bu alt kültür, Amerikan Rock & Roll müziğinin takipçisiydi ve kendilerini "*teenagers*" olarak tanımlayan İngiltere'deki ilk gençlik grubuydu. Okul kıyafetlerini andıran ve genellikle koyu renk tonlarındaki kumaş ceketler Teddy Boy giyim tarzının karakteristik özelliğiydi. Bu ceketler kimi zaman kadife yakalar ve kapaklı ceplerle süslenmişti. Yüksek belli pantolonların altından parlak renkli çoraplar görünüyordu; kaba ve sağlam erkek ayakkabılarının yanı sıra "*winklepickers*" adı verilen sivri burunlu çizmeler de tercih ediliyordu. Jazz müzisyeni Billy Eckstine tarafından giyilen ve bu yüzden "*Mr.B yaka*" adı verilen yüksek ve dağınık yakalı beyaz gömlekler oldukça popülerdi. Kıyafetler genellikle yüksek bedeller karşılığında terzilere diktiriliyor; erkekler arasında biriyantinle şekil verilmiş, önleri uzun saç kesimleri tercih ediliyordu. 1960'ların başlarında genç kızların takip ettiği "**Teddy Girl**" tarzı giyim ise, pilili etekler, kumaş ceketler ve hasır şapkalarla, tıpkı aynı akımı takip eden erkeklerin giyim tarzı gibi, okul formalarını andırmaktaydı.⁵⁵ İlerleyen yıllarda ise Rock müzik çalınan publar popülerlik kazanmış; motosiklet kazalarından korunmak için giyilen deri ceketler hem erkekler, hem de genç kızlar arasında moda olmuş, bu gençler daha asi bir görünüme bürünmüşlerdi.

⁵⁴ Lehnert, a.g.e, s. 158

⁵⁵ <http://en.wikipedia.com/> Mart 2010

Resim 30: Teddy Boy tarzında giyinmiş bir grup genç. İngiltere, 1962.

(Kaynak: <http://www.sixtiescity.com/> Mart 2010)

1.3.2.Uzay Çağı Modası

ABD ile SSCB arasındaki uzay yarışları moda dünyasını da etkilemiş; Fransız moda tasarımcısı André Courrèges gibi isimler uzay çağını yansıtan, fütüristik koleksiyonlar hazırlamışlardır. Courrèges'in 1964 yılında yarattığı "Uzay Çağı" stili, beyaz ve düz çizimleri, yalın geometrik kesimli, parlak beyaz ya da gümüş rengi elbise ve pantolonlarıyla bütün gelenekleri yıkmıştır. Ünlü Fransız modacı Pierre Cardin de bu dönemde oldukça sert geometrik kesimlerin vurgulandığı ve önceden şekillendirilmiş girinti ve kıvrımlarıyla fütüristik tasarımlar yapmıştır. Cardin'in güneş siperli, miğfer benzeri şapka tasarımları robotları andırmaktaydı.⁵⁶

Uzay çağını simgeleyen gümüş rengi, ana renklerde tasarlanmış Pop ve Op Art desenleriyle birleştirilmiş; giysilerde parlak ve ıslak görünümlü PVC, ütü istemeyen, bakımı kolay akrilik ve polyester gibi yeni malzemeler kullanılmıştır. 1966 yılında Paco Rabanne, fütürizm temalı koleksiyonunda plastik, metal ve zincirden yapılmış zırhlar kullanarak André Courrèges'in başarısını tekrarlamıştır. Bu sıra dışı görüntüyü zincir halkalarından oluşan kemerler, ağır metal kolyeler ve disk şeklinde

⁵⁶ Charlotte SEELING, **Fashion-The Century of Designer(1900-1999)**, Könemann, Madrid-1999, s. 352

küpeler tamamlamıştır.⁵⁷ Uzay çağını yansıtan ve fütüristik çizgiler taşıyan bu tasarımlar, aynı zamanda “modern” anlamına gelen mod akımının da bir parçasıydılar.

Resim 31: André Courrèges tasarımı Uzay Çağı stili giysiler, 1964.

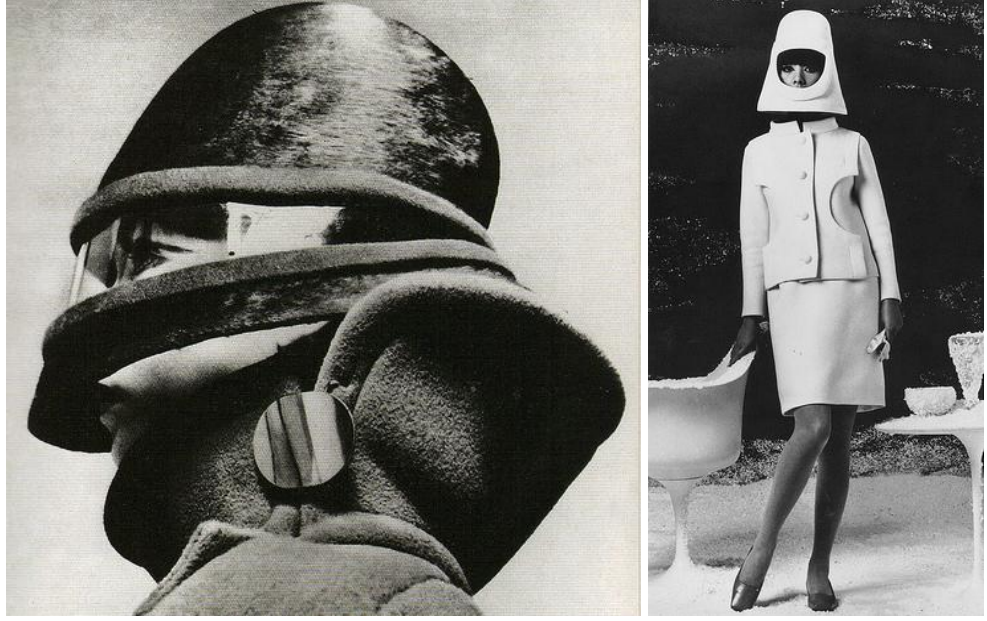
(Kaynak:<http://www.wornthrough.com/> Mart 2010)

Resim 32: Paco Rabanne tasarımı Uzay Çağı giysiler, 1966.

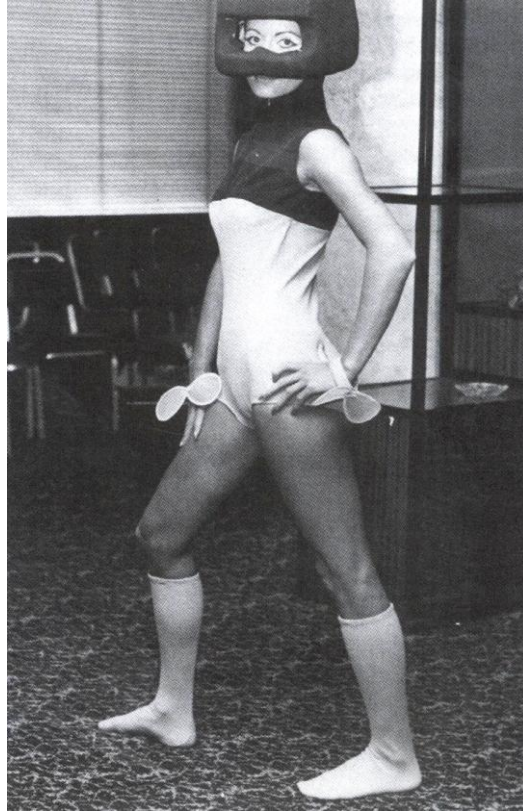
(Kaynak: <http://www.lunabase.co.uk/> Mart 2010)

⁵⁷ <http://www.glamoursplash.com/> Mart 2010

Resim 33: Pierre Cardin tasarımı güneş siperli, miğfer benzeri Uzay Çağı stili şapkalar.

(Kaynak: Elizabeth Ewing, **History Of 20th Century Fashion**, Batsford, Londra, 2005, s.197)

Resim 34: Judy Fairbairn Eylül 1969'da uzay çağı için tasarlanmış bir mayoyu sunarken.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images-1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 245)

Resim 35: Pierre Cardin'in Uzay Çağı stilinde fütüristik giysi tasarımları.

(Kaynak: Valerie Mendes, Amy de la Haye, **20th Century Fashion**, Thames & Hudson, Londra, 1999, s.170)

1.3.3. Çiçek Çocuklar ve Hippi Modası

Hippi, yaşam tarzı aslında bugünkü mutlak retçiliğin temellerini atan bir oluşumdur. Dünyanın, üzerindeki tüm bitkilere, hayvanlara ve insanlara ait olduğunu kabul eden apolitik bir görüştür. Kendilerine asla sınır koymayan, var olan tüm yetkilileri reddeden, komün hayatını savunan özgürlükçü bir hareket olan Hippi Hareketi, 1960'lı yıllarda dönemin komünist ve sağcı yapılanmalarına karşı çıkmış; özgürlüğün bireyin kendi içinde olduğunu savunmuş; ancak uygulamaları ile anarşist düşünce tarzından da büyük ölçüde farklılıklar göstermiştir. Hippiler daha çok "freaks", yani "uyuşturucu bağımlısı" olarak adlandırılmışlardır. Herhangi bir siyasal parti ya da hareketle ilişkisi olmayan hippie kültüründe, uyuşturucu, müzik ve cinsellik ön planda olmuştur. Amerika'da sisteme aykırı hareketleriyle ön plana çıkan hippiler yani "Çiçek Çocuklar", özgürlükçü ve anti-militarist yaşam felsefeleriyle 68 Hareketinin de başrol oyuncusu olmuşlar; Vietnam Savaşı'na ve gençlerin orduya alınmasına karşı gösterdikleri dirençle, altmışlı yıllara damgasını vuran bu küresel hareketin ilk kıvılcımını çakmışlardır.

Hippiler ebeveynlerinin seks, iş, vatanseverlik değerlerini kabul etmemişlerdir. A.B.D.'nin Vietnam'daki savaşını protesto ederek, cinsel partnerlerini özgürce değiştirerek ve uyuşturucu madde kullanarak, kendilerini toplumdan soyutlamışlardır. Hippi akımının başladığı merkezlerden biri olan Berkley Üniversitesi⁵⁸, 1960'ların öğrenci hareketlerinde, özellikle de Vietnam Savaşı karşıtı kampanyalarda aktif bir rol oynamıştır. Üniversitelerin devasa bürokratik kurumlar olduğunu düşünen öğrenciler, üniversitelerde düzeltim için harekete geçmişler; ancak yalnızca kampüs yönetimini düzeltme girişimiyle sınırlı kalmayıp, altmışlı yılların Amerikan toplumunu da yeniden politize ederek, aydınların ilgisini sosyo-ekonomik konulara çekmişlerdir.

Döneme damgasını vuran meşhur slogan “*Savaşma Seviş*”, askerlik karşıtı bu gençlerin yaşam felsefelerinin de kısa bir özeti olmuştur. Kendilerine doğrultulan silahlara yerleştirdikleri çiçekler; duvarlara yazdıkları yazılar ve hatta saçlarını çiçeklerle süslemeleri; rengârenk giysileri ve savunucusu oldukları kırsal yaşam tarzı, onların “*Çiçek Çocuklar*” olarak adlandırılmasına neden olmuştur.

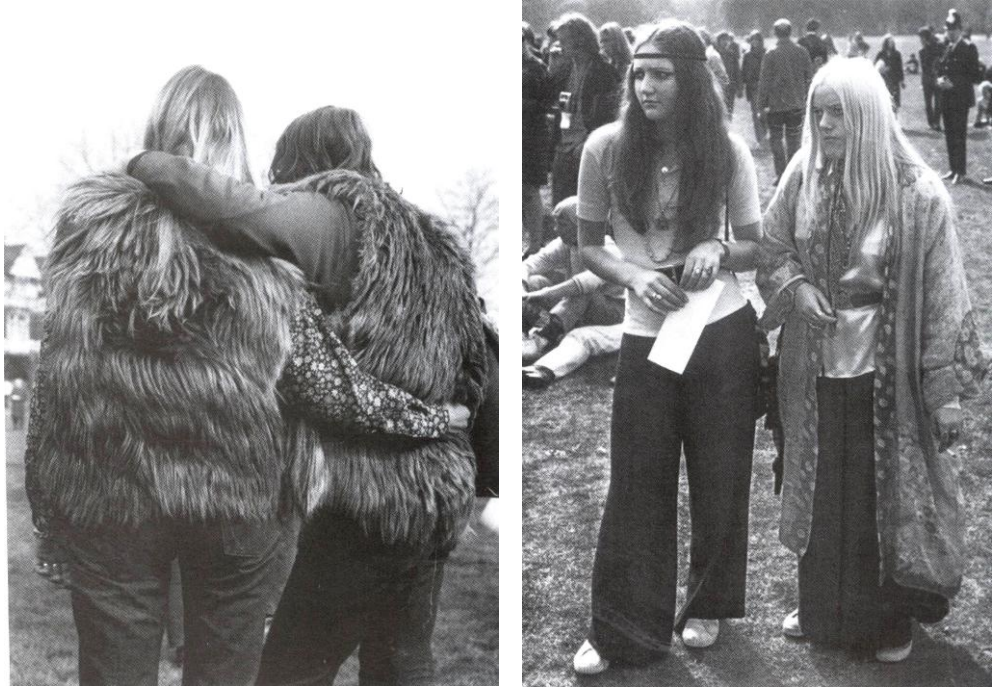
Hippiler, tüketim karşıtı tavırlarını etnik giysileriyle dışa vurmuşlar; moda karşıtı ve aykırı bir tavır sergilemişlerdir. Ancak hippilerin moda karşıtı bu giyim tarzları kısa sürede yayılmış ve hem tasarımcılar, hem de piyasadaki imalatçıların büyük bir çoğunluğu tarafından benimsenmiştir.⁵⁹

Rengarenk giysiler, el yapımı ahşap takılar, boncuklar, makrome örgüsüyle yapılmış kemerler, çiçekler, bandanalar ya da bantlarla süslenmiş uzun saçlar, üzerine yapılan işlemlerle kişiselleştirilip biricik hale getirilmiş kot pantolonlar, Tie-dye ile desenlendirilmiş, çarpıcı T-shirtler, maksi etekler, el örgüsü bluzler, yapay kürkler, çiçek ya da şal desenli bol elbiseler, giysi ve aksesuarlarda kullanılan püsküller, barış işareti şeklinde takılar, İspanyol paça pantolonlar, kalın deriden ya da zincirden kemerler, boyundan bağcıklı büstiyerler, deri sandaletler, asker üniforması şeklinde ceketler, yamalı kot pantolonlar, yalnızca 1960'larda değil, 1970'lerde de popülerliğini korumuş; İngiliz moda tasarımcısı Zandra Rhodes gibi isimlere ilham kaynağı olmuştur. Özellikle siyahlar arasında oldukça kabarık afro

⁵⁸ Bonnie English, **A Cultural History Of Fashion In The 20th Century**, Berg, New York, 2007, s: 96

⁵⁹ .Francois Baudot, **A Century Of Fashion**, Thames & Hudson, Londra, 1999, s. 126

saçlar tercih edilmiştir. Erkeklerde uzun saçın yanı sıra, özensiz ve doğal görünümlü bıyık ve sakal moda olmuştur.

Resim 36: 1968 yılında Londra'da iki hippie oldukça moda olan hayvan postu yelekleriyle. Sağda ise, 20 Eylül 1969'da Hyde Park'ta bir konseri izleyen iki hippie genç kız.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images-1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s: 239, 269)

Benimsedikleri kıyafetler, çeşitliği ve türleri ile çok geniş bir yelpazeye sahip olmasının yanı sıra kendi değerlerini de yansıtmıştır. Saçaklı ya da püsküllü giyim tarzlarıyla yerli Amerikan halkı başta olmak üzere; egzotik desenleri kullanarak Hintlilere, Asyalılara ve diğer kültürlerle saygı göstermişler; ikinci el ve daha ekonomik kıyafetler kullanarak da materyalizme olan tepkilerini dile getirmişlerdir. Yerli Amerikan kabilelerinin giyim tarzlarından esinlenerek üretilmiş olan saçaklı kıyafetler, genellikle deri, süet ya da güderiden yapılmışlardır. Hippiler arasında çok popüler olan Tie-dye ise, buruşturulmuş kıyafetlerin, özellikle de tişörtlerin etrafına tel ya da iplik sarıldıktan sonra boya içerisine batırılarak desenlendirilmesi işlemidir.⁶⁰

Muhafazakâr giyim anlayışını reddeden Amerikan gençliği, sadeliğe, sanata ve el sanatlarına önem vermişlerdir. Bu değer anlayışlarının doğal bir sonucu olarak,

⁶⁰ Baudot, **a.g.e.**, s.128

kişisel yaratıcılığı ön plana çıkaran ve ucuza mal edilebilen Tie-dye giysiler ortaya çıkmıştır. Popülerliğini 1960'lı yıllar boyunca sürdüren Tie-dye giysiler, yerleşik toplumun ahlaki ve sosyal anlayışların reddeden hippilerin, rock konserlerinin, hayal gördüren uyuşturucu ilaçların ve savaş karşıtı yürüyüşlerin sembolü haline gelmiştir. Jimi Hendrix, John Sebastian gibi dönemin ünlü rock müzisyenleri ve ünlü şarkıcı Janis Joplin'in bu giyim tarzını benimsemiş olmaları popülerliğinin artmasına yardımcı olmuştur.⁶¹

Resim 37: McCall imzalı, Hippi modasını yansıtan iki giysi, 1968

(Kaynak: <http://www.fiftiesweb.com/> Mart 2010)

Herkesin nasıl giyinmesi gerektiğine kendisinin karar vermesi gerektiğini düşünen Hippilerin bu giyim tercihleri, insanların nasıl giyinmesi gerektiğini belirleyen elit tasarımcıların modasına direkt bir eleştiri olarak algılanmaktadır. Her ne kadar hippiler modanın aksine giyinseler de, moda endüstrisi hippilerin giyim stillerinden alıntılar yaparak bu kıyafetleri daha geniş kitlelere ulaştırmışlardır.⁶²

Hippilerin yeniden gün ışığına çıkardıkları etnik kökenli el sanatları, bu dönemde modern tasarım anlayışı içinde yeniden yorumlanmış; Doğu kültürünün

⁶¹ Pendergast, **a.g.e.**, s.930

⁶² **Y.a.g.e.**, s. 897

izlerini taşıyan motifler, Anadolu kilim desenleri, heybeler, düz dokuma yaygılar iç mekân tasarımlarında ve koleksiyonlarda yer almış; el sanatı olan bütün tekstil tekniklerinin kullanıldığı canlı bir dönem başlamıştır.

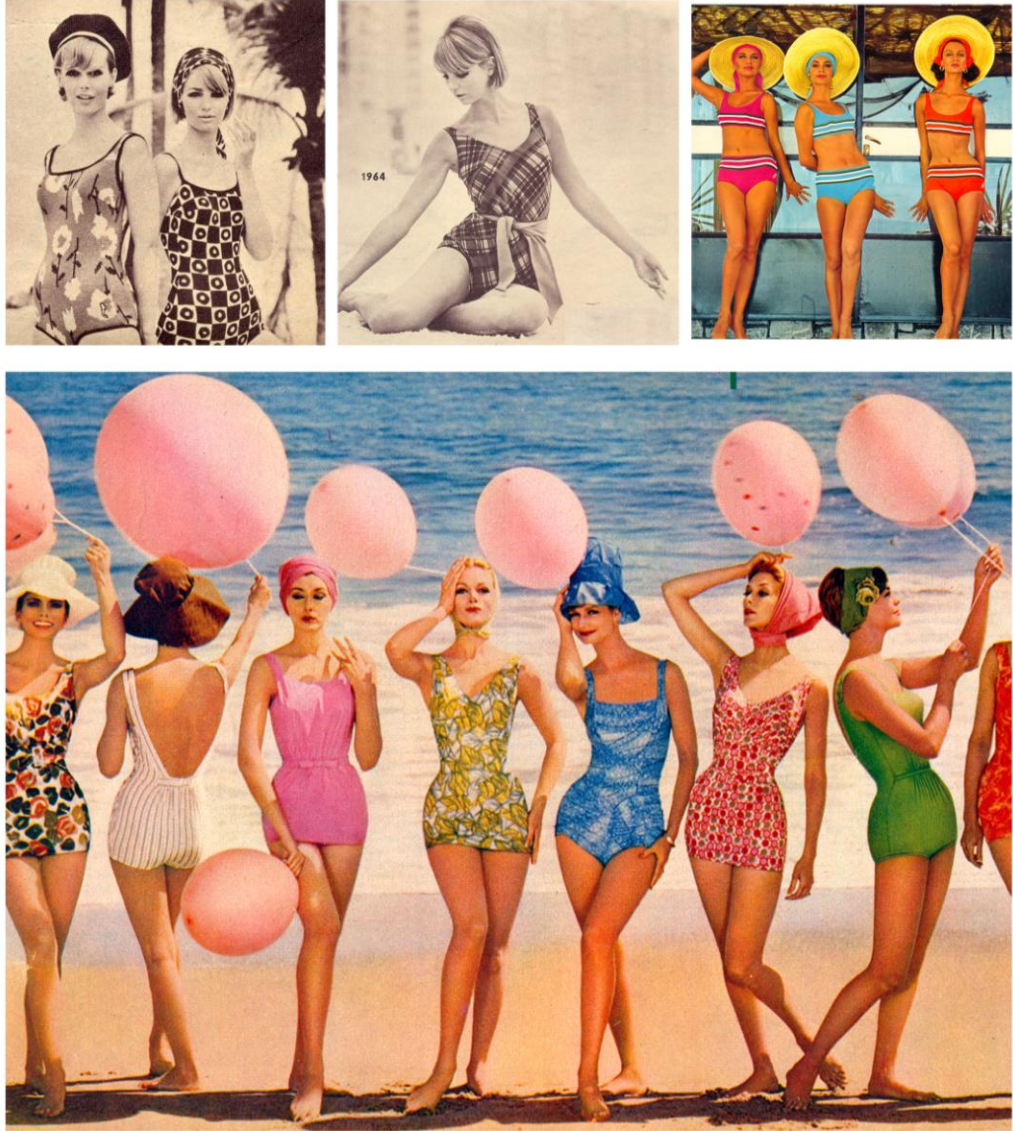
Resim 38: Kaliforniya’da bir grup hippie, Haziran 1968.

(Kaynak: Francois Baudot, **A Century Of Fashion**, Thames & Hudson, Londra, 1999, s.125)

1.3.4. İç Giyim ve Mayolarda Devrim

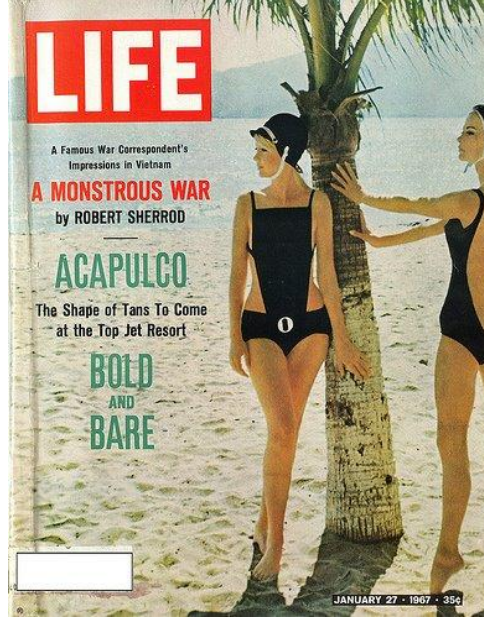
1960’lı yıllarda iç giyim ve mayolarda da devrim niteliğinde yenilikler olmuştur. 1966’da *Twiggy* tarzı androjen tahta göğüsler, hemen ardından ise “*see-through*” bluz modaları gelmiş ve bir dönemin burjuva tabuları tümüyle yıkılmıştır. 68’li yıllarda sutyen bir eylemin nesnesi olmuştur. Feminist oluşumun kadınların cinsel devrimini savunmaları; erkeklerle cinsel eşitlik istemeleri, sutyenlerin çıkarılmasıyla sembolleştirilmiştir. Sutyenin özgürlüğü kısıtlayan bir giysi olduğunu ve vücudu bozduğunu ileri sürmüşler; hatta bu dönemin meşhur isimlerinden *Germaine Greer*, sutyenin baskının sembolü olduğunu söylemiş ve sutyen yakma eylemleri başlatmıştır. Sutyendeki sosyal tepkiler mayolara da yansımış ve 1960’larda ilk defa sutyensiz mayolar moda haline gelmiştir. Dönemin tekstil desenlerinin yansıdığı desenli ve renkli mayolar ve bikiniler tercih edilmiştir.

1960'ların ortalarında mayo ve bikinilerde naylon, likra ya da her ikisinin karışımı kumaşlar kullanılmaktaydı. Bu iki tekstil malzemesinin ortak özellikleri vücuda sımsıkı oturuyor olmalarıydı. Altmışların sonlarına doğru, göğüs ve karın kısımları genellikle metal ya da şeffaf plastik aksesuarlarla birbirine tutturulmuş ve "Monokini" olarak adlandırılan mayolar oldukça modaydı.

Resim 39: 1960'larda feminist hareketlerin de etkisiyle, ilk kez sutyensiz mayolar moda haline gelmiştir.

(Kaynak: **Beyer Mode-Sonderheft Herbst / Winter 1963/64**, Frankfurt, Almanya, 1963, s. 45)

Resim 40: Life Magazin Dergisi Ocak 1967 sayısının kapağında monokiniyi “Bold and Bare- Cesur ve Çıplak” başlığıyla tanıtmıştı.

(Kaynak: <http://www.bp.blogspot.com/> Ocak 2010)

I.4. 1960’LARIN ÖNDE GELEN MODA TASARIMCILARI VE YENİ SİLÜETLER

I.4.1. Önde Gelen İngiliz Moda Tasarımcıları

1950’lerin modası genç kesim tarafından oldukça tutucu ve “yaşlı” bulunuyordu. İngiliz modacı **Mary Quant**’a göre genç kızlar tıpkı büyükannelerine benziyorlardı. Genç kızların o çocuksu çekiciliklerini yeniden kazanabilmeleri için, Quant 1950’lerin sonlarına doğru kendi özel tasarımlarını oluşturmaya başladı. Londra’daki King’s Road’da “Bazaar” adını verdiği kendi butiğini açan Mary Quant, siyah elbiselere ve T-shirtlere parlaklık kazandıran beyaz plastik yakalar kullanmış; hem bu elbiseler hem de uzun ve siyah stretch çoraplar genç bayanlar arasında popüler hale gelmişti. Quant’ın butiğinde yalnızca giysi ve çoraplar değil; çanta, şapka ve takı gibi aksesuarların yanı sıra kozmetik malzemeler de satılmaktaydı.

Mary Quant’ın tasarımı kısa ve bol elbiseler kadınlara özgürlük ve hareket kolaylığı getirmiş; genç kadınlar tıpkı okullu kızlara benzemişlerdi. Quant ayrıca askılı etekler; kısa ve dar süveterler de tasarlamıştı. Ama ona asıl ün kazandıran,

şüphesiz mini etek tasarımlarıydı. İngiliz modacı Mary Quant ile Fransız modacı André Courrèges, mini eteği tasarlayan ilk isimler olarak anılmaktadırlar.⁶³

Moda dünyasına mini eteği tanıtan Mary Quant, çok daha kısıtlı bütçeleri olmasına rağmen hedef kitle olarak genç kesimi seçmiş ve modanın gidişatını değiştiren ilk tasarımcı olmuştu. 1961 yılında Londra'da tanıttığı koleksiyonunda Western filmlerinden ilham almış; daha sonra da belden büzgülü paçalı donlar, çocuk önlükleri, oyun giysilerini diz üstü çoraplar, örgülü saçlar ve berelerle birlikte kullanarak çocuk giysilerini taklit etmiş; basit kesimli ve iki boyutlu bu giysileri genellikle de kendisi dikmiştir. Gece giysilerinde kullanılan kumaşları gündelik giysilerde ve tam tersi, parlak, uyumsuz renklerle desenleri de gece giysilerinde kullanarak tam bir görsel çelişki yaratmıştır. Tasarladığı giysilerde, genç kızların aktif yaşam tarzına uygun olarak, yıkanabilen, bakımı kolay sentetik kumaşları tercih etmiştir. Mary Quant'ın moda dünyasındaki hızlı yükselişi, aynı zamanda artık kadınların giysilerinin, onların sosyal hayatı ve gelir seviyelerinin de bir göstergesi haline geldiğini kanıtlamaktaydı.⁶⁴ Mary Quant'ın tasarımları modern yaşamın birer simgesi gibiydiler ve sadece tasarladığı giysilerle değil; kendi giyimi, saç kesimi ve makyajıyla Mary Quant da altmışların stil ikonlarından biriydi.

Mary Quant, modacıların orijinal ve pahalı tasarımlarına gücü yetmeyen bütün genç kesim için giysiler tasarlamaya başlamıştı. Böylece 1960'ların modası daha "genç", "demokratik" ve "uluslar arası" bir çizgi kazandı. Quant, mini eteğin yanı sıra renkli ve desenli taytlar da tasarlamış; 1960'ların sonlarına doğru ise vücuda sımsıkı oturan şortları moda dünyasına kazandırmıştır.

Yaygın olarak mini eteğin mucidi olarak bilinen Mary Quant, zaten ortada dolaşmakta olan bir fikri icat ettiği iddiasında değildir. Bundan daha önemli olan şudur; Mary Quant daha tasarım aşamasındaki mini eteği almış ve onu pazarlayarak 1960'ların en etkili sembollerinden biri haline getirmiştir.⁶⁵

⁶³ Lehnert, **a.g.e**, s:154

⁶⁴ English, **a.g.e**, s: 83

⁶⁵ **The Fashion Book**, Phaidon Pres Ltd., New York, 2001, s.382

Resim 41: Ünlü İngiliz modacı Mary Quant, 15 Kasım 1966'da modaya katkılarından dolayı Britanya İmparatorluğu Şeref Nişanı'nı almak üzere Buckingham Sarayı'na giderken.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images-1960'lar**, **Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s:231)

Resim 42: 1960'larda giyim tarzı, saç kesimi ve makyajıyla Mary Quant da geniş kitleleri etkileyen stil ikonlarından biriydi. Quant'ın kısa saç kesimi, öncülüğünü yaptığı modern görünüşün bir parçasıydı.

(Kaynak: Valerie Mendes, Amy de la Haye, **20th Century Fashion**, Thames & Hudson, Londra, 1999, s. 189)

Resim 43: Mary Quant ve tasarımı yaptığı mini elbiseleri sunan modelleri.

(Kaynak: <http://www.minxboutique.com/Mart 2010>)

Fırfırlı elbiselerin ve uzun bol eteklerin savunucusu **Laura Ashley**, bu işe, mutfak masasında ipek serigrafi baskı yaparak başlamıştır. Daha sonra kocası Bernard ile birlikte John Lewis'e atkı satmaya başlamışlardır. Çiftin Kensington, Pelham Street'te, 1968'te ilk Londra mağazasını açmasıyla birlikte, Laura Ashley Limitet Şirketini kurmuştur. Tasarım mantığı, kabarık kollar, gömlekler ve yama şeklinde cepleri olan kıyafetler üzerine kuruluydu. Değişik pamuklu kumaşlara şerit, çiçek süslemesi ve puan baskı yapmışlardır.⁶⁶ 1960'lar, 1970'ler ve 1980'ler boyunca Paris, Cenova, New York ve San Francisco'da Laure Ashley mağazaları vardı. 1980'lere gelindiğinde Laura Ashley ince keten kumaşlar, pamuklular ve iç çamaşırları satmıştır. 1977'de Kraliçe İhracat Başarı Ödülü'nü kazanmıştır.

Laura Ashley'in ölümünden sonra, yönetim kurulunun ayak sürümesi ve moda anlayışının değişimi sonucunda şirketin felsefesi değişmiştir. Bugün Laura

⁶⁶ **The Fashion Book**, Phaidon Pres Ltd., New York, 2001, s..21

Ashley, İngiltere’de hala önemli bir yere sahip olmakla birlikte, esasen gözünü uluslar arası başarıya dikmiş ve eski çizgisini değiştirmiştir. Yine de geleneksel tutum hala belirgindir. Pamuklu yaz elbiseleri, açık hava partilerinin esintisini taşıırken, örme süveterler ise memlekette geçirilen uzun hafta sonlarını çağrıştırmaktadır.⁶⁷

Altmışlı yıllarda gençliğin moda pazarındaki önemi fark edilmiş, pek çok mağazada, gençler için ayrı bir bölüm açılmıştır. **Barbara Hulanicki** tarafından kurulan **Biba**, avangart, romantik ve genç çizgisiyle bu alanda kurulan ilk ve en ünlü mağazadır.⁶⁸

1960’lı yılların ikon haline gelen mağazası Biba’nın sahibi, Polonya asıllı Barbara Hulanicki, kariyerinin ilk yıllarında “Women’s Wear Daily”, “British Vogue”, “The Times”, “The Observer” ve “Sunday Times” gibi dönemin önde gelen pek çok magazin dergisinin kapaklarını süsleyen illüstrasyonlar yapmıştır. 1964 yılında, çevresindeki pek çok insanın itirazlarına rağmen, eşiyle birlikte Biba adındaki mağazasını açan Hulanicki; ilk başlarda pek başarılı olamasa da pes etmemiştir. Daha sonra, sırtında yuvarlak bir deliği olan pembe ekose elbiseleri ve ona uyan eşarpları binlerce satmış; bu başarının ardından Biba, Rolling Stones üyelerinin yanı sıra David Bowie ve Marienne Faithful gibi ünlü isimlerin uğrak yeri olan, Londra’nın ikon mağazalarından biri haline gelmiştir.⁶⁹

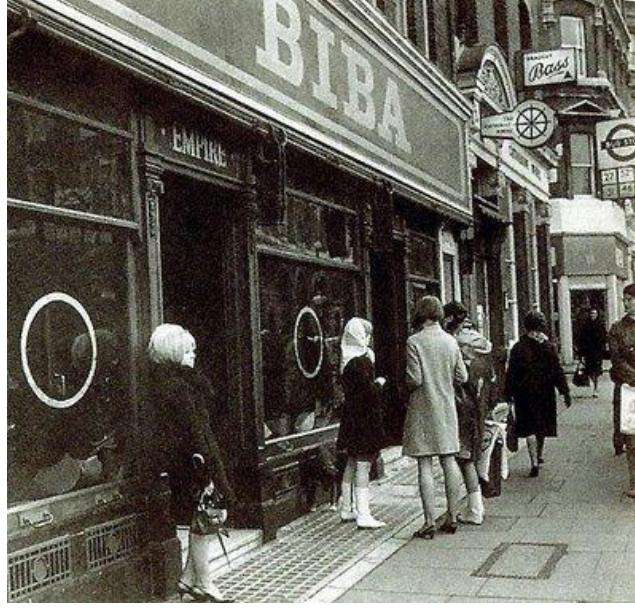
Biba, Altmışlı yılların atmosferini ve gençliğin beklentilerini çok iyi analiz etmiş; mod giyim eşyalarının çok düşük fiyatlara satıldığı mağazası gençleri adeta mıknatıs gibi çekmiştir. Önce Abingdon Caddesi’nde, kısa bir süre sonra da Kensington Church’te açtığı mağazaları, tıpkı birer disko gibi karanlıktır. Yüksek ses düzeylerinde rock müzik çalınan ve depresif bir atmosferin hakim olduğu mağazaları, İngiliz gençleri arasında kısa sürede büyük bir popülerlik kazanmış; Biba İngiliz mod giyimini yönlendiren isimlerden biri haline gelmiştir.⁷⁰

⁶⁷ English, **a.g.e.**, s.90-91

⁶⁸ Lehnert, **a.g.e.**, s: 157,158

⁶⁹ <http://www.barbarahulanickidesign.com/bio.htm/> Mart 2010

⁷⁰ <http://www.hubpages.com/> Mart 2010

Resim 44: 1960 ve 70'lerde Londra'da oldukça popüler olan ve ikon haline gelen Biba Mağazası.

(Kaynak: <http://en.wikipedia.com/> Nisan 2010)

1965 yılında, Londra'daki önemli moda merkezi "King's Road'un Kralı" olarak adlandırılan **Ossie Clark**, henüz 23 yaşındayken yeteneği ve yenilikçi parlak fikirleriyle moda dünyasının dikkatini üzerine çekmiştir. Eğitim gördüğü Londra'daki Royal Sanat Akademisi'nden ünlü moda dergisi Vogue'un sayfalarına taşınan Clark, kadın giysilerinde daha sonra imzası haline gelen farklı kesimler kullanarak dönemin diğer moda tasarımcılarından ayrılmıştır. Tasarımları birer statü göstergesi haline gelen; kesimiyle, kullandığı akışkan çizgilerle büyük övgüler alan Ossie Clark, göz kamaştırıcı Hollywood'dan ve 1960'lı yıllara damgasını vuran Pop ve Optik sanattan oldukça etkilenmiştir.

23 Ocak 1943'te İskoçya'nın Fraserburgh kentinde dünyaya gelen **Bill Gibb**, 1962 ile 66 yılları arasında Londra'daki St. Martin's Sanat Okulu'nda moda eğitimi almıştır. Daha sonra Royal Akademi'de eğitim gören Gibb, 1967-1969 yıllarında Londra'daki Alice Paul giyim evinin kurucusu ve ortağı olmuştur. 1969-72 yılları arasında ise Londra'da Baccarat firması için freelance tasarımcı olarak çalışmıştır.

Yorkshire'daki Leeds, Londra'daki Victoria & Albert ile Toronto'daki Royal Ontario Müzelerinde çalışmaları sergilenen Bill Gibb, aynı zamanda pek çok uluslar

arası ödöl kazanmış; Vogue Dergisi tarafından 1970 yılında “Yılın Tasarımcısı” seçilmiştir.⁷¹

Her zaman bireyselliği savunan Gibb, kendi tasarım prensiplerine bağlı kalmış; renk ve malzemeleri karıştırarak; bitkisel motiflerle geometrik desenleri bir arada kullanarak “Gibb Style” adı verilen ve döneminde oldukça popüler hale gelen kendi üslubunu yaratmıştır. Ünlü modacı 3 Ocak 1988’de Londra’da yaşama veda etmiştir.

I.4.2. Önde Gelen Fransız Moda Tasarımcıları

Hava kuvvetlerinde pilotluk eğitimi alan **André Courreges**, daha sonra Paris’te bir moda okuluna gitmiş; 1947’de Jeanne Laufrie, 1951’de de Cristobal Balenciaga için tasarımcı olarak çalışmıştır. Balenciaga onun akıl hocası olmuş ve ortağı Coqueline Barriere ile birlikte 1961’de kendi işlerini kurmaları için fon sağlamıştır. Courreges, 1964’te ilk mini eteğini sunmuştur. Ünlü moda Dergisi Vogue bunun Paris’teki en kısa mini etek olduğunu söylemiştir. 1967’de tasarımlarının çalındığını açıklamış ve 1967’ye kadar defile yapmamıştır. Ama özel müşteriler için tasarım yapmaya devam etmiştir.⁷²

Mary Quant’ın Paris’teki rakibi André Courrèges de tıpkı Quant gibi basit geometrik kesimleri olan “A-line” elbiseler tasarlamıştır. Ancak Courrèges’in tasarımları daha biçimli ve sofistikedir. Ünlü İspanyol modacı Balenciaga’nın yanında çıraklık yapmış olması, onu kesim ve dikim teknikleri konusunda bir usta haline getirmiştir. Tasarladığı kadın pantolonlarıyla ünlünen modacı, futuristik ve mimari formlardaki giysileriyle birlikte gabardin kullanmayı tercih etmiştir. Tasarımlarındaki düzgün kesimlerle ve boru gibi gelen şeritli etek uçlarıyla giysilerin yüzeyinde yarattığı soyut ve gizli desenler, modacının imzası haline gelmiştir. İngiliz rakibi Mary Quant moda çekimlerinde fon olarak Londra’nın turistik yerlerini tercih ederken ve podyumlarda hoplayıp zıplayan, dans eden genç ve enerjik modelleri kullanırken; André Courrèges ise öncülüğünü yaptığı uzay çağını yansıtan ve modellerin robotlar gibi kaskatı hareket ettiği koreografileri tercih etmiştir.⁷³

⁷¹ <http://www.fashionencyclopedia.com/Fr-Gu/Gibb-Bill.html/> Mart 2010

⁷² English, **a.g.e.**, s.84

⁷³ **Y.a.g.e.**, s: 85

Kariyerinin ilk yıllarında Fransız modacının devrim niteliğindeki uzay çağı kreasyonları, diz kapağının üç inç üstündeki elbiseler, deniz gözlükleri gibi büyük plastik gözlükler ve “Go-go” adı verilen botlardan oluşmuştur. Tasarladığı küçük ve düzgün kesimli elbiseler ve özellikle de mini etekler moda dünyasında hızla yayılmış; Mary Quant’tan bağımsız olarak O da Fransızları mini etekle tanıştıran isim olmuştur.

1960’larda mini eteğin mucidi olduğunu iddia eden çok sayıdaki tasarımcıdan biri olan Andre Courreges’i büyüleyen şey uzay yolculuğu olmuştur. Gümüş renginde pantolonlar, astronot botları, beyaz plastik güneş gözlükleri, onların ucunaleştirilmiş kirpikleri temsil eden yarıklerle, Courreges’in anlatımı kusursuz, modern ve geleceğe dönüktür. Beyaz üstüne beyaz, gümüş üstüne gümüş, pullar, yıldızlar, uzay başlıkları ve jilelerden pantolonlu takımlara kadar her şeyi bu aksesuarlarla tamamlamıştır.⁷⁴

Resim 45: André Courrèges’in kariyerinin ilk yıllarında hazırladığı “Uzay Çağı”nı yansıtan koleksiyonu, tıpkı robotlar gibi hareket eden modeller tarafından sunulmuştu.

(Kaynak: <http://www.fashion-lifestyle.net/> Mart 2010)

⁷⁴ **The Fashion Book**, Phaidon Pres Ltd., New York, 2001, s.112

Resim 46: Powerhouse Müzesi'nde sergilenmekte olan André Courrèges tasarımı giysi.

(Kaynak: <http://www.powerhousemuseum.com/> Mart 2010)

Müthiş bir deha, üretken bir yenilikçi ve yüzyılın en kayda değer imzalarından birinin sahibi olan **Yves Saint Laurent**, çocukluğunu Oran'ın kavurucu sıcağında, kız kardeşinin oyuncak bebeklerine kâğıttan kostümler tasarlayıp Paris'te yaşayacağı günlerin hayalini kurarak geçirmiştir.⁷⁵

Moda çevrelerinde "Aziz" olarak kabul edilen Saint Laurent, 1954'te Internatoinal Wool Secreteriat tarafından düzenlenen bir yarışmayı kazanmasıyla basamakları tırmanmaya başlamıştır. Christian Dior'da tasarım asistanı olarak iki yıl çalışan Saint Laurent, Dior'un vakitsiz ölümünün ardından, birden ilgi odağı haline gelmiştir. İlk koleksiyonunun yarattığı tartışma etek boyunun çok ötesindedir. Ondan hayati bir mesele olarak bahsetmiştir. Saint Laurent, Dior tarzını, önce trapez hatlarla ve daha sonra 1960'da Beat tarzı ile zenginleştirmiştir. Özellikle ikincisi, geleneksel müşterileri irkiltirken, entelektüel müşterileri heyecanlandırmıştır.⁷⁶

⁷⁵ Watson, **a.g.e**, s.349

⁷⁶ English, **a.g.e**, s.88

Meşhur tasarımları arasında Le Smoking ceketi, sadece doğru açı ve kıvrımları kullanarak yarattığı kadınsı smokini ve nakışla pırıl pırıl Lesage bağlarının desenleri işlenmiş bağ bozumu mevsimi ceketi vardır. Saint Laurent, 30 yıl kusursuz elbiseler tasarladıktan sonra, Ocak 2002’de emekli olup ve terziliği bırakmıştır.⁷⁷

Resim 47: “De Stijl”, İpek Krep Elbise, Yves Saint Laurent, 1965, Paris

(Kaynak: Valerie Mendes, Amy de la Haye, **20th Century Fashion**, Thames&Hudson World of Art Series, 2005, Londra, s.164)

1974 yılında *Vogue*’un **Pierre Cardin** değerlendirmesi şöyleydi: "Bu ateşli, duygulu ve orijinal tasarımcı, son sürat bir yerden başka bir yere, bir projeden başka bir projeye gidip duruyor, bu sırada etrafındaki hava da sürekli ürperiyor." Pierre Cardin İleriye gören, hayal gücü sağlam bir tasarımcıydı. Cardin'in kariyeri Fransa Vichy’de bir terzinin yanında çalışarak başlamıştı. 1950’de kendi işini kurmuş;

⁷⁷ Watson, **a.g.e.** s.349

1953'de ilk haute couture koleksiyonunun sunmuş ve bir sonraki yıl da bir butik açmıştı. Cardin, bilim kurguya yönelik ilgisiyle 1960'ların ileri görüşlülüğünün canlı bir örneğiydi. Tulumlar ve plastik diskler, şapka yerine tercih ettiği başlıklar bu tavrın ürünüydü. Zamanını aşan bir pazarlama stratejisine sahip olan Cardin, 1960ların toplu pazarlama patlamasını öngörerek imparatorluğunun sınırlarını yeni alanlara yaydı. Cardin, 1956'da kendini Japonya'da kabul ettirebilmiş ilk Avrupalı tasarımcı olmuştur.⁷⁸

Pierre Cardin, giysilerinde kullandığı basit geometrik formlar ve sıra dışı malzemelerden yapılmış aksesuarlarla minimalist akımın, unisex giyimin ve 1960'ların uzay çağı modasının önde gelen savunucularından biri olmuştur.

Resim 48: 1967'de Canberra Tiyatro Merkezi'nin önünde Pierre Cardin'in Uzay Çağını yansıtan minimalist giysilerini sunan mankenler.

(Kaynak: <http://www.brisbanetime.com.au/> Nisan 2010)

⁷⁸ Watson, a,g,e, s.182

Resim 49: Pierre Cardin'in unisex giysilerini sunan mankenler.

(Kaynak: <http://rubel.files.wordpress.com/> Nisan 2010)

Resim 50: Pierre Cardin tasarımı iki elbise.

(Kaynak: Valerie Mendes, Amy de la Haye, **20th Century Fashion**, Thames&Hudson, 2005, Londra, s.164)

Fransız modasının önde gelen isimlerinden Gabrielle Bonheur "**Coco**" **Chanel** (19 Ağustos 1883 – 10 Ocak 1971), modernist felsefesi, erkek giyiminden esintiler taşıyan tasarımları ve her zaman basit ve yalın olanı yakalama çabasıyla, 20.yy modasının en önemli figürlerinden biri olmuştur. Ünlü moda markası

“Chanel”in kurucusu Coco, moda dünyası üzerindeki etkisi nedeniyle de, alanında yüzyılın en önemli 100 kişisinden biri olarak adlandırılmıştır. Dönemi için alternatif giyim tarzları sunan Chanel, küçük bir dükkan ile girdiği moda dünyasını, geri dönüşü olmamak üzere değiştirmiştir.

Chanel aynı zamanda 1900'lerin başında Fransa'da kadın hareketlerinin öncülüğünü de yapmıştır. Uzun, bol eteklerin, korselerin giyildiği; saçların bukle bukle yapıldığı bir dönemde, insanlara tasarladığı rahat kıyafetlerle kadın olmaktan vazgeçmeden de eşit olunabileceğini göstermiştir. Kıyafetlerindeki sadelik ise onun her tipten ve her meslekten insanla birarada yaşaması ve onlardan esinlenmesinin bir sonucudur. 1945 yılında İsviçre'ye yerleşen; ancak 1954'te yeniden Paris'e ve moda dünyasına dönen ünlü tasarımcının hazırladığı yeni koleksiyonu ise Nazilerle olan ilişkileri nedeniyle Parisliler tarafından eskisi gibi ilgi görmemiş; bununla birlikte sadık müşterileri haline gelen İngiliz ve Amerikalı müşterileri tarafından büyük bir beğeni kazanmıştır.

Chanel'in 1920'lerde tasarladığı meşhur *“little black dress-küçük siyah elbise”*si, kendisinden sonraki pek çok modacıya da ilham vermiş; basit kesimli, genellikle hafif kısa bu akşam ya da kokteyl elbisesi, modası asla geçmeyen bir klasiğe dönüşüp kadınların gardrobundaki vazgeçilmez parçaları olmuştur. Moda literatürüne geçen Chanel tasarımı küçük siyah elbiseler, 1960'lara gelindiğinde genç “mod” nesil tarafından da tercih edilen elbiselerin başında gelmiştir. Altmışlı yılların modacıları, günün eğilimlerine uygun olarak elbisenin boyunu daha da kısaltmışlar; dantel ve tüllerle süsleyerek elbise üzerindeki detaylarla oynamışlar; böylece basit ve sade çizgisinden çok da uzaklaşmadan kendi çağlarına adapte etmişlerdir. 1960'ların kült filmlerinden biri olan “Breakfast in Tiffany”de Audrey Hepburn'ün giydiği ve Hubert de Givenchy tasarımı unutulmaz siyah elbise de, Chanel'in tasarımına oldukça benzemektedir.⁷⁹

I.4.3. Önde Gelen Diğer Moda Tasarımcıları

Balenciaga Moda Evi'nin kurucusu Bask asıllı İspanyol tasarımcı **Cristobal Balenciaga**, dikiş ve kesimdeki ustalığı nedeniyle Christian Dior tarafından “Hepimizin Ustası” olarak adlandırılmıştır. Tasarımı balon etekler; sıra dışı, feminen,

⁷⁹ <http://www.fashionencyclopedia.com/> Mart 2010

aynı zamanda da ultra-modern biçimler, Balenciaga'nın ayırt edici özellikleri haline gelmiştir. 1960'larda Balenciaga, kullandığı ağır kumaşlar ve cesur malzemelerle modada yenilik yaratmıştır. Daha çok heykelsi kreasyonlarıyla tanınan Balenciaga, elbise kollarını kısaltmış, renkten arındırdığı giysilerde kuğu benzeri bir görüntü yaratmaya çalışmıştır. Balenciaga'nın tasarımlarını giyen ünlüler arasında, 1960 yılında modacıya gelinliğini diktiren Belçika Prensesi Fabiola ve Jackie Kennedy gibi isimler yer almıştır.

Resim 51: Solda, Balenciaga'nın 1960 tarihli günlük giysi ve sağda 1964 tarihli palto tasarımı.

(Kaynak: <http://www.fashionencyclopedia.com/> Mayıs 2010)

Yarı İspanyol yarı Fransız asıllı **Paco Rabanne**, 18 Şubat 1934'te Bask bölgesi olan Pasajes'de dünyaya gelmiştir. Gerçekte mimarlık eğitimi alan tasarımcı, moda dünyasındaki kariyerine Givenchy ve Dior için takı tasarımları yaparak başlamış; 1960'larda hazırladığı sıra dışı uzay çağı giysi koleksiyonlarıyla Fransız modasının önde gelen isimlerinden biri haline gelmiştir. 1966 yılında kendi moda evini kuran ünlü modacı, giysilerde metal, kağıt ve plastik gibi o güne dek alışılmadık malzemeler kullanarak kendi stilini yaratmıştır.⁸⁰ Paco Rabanne'nın hazırladığı metal zırh benzeri uzay çağı giysilerinde, modacının takı tasarımı konusundaki geçmiş tecrübelerinin izleri belirgin biçimde hissedilmekte; alüminyum paneller, iri metal

⁸⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Paco_Rabanne

pullar ve zincirlerin kullanıldığı bu giysiler, adeta gösterişli birer giyilebilir takıya benzemektedirler.

Resim 52: Paco Rabanne'nın 1960'ların uzay çağı modasını vurguladığı, metal paneller ve pullarla dekore ettiği iki elbise.

(Kaynak: <http://www.images.forbes.com/> Mayıs 2010))

I.5. GİYSİ VE AKSESUARLARDA YENİ MALZEMELER

1960'lı yıllarda giysi ve aksesuarlarda pek çok tasarımcı tarafından kağıt ve plastik gibi sıra dışı, yeni malzemeler kullanılmıştır. Kumaşa olan benzerliğinden dolayı kağıt, tekstil sanatçıları tarafından sıkça kullanılan bir malzemedir. Kumaş yerine kağıt kullanımı özellikle 1960'larda oldukça popüler hale gelmiştir. 1967'de ABD'den Avrupa'ya sıçrayan bu moda akımı, **Paco Rabanne** gibi modacılar sayesinde gelişmiş ve kağıttan kadın elbiseleri, hatta erkek gömlekleri yapılmaya başlanmıştır. Yanmayan ve çok sık naylon dokumasından dolayı da daha zor yırtılan bu özel kağıtlar, desenleriyle de kumaşa benzetilmişlerdir.⁸¹

Tüketim toplumunun ve Pop-Art'ın bir yansıması olan kağıt elbiseler; "kullan ve at" mantığıyla tüketiciye sunulmuş; yıkama gerektirmediği için de özellikle gençler tarafından büyük ilgi görmüştür. Temel giysi kalıplarıyla üretilen, dikişsiz bu özel elbiseler, o dönemde bazı firmalar tarafından reklâm amaçlı da kullanılmıştır.

⁸¹ **Meydan Larousse Ansiklopedisi**, Sabah Yayınları, İstanbul, 1993, Cilt : 10, s..361

“Campbell’s Soup” adlı firma, Andy Warhol’un çok bilinen bir çalışmasından esinlenerek “**Souper Dress**” isimli kağıttan elbiseleri satışa sunarak aynı zamanda firmanın reklamını da yapmıştır.⁸² Çevreci yaklaşımlarla, “Disposal” ürünler yerine geri dönüşümlü ürünlerin popülerlik kazanması; ayrıca kağıt elbiseleri kullananların karşılaştığı sorunlar ve memnuniyetsizlik, bu modanın kısa sürmesine neden olmuştur. Ancak 1960’ların kağıt elbise modası günümüz tasarımcılarına ve kumaş endüstrüsüne hala ilham vermektedir.

Altmışlı yıllarda tüketim toplumunu oldukça iyi yansıtan “kullan-at” kağıt elbiselerin yanı sıra uzay çağı modasını yansıtan metal, plastik ve naylondan da giysiler tasarlanmıştır. Uzay çağı modasının önde gelen isimlerinden ünlü Fransız modacı Paco Rabanne, hazırladığı kağıt elbiselerin yanı sıra, zırh gibi vücudu saran; metal paneller ve zincirler kullandığı giysileriyle de büyük bir beğeni toplamıştır. Dönemin diğer tasarımcıları da şeffaf naylon giysiler; sıra dışı formlarda plastik aksesuarlar ve teknolojik ilerlemelere bağlı olarak geliştirilmiş yeni sentetik kumaşlarla uzay çağı modasını yansıtmışlardır.

Resim 53: 1960’larda moda haline gelen birkaç kullanımlık Op Art desenli kağıt elbise ile Andie Bancroft’un 1967’de tasarladığı çiçek desenli kağıt elbise.

(Kaynak: www.liverpoolmuseums.org.uk/ Nisan 2010)

⁸² www.liverpoolmuseums.org.uk/ Nisan 2010

Kullanıp atılabilen kağıt elbiselerin yanı sıra bu dönemde PVC, polyester, naylon, akrilik gibi pek çok yeni malzeme giysi ve aksesuarlarda kullanılmıştır. Naylondan şeffaf yağmurluklar moda haline gelmiş; uzay çağının fütüristik havasını yansıtmak için tasarımcılar plastik ve türevi malzemeleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Naylon ve şeffaf yağmurluklar, plastik siperli şapkalar ve plastikten rengarenk botlar 1960'ların ortalarından itibaren, özellikle Batılı genç bayanlar arasında popülerlik kazanmıştır.

I.6. BAŞLICA AKSESUARLAR, SAÇ VE MAKYAJ

1960'ların giderek değişen giyim anlayışı kullanılan aksesuarları da etkilemiş; malzeme, işçilik, form ve boyutlar değişirken 1950'lerin havasından giderek uzaklaşmıştır. Bu başlık altında oldukça geniş kapsamlı bir konu olan aksesuarlardan yalnızca bazıları ele alınmış; kullanılan takılara ise daha geniş ve ayrıntılı biçimde tezin ikinci bölümünde yer verilmiştir.

I.6.1. Ayakkabı ve Çantalar

Bu dönemin erkekleri gibi kadın ayakkabılarını da aynı görünüş içinde sınıflandırmak zordur. Muhafazakâr kadınlar tıpkı 1950'lerde olduğu gibi, ince topuklu “stiletto” giymeye devam etmişlerdir. 1965'te pantolonlar kadın giyiminde hem günlük hem de resmi elbise olarak kabul edilir hale gelmiş; hantal topuklu kolay giyilebilir ayakkabılar bunu takip etmiştir. Andre Courreges'in düz, parlak, kare ayakucu beyaz uyluk çizmelerini sunması ile birlikte enjeksiyon kalıptan üretilen plastik çizmeler moda dünyasını etkilemiş; bu çizmeler daha sonra Yves Saint Laurent tarafından timsah derisinden üretilmiştir. Mini eteğin ortaya çıkması ile birlikte diz boyunda çizmeler ortaya çıkmıştır. Altmışların ilerleyen yıllarında önü dikişli bol çizmeler yerini bacağa sıkıca sarılan çizmelere bırakmıştır. Bu kreasyonlar için işlenmiş deri ve tekstiller sade deri ve plastiğin yerini almıştır. “Go go” botları 1960'ların moda trendlerinde en akılda kalan trendlerdendir. Bilek, uyluk boyu ve uzay çağı boylarını içerecek şekilde çeşitli yüksekliklerde üretilmişler, hemen her kadının gardrobuna girmişlerdir.⁸³

Alçak topuklu bir tür bayan botu olan Go go botlar, özellikle Nancy Sinatra'nın meşhur şarkısındaki “*These boots were made for walking – Bu botlar yürümek için yapılmış*” sözlerinden sonra, daha da popüler hale gelmiştir. İlk kez

⁸³ Mendes, **a.g.e**, s.187

Andres Courreges'in tasarımı yaptığı beyaz ve alçak topuklu modelden sonra, Go go botlar diğer tasarımcılar tarafından da farklı renk, malzeme ve stillerde üretilmiştir.⁸⁴

Hippi modasının sonucu olarak 1967'de ayakkabılarda da etnik görünüş gündeme gelmiştir. Kayışlı Afrika ve doğu sandaletleri, kaftanlar, afgan paltoları, tülbent elbiseler ve bluzlarla giyilmiştir. 1968'de yeni platform dalgaları Londra'nın moda belirleyen butiklerine ulaşmış ve çabucak modanın zirvesine oturmuşlardır. On yılın sonunda tabanlar kalınlaşıp platform tabanlar ortaya çıkmıştır. Bu dönemin ayakkabıları toplumsal grupların odak noktalarına göre büyük çeşitlilik göstermiştir. Hippiler, anti-moda olarak tanımladıkları kendi moda versiyonlarını ortaya koymuşlar; moda tasarımcılarının onları taklit ettiği hızda, onlar da modalarını değiştirmişlerdir.

Daha çok muhafazakâr gruplar arasında ise haute couture hala çekiciliğini korumuştur. Zamanın en çok taklit edilen ayakkabısı Roger Vivien'nin gümüş tokalı rugan iskarpinleri olmuştur. Bu dönem boyunca giyilen tarz çeşitleri, kullanılan malzemelerdeki çeşitlilikle de doğru orantılı olmuştur. Plastik, deri, kumaş, mantar, tahta ve kauçuk gibi malzemelerin hepsi kullanılmıştır. Haute Couture'dan çok sokak tarzının modaya yön verdiği bu dönemde, moda evleri gençleri izlemiş ve tarzlarını onların beğenilerine uyarlamışlardır.

1960'ların başlarında dönemin en önemli stil ikonlarından biri olan Jackie Kennedy'nin zarif, şık ve kadınsı giyim anlayışı Batılı kadınları önemli ölçüde etkilemiş ve modaya yön vermiştir. Bu dönemde kullanılan bayan çantaları da Jackie Kennedy'nin tarzını yansıtan, klasik, şık ve usta işi küçük el çantaları şeklindedir. 1960'ların ilerleyen dönemlerinde, özellikle de Vietnam Savaşı'nın gündeme oturduğu ve Hippi hareketinin hızla yayıldığı yıllarda ise, bayan çantalarının boyutu giderek büyümüş; kilim desenli dokuma heybeler ve el örgüsü çantalar ile daha özgür ve sıra dışı formlar moda haline gelmiştir. "Kendi modelini kendin yarat" sloganı ile ünlü tasarımcıların sundukları pahalı çantalara olan talep azalmış, daha

⁸⁴ <http://www.centuryinshoes.com/decades/1960/> Ağustos 2010

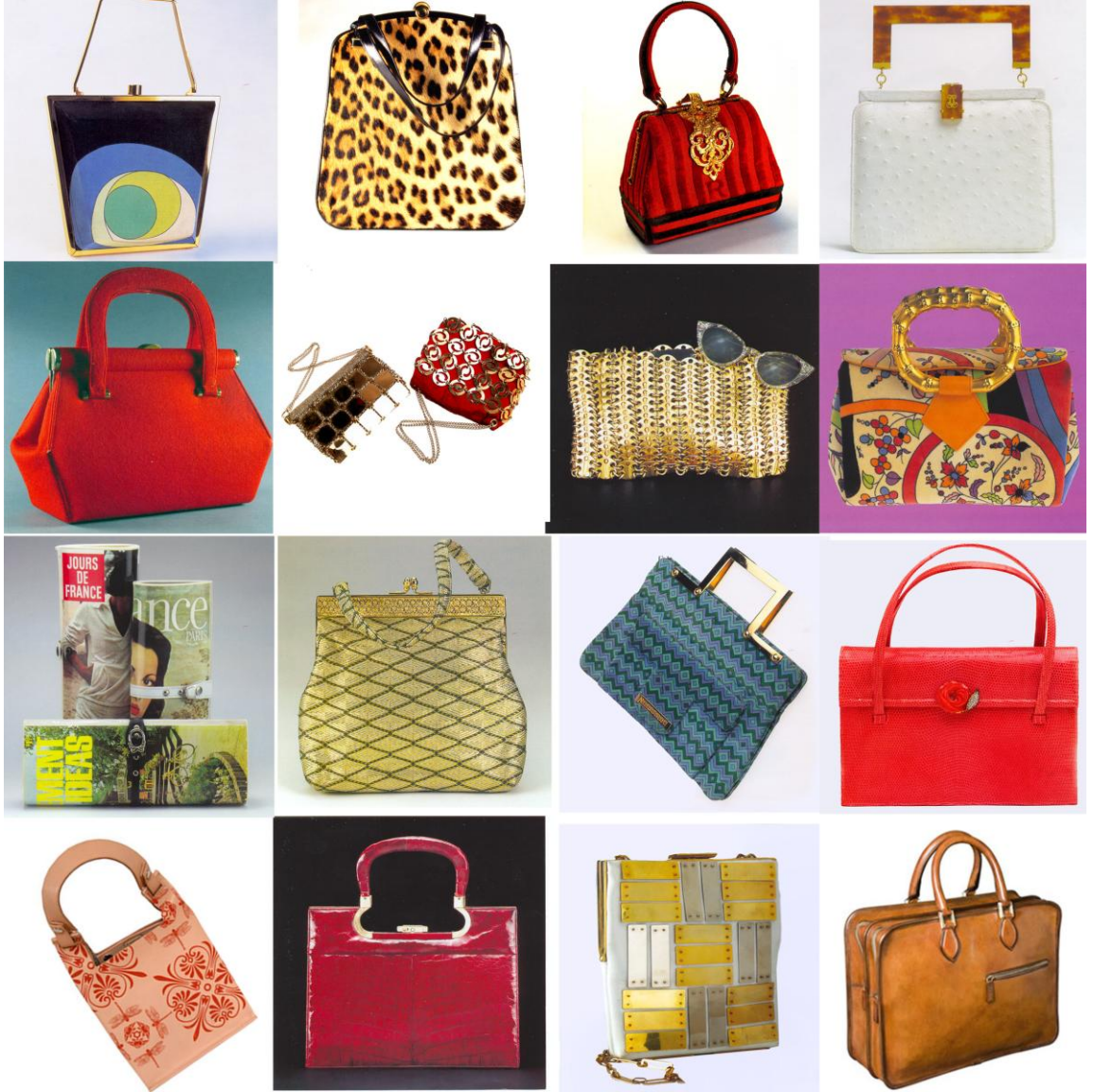
uygun fiyatlı alternatif modellere duyulan ilgi artarken, özellikle de el örgüsü ve sepet örgü şeklindeki bayan çantaları popülerlik kazanmıştır.⁸⁵

⁸⁵ <http://henriettashandbags.com/vintage-purses-1960s.html/> Ağustos 2010

Resim 54: 1960'lı yıllarda kullanılan ayakkabılara örnekler.

(Kaynak: Jonathan Walford, **The Seductive Shoe, Four Centuries Of Fashion Footwear**, Thames&Hudson Ltd., Londra, 2007, s. 194, - 208)

Resim 55: 1960'larda kullanılan çeşitli çanta örnekleri.

(Kaynak: **Bags**, Workman Publishing Company, New York, Amerika, 2006)

I.6.2. Saç Aksesuarları ve Şapkalar

Krepeler ile arkası kabartılmış ve yoğun olarak kullanılan spreylerle adeta heykelsi ve katı bir görünüm kazanmış saç modelleri, Altmışların ilk yarısında oldukça popüler olan kalın saç bantları ile süslenmiş; bayanlar arasında giysinin rengine uygun saç bantları kullanmak moda haline gelmiştir. 1950'li yıllarda oldukça moda olan ve özellikle gece giysileri ve gelinliklerle birlikte kullanılan taşlı taçlar ise 1960'lı yıllardan itibaren moda sahnesinden silinmiştir.

1950'li yıllarda moda olan eşarplar 1960'larda küçülerek bandana ve saç bantlarına dönüşürken, geniş siperli şapkaların yerini de küçük şapkalar almıştır. Dönemin en önemli stil ikonlarından Jackie Kennedy'nin kullandığı küçük ve şık şapkalar Batılı bayanlar arasında kısa sürede moda haline gelmiş; görünümünden dolayı bu küçük şapkalara "Pillbox hat – İlaç kutusu şapka" adı verilmiştir.⁸⁶

Resim 56: 1960'lı yıllarda kullanılan saç aksesuarları ve şapkalar

(Kaynak: "Beyer Mode-Sonderheft Herbst / Winter 1963/64", Frankfurt, Almanya, 1963
"Beyer Mode-Sonderheft Summer 1963/64", Frankfurt, Almanya, 1964)

⁸⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/1960s_in_fashion/ Ağustos 2010

Uzay çağı modası ile birlikte astronotların kullandıkları başlıkları andıran, miğfer benzeri modeller gündeme gelmiş; fütüristik çizgiler taşıyan, güneş siperli bu modeller özellikle Pierre Cardin'in koleksiyonlarında yer almıştır.

I.6.3. Saç Modelleri ve Makyaj

Saç tuvaleti altmışların başında 1950'lerin tarzına benzerken, giysilere uygun saç bantları moda haline gelmiş; krepelerle abartılı biçimde kabartılmış saçlar spreyle kalıp gibi hareketsiz bir görünüm kazanmıştır. Saç topuzları ise hem gece hem de gündüz tercih edilmiştir. Feminist hareketler ve kadınların eşitlik mücadelesi saç tuvaletlerine de yansımış; Altmışların ortalarında ünlü modacı Mary Quant ve Twiggy gibi ikonlaşmış isimlerin de etkisiyle kısacık, modern saç kesimleri genç bayanlar arasında popülerlik kazanmıştır. Kısa saç modellerinin moda olması, kullanılan aksesuarlarda küpelerin ön plana çıkmasına; hatta kimi zaman birer abajürü andıran oldukça iri ve gösterişli küpelerin moda haline gelmesine neden olmuştur.

Genç erkekler arasında ise, altmışların ilk yarısında Elvis Presley tarzı briyantınli saçlar; sonrasında ise The Beatles, Who ve Rolling Stones gruplarının saç modelleri popüler hale gelmiştir. Erkekler arasında uzun saç modelinin popülerlik kazanması muhafazakâr kesimler tarafından tepkiyle karşılanmış ve çeşitli tartışmalara neden olmuş; uzun saçlar genç erkeklerin mevcut düzene duydukları tepkinin bir simgesi haline dönüşmüştür.

Savaş karşıtı ve özgürlükçü hareketlerin hız kazandığı yıllarda Hippiler, yaşam felsefelerini yansıtan, tamamen doğal görünümlü, uzun saç modellerini tercih edip saçlarını rengârenk bantlar ve doğal çiçeklerle süslemişlerdir. Hippilerin saçlarına taktıkları bantlar, tie-dye bandanalar ve "çiçek gücü"nin simgesi doğal çiçekler moda tasarımcılarına da ilham vermiş; hippilerin saç modelleri 1960'ların son yıllarında ve 1970'li yıllarda toplumun farklı kesimlerinden genç kadın ve erkekler tarafından da benimsenmiştir. Aynı yıllarda siyahların eşitlik mücadelesiyle birlikte, Afrika kökenli olduklarını vurgulayan "Afro" saç modelleri popüler hale gelmiş ve simgeselleşmiştir.⁸⁷

⁸⁷ <http://www.hairselect.com/1960s.htm/> Ağustos 2010

Resim 57: 1960'lı yıllarda popüler olan bazı saç modelleri

(Kaynak: “**Beyer Mode-Sonderheft Herbst / Winter 1963/64**”, Frankfurt, Almanya, 1963
“**Beyer Mode-Sonderheft Summer 1963/64**”, Frankfurt, Almanya, 1964)

Altmışlı yıllarda saç modelleri ile birlikte bayanların makyaj anlayışında da çeşitli değişimler yaşanmıştır. Bu dönemin en belirgin makyaj stili gözleri ve kirpikleri ön plana çıkartırken, maskaralarla kirpikler oldukça belirginleştirilmiş; eye-linerlar ile gözler kalın bir çerçeve içine alınarak dramatik bir etki yaratılmış; mavi, yeşil ve kahverengi parlak farlarla birlikte, yaldızlı çok açık ve pastel tonlarda rujlar kullanılmıştır. Takma kirpiklerin çok moda olduğu bu yıllarda, süper model Twiggy'nin kalemle yaptığı gibi alt kirpikler de vurgulanmış, kalemle çerçevelenen gözler olduğundan iri gösterilmeye çalışılmıştır. Takma kirpiklerde kimi zaman sentetik çiçek yaprakları gibi abartılı ve dikkat çekici malzemeler de kullanılmıştır.

Resim 58: 1960'ların göz makyajına örnek.
(Kaynak: Kaynak: <http://www.images.forbes.com/> Mayıs 2010))

Resim 59: Sentetik çiçeklerin taç yaprakları ve gerçek saçtan yapılmış takma kirpiklerle altmışların makyajına ilginç bir örnek.

(Kaynak: Nick Yapp, **Getty Images-1960'lar, Fotoğraflarla 20. Yüzyıl Sosyal Tarihi**, Literatür, Londra, 2005, s:243)

Resim 60: 1960'ların önemli moda ikonlarından Jacqueline Kennedy.

(Kaynak: Charlotte Seeling, **Fashion The Century Of Designer(1900-1999)**, Könnemann, Madrid, 1999, s.402)

II. 1960'LARDA BATIDA DEĞİŞEN TAKI TASARIM ANLAYIŞI, ÖNEMLİ ETKENLER, ÖNCÜ TASARIMCILAR VE TAKI ÖRNEKLERİ

Altmışlı yıllarda moda giyim alanında yaşanan devrime paralel olarak, benzer dinamiklerin etkisiyle takı tasarımında da köklü değişiklikler yaşanmış ve “en son devrim”⁸⁸ olarak nitelenen bu süreç, günümüz çağdaş takı sanatının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler, teknolojik yenilikler, keşfedilen malzeme ve teknikler, tüm bunlara paralel gelişen yeni sanat ve moda akımları, Avrupa'nın çeşitli merkezlerinde açılan ve takı tasarımı alanında eğitim veren önemli sanat okulları, tasarım ilkelerinde de değişimi beraberinde getirmiş; 1960'lı yıllar takının anlamının sorgulandığı, sanatsal değer maddi değer önüne geçtiği yıllar olarak tarihe geçmiştir.

Bu bölümde 1960'lı yıllarda takı tasarım anlayışını değiştiren önemli etkenler; bu değişimde rol oynayan ve yeni nesil tasarımcılara yol gösterip ilham veren öncü tasarımcılar ele alınmış; dönemin önde gelen isimlerine ait çalışmaların yanı sıra, günümüzden de örnekler verilmiştir.

II.1. ALTMİŞLİ YILLARIN TAKI TASARIM DİNAMİKLERİ VE TASARIM İLKELERİ

1960'lı yıllardan günümüze, Batı dünyası büyük sosyal ve kültürel değişikliklerle canlanırken, önemli teknolojik ilerlemelere de sahne olmuştur. Dekoratif bir sanat olarak takı ve mücevher, hiçbir zaman bu kültürel değişimde öncü rol oynamamasına rağmen, pek çok çağdaş takı tasarımcısı geleneklerin yıkıldığı bu ortamı araştırıp sorgulamış; beceri ve deneyimleriyle bu büyük değişimi tasarımlarına yansıtmışlardır. Büyük bir dönüşümün yaşandığı altmışlı yıllarda, Tiffany, Bulgari, Cartier, Boucheron ve Asprey gibi ünlü mücevher firmaları ise, seçkin ve zengin müşterilerine sadık kalmış ve geleneksel üslupta mücevherler üretmeye devam etmişlerdir.⁸⁹ Chanel ise bu dönemde Rönesans stilinde mücevherler tasarlamıştır. İri taşlarla süslenmiş Malta haçları ve kelepçe bilezikler Chanel'in 1960'lı yıllarda ürettiği en dikkat çekici parçalar arasındadır.

⁸⁸ Christianne Weber, **Schnellkurs Schmuck**, Dumont, Köln, 2004, s: 135

⁸⁹ Helen Craven, **Jewellery (Makers, Motifs, History, Techniques)**, Thames & Hudson, Londra, 1989, s: 164

1960'lı yılların mücevherleri, piyasada kendine ait bir müşteri grubu edinmiş olmasına rağmen, bu on yıllık süreçte tasarlanan mücevherlerin karakteristik özelliklerini saptamak pek de kolay değildir. Antika, mücevher ve değerli taşlar üzerine dünya çapında bir firma olan, İngiliz Nelson Rarities Firması'nın ortaklarından Malcolm Logan'ın da değindiği gibi, pek çok kişi bu on yıllık süreci Altmışların başı ve sonu olmak üzere iki bölüm halinde ele almaktadır. Bu görüşe göre, mücevher ve takı tasarımındaki büyük değişim 1968 ve sonrasında yaşanmıştır; daha önceki tasarımlar ise hemen hemen 1950'lerin tarzındadır. Altmışların başında, mücevherler, dönemin stil ikonlarından biri olan Jackie Kennedy'nin tarzını yansıtabilecek şekilde ince, zarif, kadınsı, güzel ve usta işi mücevherlerdir. Bir başka görüşe göre ise, Altmışların mücevher ve takıları, 1940 ve 50'lerle karşılaştırıldığında daha cesur, cüretkâr ve neşelidir. Modernizmin kuyumculuk üzerindeki etkisi, yeni mücevher formlarının geçmiştekilerden radikal biçimde ayrılmasına neden olmuştur.

1960'lı yıllarda doğadan alınan görüntüleri soyutlama ve stilizasyon ile dekoratif formlar oluşturmak popüler hale gelmiştir. Kaboşon kesimli turkuaz ve mercanların bol miktarda kullanıldığı dönem takılarında, toprağa yayılan köklerin görünümü ya da kullanılan taşları kavrayan metallerle kuşların kanatları ve pençeleri; bazen de soyut biçimlerde ve farklı dokularla Ay'ın ya da denizin yüzeyi hissettirilmiştir. Bu farklı dokuları elde edebilmek için mücevher tasarımcıları altını kontrol edilebilir sıcaklıklarda eritmek gibi yeni teknikler geliştirmişlerdir. Altmışlı yıllarda düz, pürüzsüz, ya da kumlanmış yüzeylere sahip altın takılar, artık tasarımcılara sıkıcı gelmeye başlamış; yontulmuş, çekiçle dövülmüş, dokunmuş, örülmüş, kırıştırılmış ve katlanmış yüzey efektleri ise rağbet görmeye başlamıştır.⁹⁰

İngiliz mücevher tasarımcısı Andrew Grima, egzotik ve renkli deniz kabuklarını genellikle küpe tasarımlarında kullanmıştır. İlk kez 1940'larda uygulanan bu teknik, daha sonraki on yıllar boyunca başka tasarımcılar tarafından da kullanılmış; ünlü İtalyan asıllı mücevher tasarımcısı Fulco di Verdura, New York Doğal Tarih Müzesi'nden birkaç dolara temin ettiği deniz kabuklarını muhteşem mücevherlere dönüştürmüştür.⁹¹

⁹⁰ David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s. 404

⁹¹ Craven, **a.g.e.**, s. 164

Altmışlarda artistik yaklaşımlar çok daha ileriye gitmiş; Bauhaus ekolünün teorileri Avrupa'da birçok tasarımcıyı ve sanat eğitimi veren enstitüyü etkilemeye devam etmiş; evrensel, rasyonel ve yalın bir güzelliğe sahip form arayışlarını cesaretlendirmiştir. Avrupa'daki bu etkileşim 1970'lerde kısmen Hollanda ve Britanya'da da devam etmiştir. Altmışlarda popülerlik kazanan minimal formlar, günümüzde de pek çok takı tasarımcısı tarafından tercih edilmektedir.⁹²

1940 ve 50'lerde sanat dünyasına Amerikan Soyut Ekspresyonistleri hâkim olmuştur. Sanatçılar kendilerini, dünyayı geleneksellikten özgürlüğe taşıyacak öncüler olarak görmüşlerdir. "Studio Crafts" adı verilen; genellikle el yapımı, özgün ve eşi olmayan parçaların üretimini savunan bu fikir, bütün sanat ve tasarım dünyasına yayılmıştır. Amerika, İngiltere, Avustralya ve daha pek çok ülkede, sanat eğitimi veren okullarda Studio Crafts müfredatın bir parçası haline gelmiş; böylece kuyumculuk bir sanat dalı olarak yeni bir anlam kazanmıştır.⁹³

Bu dönemde kadınlar daha iri takıları tercih etmiş ve onları farklı biçimlerde kullanmışlardır. Sıra dışı, tuhaf takılara olan eğilim artmıştır. Kuyumculukta "Repousse tekniği" adı verilen, takıların yüzeylerini çekiçle döverek şekillendirmek bu dönemde en sık rastlanan tekniklerden biridir. Göze çarpan bir diğer teknik ise, dönemin canlı havasını çok iyi yansıtan emay tekniğidir. Takı tasarımcıları 1960'larda yeni form arayışlarının yanı sıra, alışılmadık malzemeler kullanarak ve takı yüzeylerine değişik efektler kazandıran yeni teknikler geliştirerek, büyük bir değişim sürecini başlatmışlardır.

Takı tasarımının yönünü değiştiren birçok ilkin yaşandığı Altmışlar, bu alanda yaşanan en son devrime sahne olmuş ve günümüz takı tasarımını da büyük ölçüde şekillendirmiştir. Çağdaş takı tasarımcıları, plastik sanatlarla etkileşim halinde yeni malzeme ve teknikleri keşfederken, sağlam ve oturmuş firmalar değerli metaller ve zarif taşlar kullanarak, birer statü göstergesi ya da yatırım aracı olan; aile yadigârı olarak nesilden nesile aktarılan lüks ve gösterişli ürünler tasarlamayı günümüzde de sürdürmüşlerdir.

⁹² Craven, **a.g.e.**, s. 164, 165

⁹³ **Y.a.g.e.**, s.165

II.1.1. Yeni Bir Pazar Anlayışının Doğuşu

Batılı ülkelerde Altmışlı yılların ilk yarısı, savaş sonrasında yeniden canlanan ekonominin de etkisiyle oldukça iyimser bir havada geçmiştir. Bu dönemde üretilen takı ve mücevherler de, 1950'lerin çizgisinde, klasik ve kadınsı parçalardır. Altmışlı yılların sonlarında ise, Avrupa ve Amerika'da köklü bir sosyal reform talebinde bulunan öğrencilerin sokaklardaki protestoları ile birlikte, tıpkı giyim modasında olduğu gibi takı ve mücevherlerde de adeta bir devrim yaşanmıştır.⁹⁴ Moda ve sanat dünyasında yaşanan büyük değişim, kaçınılmaz olarak yeni bir takı tasarım anlayışını gerekli kılmış; Avrupa ve Amerika'da pek çok takı sanatçısı gelenekleri yıkıp geçmişin klasik çizgisinden uzaklaşmıştır. 1960'larda takı tasarımı alanında yaşanan en önemli yeniliklerin başında, "takı" ve "mücevher" arasındaki ince çizgiyi ortadan kaldıran bu kavramsal değişim dikkat çekmektedir. Prof. Suhandan Özay Demirkan, 1998 yılında Antik & Dekor Dergisi'nde yayınlanan bir makalesinde, 20.yy.da oluşan yeni takı kavramı ile ilgili olarak şu görüşlere yer vermiştir:

*"...Günümüzde pek çok ülkenin, bir yandan klasik mücevher tasarımlarında estetik çizgide gelişen ürünlere yer verdiği, diğer yandan da yeni formlar aradığı gözlenmektedir. Bu yeniye arama çabasında moda ve tasarım konsepti teknolojik gelişmelere değil, insan faktörüne ve yaratıcılığa yoğunlaşmıştır. İşçiliğin ve insan emeğinin paha biçilmez oluşu, takı tasarımlarında ve ürünü gerçekleştirmede en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Dekoratif sanatlarda olduğu gibi, takıda da keskinleşen ve hızla gelişen düşünceler 21.yy.da da geçerli olacak gibi görünmektedir."*⁹⁵

1960'lı yıllarda Batılı pek çok tasarımcı, artık bir mücevherin maddi değerinin ve sanatsal güzelliğinin yeterli olmadığını; aynı zamanda belli bir kimliğin dışa vurumu olduğunu fark etmiştir.⁹⁶ Özellikle İngiltere'de yeni nesil takı ve mücevher tasarımcıları farklı form ve malzeme arayışlarıyla, kendilerine özel ve biricik takı tasarımları isteyen varlıklı müşterileri için, sanatsal değeri yüksek ve oldukça sıra dışı parçalar hazırlamışlardır. Öte yandan, alım gücü fazla olmayan genç kesimin moda pazarındaki payının büyümesi, daha ucuz malzemelerden takı üretimini gerekli kılmış; plastik gibi ucuz malzemelerin yanı sıra değersiz ya da taklit taşlar ön plana çıkmıştır. Toplumu yönlendiren genç kesimin talepleri doğrultusunda,

⁹⁴ Weber, a.g.e, s.134

⁹⁵ Suhandan Özay, "20. Yüzyıl Takıları ve Yeni Takı Kavramı Üzerine", Antik & Dekor Dergisi, Antik AŞ Yayınları, S:49, Kasım-Aralık 1998, s: 177

⁹⁶ Weber, a.g.e, s. 134

1960'ların cesur ve canlı havası takılara da yansımış; daha iri, daha renkli ve cürekâr takılar popülerlik kazanmıştır.

Değişen Pazar koşulları bu süreçte Fransız kuyumcuları da etkilemiştir. Küresel değişim, aşırı pahalı mücevherleri ekstra fiyatlara çekmekle kalmayıp; aynı zamanda pazarda satın alınabilir koleksiyonların üretilmesini de sağlamıştır. Avrupa'daki bütün üst düzey kuyumcu dükkânları bir rekabet içine girmiş, bu da pazarın hareketlenmesine yol açmıştır. Böylece yeni on yıl ile birlikte, kuyumculuk sektöründe 1950'lerden çok farklı bir yapılanma ortaya çıkmıştır.

II.1.2. Moda Akımlarının Takı Tasarımına Etkisi

1960'larda yaşanan moda devrimi, dolayısıyla da giysi ve aksesuarlardaki büyük değişim takılara da yansımış; farklı moda akımlarının takipçileri kendi kimliklerini yansıtan takı ve mücevherlere yönelmişlerdir. Mod akımın takipçileri, giysilerini tamamlayan modern çizgilerde takıları tercih ederken, kırsal yaşamın savunucusu ve barış yanlısı hippiler, malzeme, form ve kullanılan semboller açısından, yaşam felsefelerinin ifadesi olan takılar kullanmışlardır. Öte yandan iki süper güç ABD ve SSCB arasındaki uzay yarışı ve bu alanda elde edilen başarılar, fütüristik uzay çağı giysileriyle birlikte, sıra dışı ve oldukça iddialı uzay çağı takılarının da moda olmasını sağlamıştır.

Altmışlarda çok moda olan imitasyon takılar, mücevherlere ciddi birer rakip olmuşlardır. Oldukça yüksek fiyatlı orijinal mücevherler yerine, bayanlar çok daha uygun fiyatlı taklitlerini tercih etmişlerdir. Kenneth Jay Lane tasarımı, sahte elmas ve renkli taklit taşların kullanıldığı iri pendentifler; omuzlara kadar uzanan iri sallantılı küpeler ve yine oldukça iri kokteyl yüzükleri popülerlik kazanmıştır. Lane'nin müşterileri arasında Babe Paley ve Greta Garbo gibi ünlü isimler de yer almıştır.

II.1.2.1. Mod Stilde Takılar

1960'lı yıllara damgasını vuran Mod akımı, kaçınılmaz olarak takı modasını da etkilemiş; Vogue ve Harper's Bazaar gibi önemli moda ve magazin dergileri, sıra dışı, renkli, çok iri ve gösterişli mod takıların oldukça tiyatral bir stile sahip olduklarını vurgulamışlardır. Vogue dergisinin baş editörü Diana Vreeland, birbirlerine tel gibi ince ve kırılğan malzemelerle tutturulmuş, abartılı büyüklükteki küpe, kolye, bileklik

gibi parçalar ile pek de dayanıklı olmayan renkli kağıt bileziklerin; golf topu büyüklüğündeki sahte elmas ya da ince ayna parçalarıyla süslenmiş uzun sallantılı küpelerin, fotoğraf çekimleri dışında kullanım açısından hiç de pratik olmadığını savunmuştur. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak, moderniteyle direkt bağlantılı olan mod akımında, giysi ve takılarda kullanılan malzemeler de değişmiş; 1965 yılında ilk kez dev boyutlarda olmasına rağmen oldukça hafif olan sahte inci küpeler üretilmeye başlamıştır.

Dönemin önde gelen sanat akımlarından Pop, Op ve Minimal sanattan da büyük ölçüde etkilenen mod takılarda, en çok kullanılan malzemelerin başında plastik gelmektedir. Siyah beyaz renklerde, optik sanatın geometrik form ve desenlerinden esinlenilmiş takılar; 1960'ların ikinci yarısında etkili olmaya başlayan çiçek çocuklar ve sloganları "Flower Power - Çiçek Gücü"nü simgeleyen plastikten çiçekler; boyutları ve görünümüleriyle birer avizeyi andıran sallantılı küpeler döneme damgasını vurmuştur.⁹⁷

1960'ların en önemli stil ikonlarından ve Mod akımının öncülerinden biri olan Twiggy'nin kısacık saç kesimi Batılı genç bayanlar arasında moda haline gelince, tıpkı 1920'lerde olduğu gibi, sallantılı küpeler yeniden ön plana çıkmıştır.

Resim 61: "Modern şıklığın kraliçesi" olarak adlandırılan ve mod stilin öncülerinden Twiggy, bu stilin karakteristik takılarından biri olan abartılı büyüklükteki küpelerle.

(Kaynak: <http://www.fashionencyclopedia.com/> Mayıs 2010)

⁹⁷http://www.vintagecostumejewels.com/gallery/1960s_costume_jewelry.htm / Mayıs 2010

Resim 62: Metal üzerine emay tekniği kullanılarak renklendirilmiş “Flower Power – iek Gücü” yaka iğneleri.

(Kaynak: <http://www.collectiblejewels.com/Mayıs 2010>)

Resim 63: Metal üzerine emay tekniği kullanılarak renklendirilmiş “Flower Power – iek Gücü” klipsli küpe ve broştan oluşan set.

(Kaynak: <http://www.collectiblejewels.com/ Mayıs 2010>)

II.1.2.2. Uzay Çağı Takıları

1960'ların sonlarına doğru ve 1970'lerin ilk yarısında, uzay çalışmalarının hız kazanması ve insanoğlunun Ay'a ayak basmasının etkisiyle, "Space Age – Uzay Çağı" stilinde takılar, süslü ve gösterişli takılara birer alternatif olarak moda haline gelmişlerdir. Şeffaf plastik ve metal gibi endüstriyel malzemelerden yapılan, geometrik formlara sahip, sert kenarlı ve modern görünümlü bu takılar, aynı yıllarda moda haline gelen iri tokalar, fermuarlar, kopçalar ve değişik metal aksesuarlarla süslenmiş uzay çağı giysileriyle de oldukça uyum içindedir.⁹⁸

Uzay çağı, aslında 1950'li yıllardan beri takı tasarımcılarına ilham veren konulardan biridir. 1950'li yıllarda SSCB ve ABD arasındaki soğuk savaşın ve nükleer silahlanmanın bir sonucu olarak hız kazanan uzay araştırmaları, film endüstrisini, bilim kurgu yazarlarını, modacıları ve takı tasarımcılarını da derinden etkilemiş; satalitler, gezegenler, uzay mekikleri, astronot kıyafetleri tasarımcılara ilham vermiştir. Ünlü takı markalarından Trifari de bu akımdan etkilenecek 1960'lı yıllarda "Sputnik" adını verdiği 18 Karat altın kaplama bilekliği piyasaya sürmüştür. Altmışların tarzını yansıtan kalın ve gösterişli bir zincirin ucuna takılmış stilize iki uzay mekiği ve satalitten oluşan bileklik, yine döneminin anlayışını yansıtan rengarenk sahte taşlarla süslenmiştir.⁹⁹

Resim 64: "Sputnik Bileklik", 1960'lar, Trifari
Kabaşon kesimli imitasyon taşlar, 18Karat altın kaplama

(Kaynak: <http://www.collectorsindex.com/trifari.htm/> Mayıs 2010)

⁹⁸ <http://www.collectorsindex.com/> Mayıs 2010

⁹⁹ <http://www.collectorsindex.com/trifari.htm/> Mayıs 2010

Resim 65: “Uzay Çağı” temalı moda fotoğrafı, 1969, Canberra - Avustralya
Fotoğrafın orijinali bugün Avustralya Ulusal Arşivi’nde bulunmaktadır.

(Kaynak: <http://4.bp.blogspot.com/> Nisan 2010)

“Uzay Çağı” teması, günümüzde de takı tasarımcıları tarafından sıkça işlenen konulardan biridir. İleri teknoloji ürünü olan günümüz uzay çağı takılarında, en çok tercih edilen malzemelerin başında ise titanyum gelmektedir. Altın, platin, pırlanta, zirkonyum, karbon fiber gibi pek çok farklı malzeme ile birlikte kullanılabilen titanyumun tercih edilmesindeki en önemli etken ise, geleneksel malzemelere oranla çok daha hafif ve dayanıklı bir metal olmasıdır.

Resim 66: İrlandalı sanatçı Merle O Grady tasarımı “Bombshell Yüzük”.
Swarovski inciler, gümüş kaplama.

(Kaynak: <http://www.kabiri.co.uk/designers/merle-o-grady/bombshell-ring-silver.html/> Ağustos 2010)

II.1.2.3. Hippi Takıları

1960'lı yılların sonunda büyük bir salgın haline gelen hippie hareketi, moda ve tekstil sektörünün canlanması ve bu alanda yaşanan devrim üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Savaş sonrası değişen toplumsal yapı içinde, özgürlük ve barış arayışları ile varolma çabası gösteren bu kuşak, tabuların yıkılması için mücadele etmiş; sanatın her dalının yeniden keşfedilmesiyle özellikle müzik, tekstil ve el sanatları alanında ilginç perspektifler sunmuştur.¹⁰⁰

Hippiler ve onların yerleşik düzen karşıtı yaşam felsefeleri giyim tarzlarını ve kullandıkları aksesuarları da doğal olarak etkilemiş; kırsal yaşamı savunan çiçek çocuklar bu felsefeleriyle örtüşen doğal malzemelerden, el yapımı takıları tercih etmişlerdir. Etnik takılar onların yerli kültürlerle duydukları saygının ifadesiyken; ucuz malzemelerden, el yapımı takılar da tüketim toplumuna duydukları tepkinin bir göstergesi olmuştur.

Hippilerin takılarında kullandıkları kilden ve camdan boncuklar, pamuk iplikleri, kağıt hamuru, kuş tüyleri gibi doğal malzemelerin yanı sıra, tapınak zilleri gibi ilginç parçalar da vardır. Hem kadınlar, hem de erkekler kulaklarını deldirmiş; genellikle tie-dye tekniğini kullanarak giysi ve saç bantlarını renklendirmiş; giysilerini boncuklar ve nakışlarla süslemiş; "Love bead – Aşk boncuğu" adını verdikleri boncukları sıra sıra dizerek kendilerine takılar yapmış; özellikle de barış işareti başta olmak üzere, Antik Mısır'da ölümsüzlüğün simgesi olan Ankh işaretini ve Zodyak sembollerini boyunlarına takmışlardır.¹⁰¹ 1960'ların ünlü rock müzik şarkıcılarından Janis Joplin'nin konserlerinde taktığı rengârenk boncuklardan kolye ve bileklikler, etnik modellerde gümüşten el yapımı, iri, masif bilezikler tipik hippie takıları olarak değerlendirilebilir.

"Çiçek Çocuklar" olarak da adlandırılan hippilerin barış ve özgürlük simgesi olarak kullandıkları çiçek figürleri döneme damgasını vurmuş; çiçek baskılı tekstil ürünlerinin yanı sıra, çiçek figürlü takılar da toplumun her kesiminde moda haline gelmiştir. Hippilerin giysi ve aksesuarlarına elle işledikleri, boyadıkları ya da aplike

¹⁰⁰ Suhandan Özey, "20. Yüzyılın Sonunda Moda Adına Hatırlananlar", Antik & Dekor Dergisi, S: 56, Ocak-2000, s: 130

¹⁰¹ Sara & Tom Pendergast, **Fashion, Costume and Culture**, The Gale Group, 2004, s. 935, 936

ettikleri ve “Flower Power – Çiçek Gücü” olarak adlandırılan sembol, pek çok takı firması tarafından kullanılmış; çoğu zaman da hippie felsefesi ile örtüşmeyecek biçimde, plastik gibi doğal olmayan malzemelerden ve seri şekilde üretilmiştir. Öte yandan hippilerin doğu kültürlerine ve mistik dinlere duydukları ilgi, dönemin takı sanatçılarına da ilham vermiş, özellikle de hippie hareketinin büyük bir ivme kazandığı 1968 yılından 1970’li yılların ortalarına dek, mistik sembollerin, rengârenk doğal taş ve malzemelerin kullanıldığı, el emeğinin ön plana çıktığı takılar beğeni kazanmıştır.

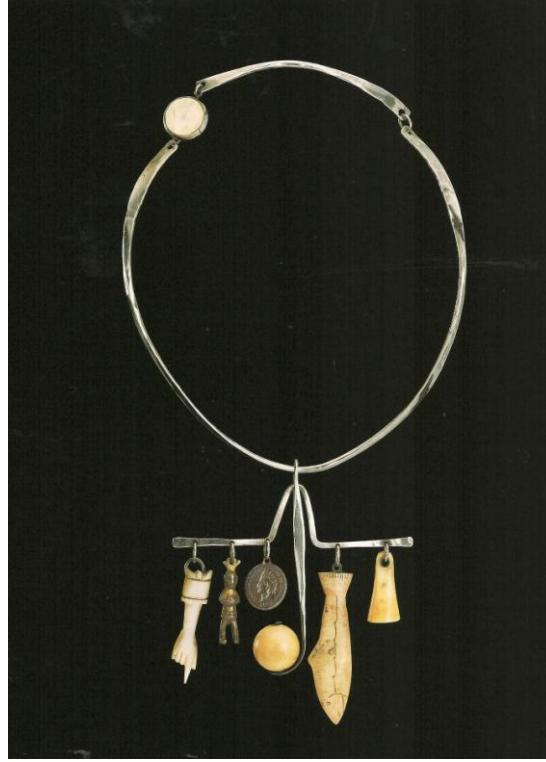
Resim 67: Hippie takılarına bir grup örnek.

(Kaynak: Sara & Tom Pendergast, **Fashion, Costume and Culture**, The Gale Group, 2004, s. 936)

Resim 68: Charles Loloma tasarımı bilezik, ABD, 1968
Gümüş, turkuvaz, mercan, fildişi, abanoz; el yapımı.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 65)

Resim 69: “Shaman’s Necklace – Şaman Kolyesi”
Ramona Solberg, ABD, 1968
Gümüş, fildişi, buluntu objeler; el yapımı.

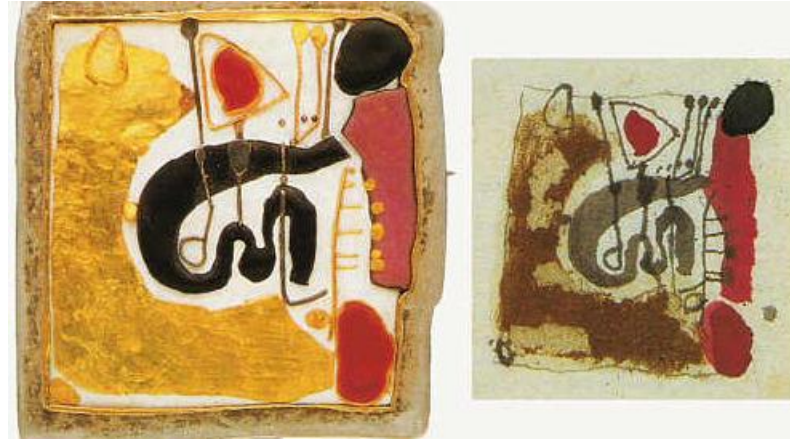
(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 67)

II.1.3. Plastik Sanatlar ve Takı Tasarımı Arasındaki Etkileşim

1960’lı yılların takı tasarımları incelendiğinde, kullanılan malzemeler, formlar ve kompozisyon açısından plastik sanatlarla olan etkileşim göze çarpmaktadır. Kinetik ve minimal sanatın izlerini taşıyan heykelsi takı formları, pop ve optik sanatın izlerini taşıyan renk kombinasyonları, resim sanatında karşımıza çıkan ve rastlantısallığı ön planda tutan taşızmin etkileri, uzay çağını vurgulayan yeni ve sıra dışı malzemeler, 1960’larda tıpkı giyim modasında olduğu gibi takı modasında da devrim yaratan büyük bir değişimi başlatmıştır. Bu dönemde plastik sanatların farklı disiplinlerinden isimler, takı tasarımını mesleklerinin önemli bir parçası olarak görmüşler; yaratıcı ve yenilikçi formlar keşfetmeye devam etmişlerdir. Bu sanatçılar arasında önemli isimlerden biri de İtalyan sanatçı Bruno Martinazzi’dir. Sanatçı tabakalar halinde altın kullanarak değişik dokular elde etmeye çalışmıştır. Takı tasarımına ilgi duyan resim ve heykel sanatçıları arasında Man Ray, Fontana,

Picasso, Giacometti, Alexander Calder, Dubuffet, Tanguy ve Braque gibi isimler de vardır.

Plastik sanatlar ile takı tasarımının büyük bir etkileşim içinde olduğu Altmışlarda, Avrupa ve Amerika'da takı tasarımı konusunda eğitim veren çok sayıda sanat okulu açılmıştır. Altın işleyiciliği ve mücevher yapımı konusunda kurslar veren sanat okulları, artistik sirkülasyonu sağlayıp bu dönemde pek çok ünlü takı sanatçısının yetişmesini sağlamıştır. Yetişen bu yeni nesil takı sanatçıları ise, takı ve mücevher tasarımının klasik ve estetik yönlerini sonuna kadar keşfedip sorgulama imkânı bulmuşlardır.

Resim 70: Hermann Jüngler'e ait suluboya broş çizimleri, Almanya, 1967.

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/hermann-junger.htm/> Ağustos 2010)

Resim 71: Hermann Jüngler tasarımı broş, Almanya, 1967

Altın, yakut, opal, lapis lazuli, akik; Emay tekniği.

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/hermann-junger.htm/> Ağustos 2010)

Bu dönemde özellikle heykel sanatı, sahip olduğu üç boyut ile takı tasarımını büyük ölçüde etkilemiş; bu etkileşim takı tasarımında konstrüksiyon, geometri, hareket gibi kavramların yeniden sorgulanmasını sağlamıştır. Takı tıpkı bir heykel gibi arzulanmış; birçok takı sanatçısı parçayı özerk bir nesne gibi görmüş ya da takıyı takacak kişiyi kullanarak vücut formunun bir parçası haline getirmiştir.¹⁰² Minimalizmin de etkisiyle insan vücudu artık mücevherin integral bir kısmı haline gelmiş; sadece sallanan bir askı olmaktan uzaklaşmıştır. Amerikalı sanatçılar Leersum ve Backer'in tüm boynu ya da tüm kolu saran takı tasarımları bu yöndeki çalışmalara örnek verilebilir.

Bu dönemde Avrupalı sanatçılar takıyı tanımlamak için "Vücut Heykeli" ya da "Giyilebilir Heykel" gibi tanımlar kullanmaya başlamışlardır.¹⁰³ Bu alanda öncülük eden iki isim arasında Hollandalı takı sanatçıları Emmy van Leersum ve Gijs Bakker'in çalışmaları dikkat çekicidir. Aynı zamanda karı koca olan bu iki sanatçı, takıda malzeme, form ve fonksiyon ilişkisini yeniden sorgulamışlar; 1967 yılında Londra'daki Ewan Phillips Sanat Galerisi'nde oldukça sıra dışı ve heykelsi vücut takılarının sergilendiği "Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller" adında bir sergi açmışlardır.

Bir diğer Hollandalı takı sanatçısı Neevincz, tasarımlarında İngiliz heykel sanatını etkileyen Moore ve Hepworth'ün eserlerinde olduğu gibi, sağlam katkı maddeli organik formlar kullanmış; Steenberg ise, konstrüktivizmden etkilenip metal eserlerinde Gabo, Peusner ya da Rus Konstrüktivist sanatçı Tatlin'nin yansımalarını göstermiştir. Avangart bir yaklaşım sergileyen Hollandalı takı sanatçıları, Avrupa ve Amerika'da takı sanatının gelişiminde öncü rol oynamışlardır.¹⁰⁴

Yeni sanat akımlarından Pop Art'ın temsilcisi sanatçıların kimi zaman tüketimi ironik biçimde hicveden; kimi zaman da tüketimi destekleyen eserleri giysi ve aksesuarlarda olduğu gibi takı tasarımında da ön plana çıkmış; kağıttan yaptığı "disposal" takılarla adını duyuran Wendy Ramshaw, tasarımlarında Pop Art imgeler taşıyan eserleri ve bu eserlerin canlı, dikkat çekici renklerini kullanmıştır. Geometrik formların kullanıldığı ve optik yanılsamalar yaratan Op Art eserler de takı

¹⁰² ¹⁰² Suhandan Özay, "20. Yüzyıl Takıları ve Yeni Takı Kavramı Üzerine", Antik & Dekor Dergisi, Antik AŞ Yayınları, S:49, Kasım-Aralık 1998, s: 178

¹⁰³ <http://www.philartialance.org/> Mayıs 2010

¹⁰⁴ Weber, a.g.e, s: 152

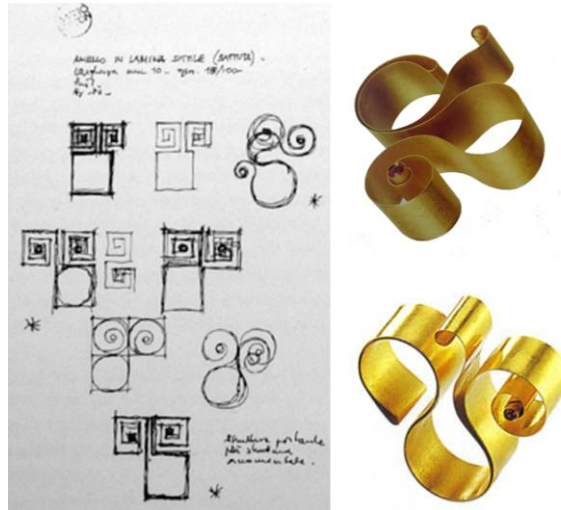
tasarımcıları için birer esin kaynağı olmuştur. Estetiğin fonksiyonu takip ettiği, süsten arındırılmış, sade ve basit geometrik formların kullanıldığı minimalist takı tasarımları, bu alanda günümüz tasarım anlayışını da temelden etkileyen yeni bir yolun açılmasını sağlamıştır.

İskandinav takı tasarımcıları mimari etkilerin yanı sıra hareketin de hissedildiği arkitektonik stilde tasarımlarıyla dikkat çekerken, takıda “kinetik” kavramı giderek Avrupa’nın diğer ülkelerinde de yayılmıştır. Düsseldorf’lu kinetik sanatçısı Friedrich Becker(1922-1997), estetik ve teknik mükemmeliyeti tasarladığı mücevherlere yansıtmıştır.¹⁰⁵

Resim 72: Friedrich Becker tasarımı yüzük, Finlandiya, 1959
18K yeşil altın, kaya kristali.

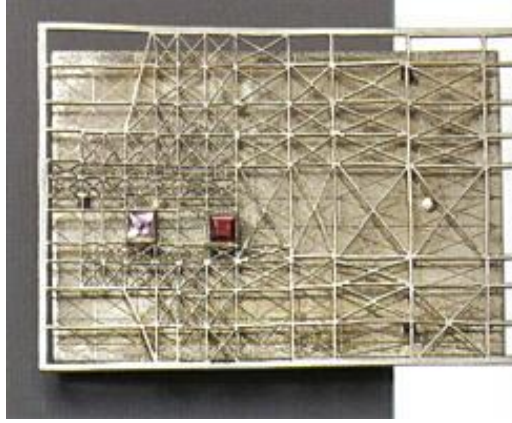
(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/modern-jewelry.html> Ağustos 2010)

Resim 73: Mario Pinton’a ait yüzük eskizleri ve altın yüzük tasarımı.

(Kaynak: Sylvie Lambert, **The Ring – Design Past & Present**, Roto Vision, UK-1998, s: 152)

¹⁰⁵ <http://www.modernsilver.com/index.html/> Mayıs 2010

Resim 74: Çek asıllı sanatçı Anton Cepka tasarımı broş, 1967
Gümüş, kırmızı ve pembe tourmalin.

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/modern-jewelry.html> Ağustos 2010)

Resim 75: Björn Weckström tasarımı broş, İsveç, 1965
Altın ve tourmalin

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/modern-jewelry.html> Ağustos 2010)

Resim 76: Ruth Radakovich tasarımı altın ve titanyumdan kokteyl yüzüğü, ABD, 1969.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 63)

II.1.3.1. Sanat Akımlarının Takı Tasarımına Etkisi

II.1.3.1.1. Pop Art ve Takı Tasarımına Etkileri

Pop ve Op Art akımlarının cesur geometrik stilleri, altmışlı yıllarda kısa sürede takı tasarımı da etkilemiştir. Plastik, Pleksiglas ve Vinil gibi yeni malzemeler takı tasarımında yaygın olarak kullanılmaya başlamış; bu malzemeler popüler kültürün yeni imajlarıyla birleştirilerek takıya aktarılmıştır. İronik bir biçimde, giysi ve aksesuarlarında doğal malzemeleri tercih eden, moda ve tüketim karşıtı hippilerin sembolü “çiçek gücü”, popüler kültürün yeni imajlarından biri haline gelip, çiçek şeklinde takılar rengarenk plastik malzemelerden üretilmiş; hemen her kesimden alıcısı olan dönemin en moda aksesuarına dönüşmüştür.¹⁰⁶

1960’ların en popüler simgelerinden biri olan “*Flower Power – Çiçek Gücü*” yalnızca Pop Art grafiklerde değil, giysi ve aksesuarlarda da en çok kullanılan temalardan biri olmuştur. Papatya şeklindeki çiçekler plastikten, emay tekniğiyle renklendirilmiş metallere kadar geniş bir malzeme ve renk yelpazesinde üretilmiş; daha çok da canlı ve parlak renkler tercih edilmiştir. Papatya şeklindeki plastik ve metal aksesuarlar giysilere, kemerlere ve şapkalarla aplike edilmiş; ucunda çiçekler olan zincir kolyeler kadınların boyunlarını süslemiştir.¹⁰⁷ Bu dönemde Chanel ve Dior gibi ünlü markalar da moda haline gelen “çiçek gücü” takılar üretmişler; ancak farklı olarak, broş, kolye ve küpelerdeki çiçeklerin yapraklarında zarif ve kırılğan dökme camlar kullanmışlardır.

Sanatçı Wendy Ramshaw, bu yıllarda maliyeti ucuz, kullanılıp atılabilir kağıttan takılar yaparak tüketim toplumuna gönderme yapmıştır. Ramshaw, kağıttan takılarının pek çoğunda 1960’ların göz alıcı karmaşık renklerini ve pop sanatçılarının çalışmalarını kullanmıştır. Amerikalı takı sanatçısı J. Fred Woell ise, farklı malzemeleri bir arada kullandığı tasarımlarında Superman gibi çizgi roman kahramanlarına da yer vermiştir.

¹⁰⁶ <http://collectingvintagejewelry.blogspot.com/2010/04/bohmenian-jewelry-flower-power/> Mayıs 2010

¹⁰⁷ Sara & Tom Pendergast, **Fashion, Costume and Culture**, The Gale Group, 2004, s. 936

Resim 77: “The Good Guys” , Pendentif

J. Fred Woell, 1966, Amerika

Ceviz ağacı, plastik, bakır, çelik, gümüş ve altın varak.

Pendantifin üzerinde çizgi roman kahramanlarının resimleri kullanılmış.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 57)

II.1.3.1.2. Op Art ve Takı Tasarımına Etkileri

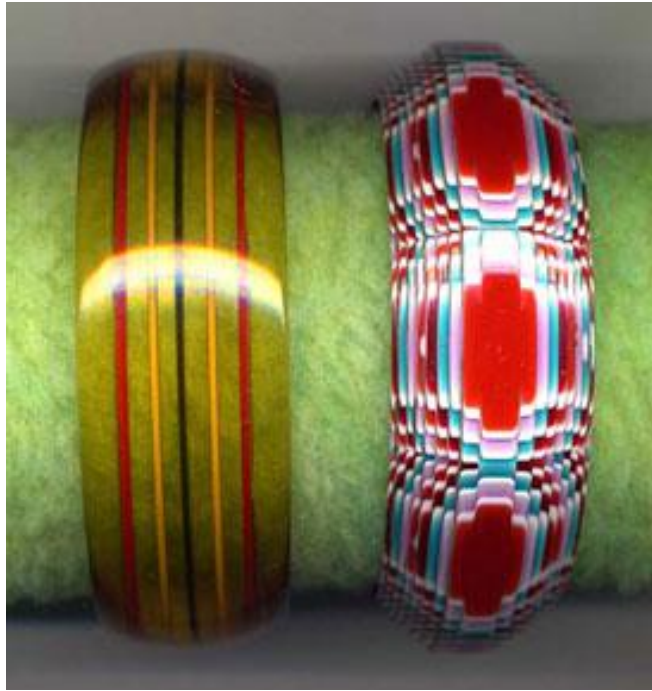
Optik yanılsamaları konu alan dönemin Op Art sanatçıların eserleri, özellikle de İngiliz sanatçı Bridget Riley'in siyah beyaz çalışmaları, 1960'larda kumaş desenlerini, giysi tasarımlarını ve aksesuarları önemli ölçüde etkilemiştir. Bu yıllarda, giysilerle uyumlu olarak, geometrik form ve desenlerde siyah beyaz takılar moda haline gelirken; en sık rastlanan örnekler plastikten ya da emay tekniği ile renklendirilmiş metalden takılardır.

Alman takı firması Scholz & Lamel, 1960'larda Op Art esintiler taşıyan ve emay tekniği kullanılmış çok sayıda ürünü piyasaya sürmüştür. Aynı dönemde Dior, Chanel, Trifari gibi markalar da farklı malzemeler kullanarak, çoğu zaman da plastik ile metali kombine ederek Op Art takılar üretmişlerdir.

Resim 78: Alman takı markası Scholtz & Lamel imzalı Op Art pendantif, broş ve küpeler, 1960'lar.

(Kaynak: <http://www.scholtz-lamel.com/mayıs 2010>)

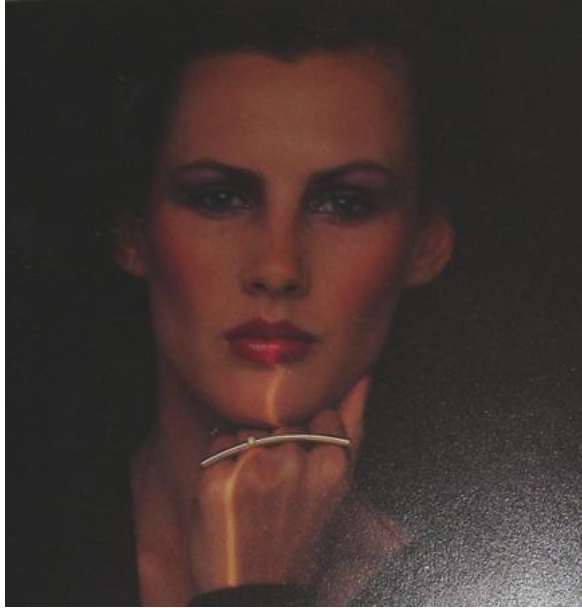
Resim 79: Fransız takı markası Lea Stein imzalı bakalit bilezikler, 1969.

(Kaynak: <http://www.scholtz-lamel.com/mayıs 2010>)

II.1.3.1.3. Minimalizm ve Takı Tasarımına Etkileri

Altmışlı yılların yeni sanat akımlarından biri olan Minimal sanatın fonksiyonelliği ön plana çıkartan, süslemelerden arınmış yalın çizgisi, tıpkı Pop ve Op Art gibi moda ve takı tasarımcılarının çalışmalarına yön vermiştir. Altmışlarda takı tasarımında yaşanan devrimde minimal sanatın büyük bir rolü olmuştur. Bu yeni anlayış, günümüz takı tasarım kriterlerinin şekillenmesinde de önemli bir paya sahiptir. Minimalist takılar, altmışlardan günümüze dek giderek artan bir talep görmektedir; süslemelerden ve etnik kimlikten arındırılmış tasarımlar, takıda demokratikleşmeyi de beraberinde getirmektedir.

Minimalizm, sadece batılı bir kültürün ürünü olmayıp; uzak doğu kültürü ve felsefesinden, Japon geleneksel tasarımından da etkilenmiş ve yapısında benzer temeller üzerine kurulmuştur. 1910'lu yıllarda, Kazimir Maleviç, beyaz zemin üstüne "siyah kare"sini koyarak yaptığı resimle minimalizmin ilk sinyali vermiştir. Ama terim olarak "minimalizm"i ilk kullanan 1965'te Richard Wolheim'dir.¹⁰⁸

Resim 80: Minimalist yüzük tasarımı
Friedrich Becker, Almanya
Altın, pırlanta

(Kaynak: Helen Craven, Diana Scarisbrick, Jack Ogden, **Jewellery – Makers, Motifs, History, Techniques**, Thames & Hudson, Londra, 1989, S: 164)

¹⁰⁸ **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Yem Yayınları, İstanbul, 1997, Cilt: 2, s: 1260

Maleviç'in başlattığı bu çizgi, 1960'lı yıllarda ABD'li çoğu heykeltıraş olan bir grup sanatçı ve düşünce adamı tarafından kavramsallaştırılmıştır. Takı tasarımında minimalizm, süsleme ve bezemeden uzak, kesinlikle fonksiyona hitap eden, düz ve sade hatlara sahip, "hafif, taze, serin" sözcüklerini çağrıştıracak; modüler, dengeli, mantıklı, mümkün olduğunca geometrik formlardan referans alınarak tasarlanmış takıları ifade etmektedir. Bu bağlamda minimalizm, mücevher ve takı tasarımında sadelik, huzur, abartısız, kolay algılanabilir ve sadece kendini ifade eden bir kimlik sergilemek isteyen kişiler tarafından tercih edilmektedir.

Minimalist takı tasarımlarıyla ünlü sanatçı Friedrich Becker, tasarımlarında basit formları seçmiş; ancak bu teknolojik ve basit formlar ile kullanıcının vücut hareketleri ve kıvrımları arasında bir uyum sağlamayı da amaçlamıştır.¹⁰⁹

Resim 81: "Stanley Seidman Ödülü"nü kazanan boyun takısı
Art Smith, 1967, Amerika
Gümüş, kristal.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewellery (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 54)

¹⁰⁹ CRAVEN Helen, Diana Scarisbrick, Jack Ogden, **Jewellery – Makers, Motifs, History, Techniques**, Thames & Hudson, Londra, 1989, s.184

II.1.3.1.4. Taşizm ve Takı Tasarımına Etkileri

Taşizm, resim sanatında düzensiz biçimli renk lekeleri ve damlalarının kullanılmasını temel alan sanat biçimidir. Terim, Fransızca “tache” (leke) sözcüğünden türetilmiştir. Bu anlayış önceden bir resmetme eylemini yadsıyarak, sanatsal yaratmada rastlantısalcılığın ön plana alınmasını öngörmektedir.¹¹⁰

1960'larda mücevher ve takı tasarımlarında da taşizmin etkileri görülmeye başlamış; ünlü İngiliz mücevher sanatçıları John Donald ve Gerda Flockinger ile Alman mücevher sanatçısı Sepp Schmölzer gibi isimler, tasarımlarında rastlantısallığın yarattığı görsel zenginliği kullanarak, bu alanda devrim niteliğinde yenilikler yapmışlardır. İngiliz Kraliyet Ailesi için de mücevherler tasarlayan John Donald, eritilmiş altını suya damlatarak, metal yüzeyinde rastlantısal doku ve biçimlerin oluşmasını sağlamıştır. Gerda Flockinger ise metal yüzeyleri eriterek, tasarımlarında metalin doğal dokusunu ortaya çıkartmış; altın ve gümüş tellerle metal yüzeyi kaynaştırmıştır. Patricia Tormey ise, eritilmiş altını, dokulu kömür tabakalarının arasına koyup kapatmış, sonra da mercimek dolu bir tepsiye dökerek rastlantısal ve deneysel dokular elde etmiştir.¹¹¹

Resim 82: Gerda Flockinger tasarımı altın yüzükler.

(Kaynak: <http://mobilia-gallery.com/artists/gflockinger/> Mayıs 2010)

¹¹⁰ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yem Yayınları, İstanbul, 1997, Cilt: 4, s: 4230

¹¹¹ <http://www.mschoen.com/50604.html>

Taşızm, Amerika'da ortaya çıkan soyut dışavurumculuk akımının Avrupa sanatındaki eşleniği olarak değerlendirilebilir. Bu akıma verilen diğer adlar, Amerikan sanatındaki Action Painting benzeri *“l'art informel”* ve yine Amerikan sanatındaki Lyrical Abstraction benzeri *“abstraction lyrique”* dir. *“Paris Okulu”* terimi II. Dünya Savaşı'nın ardından taşızm yerine kullanılmaya başlamıştır. Bu akımın önemli destekçileri arasında Jean Dubuffet, Pierre Soulages, Nicholas de Stael, Hans Hartung, Serge Poliakoff ve Georges Mathieu gibi sanatçılar bulunmaktadır. Kübizme tepki olarak doğan taşızm; ani fırça darbeleri, damla ve lekelerle özdeşleştirilmiş ve zaman zaman hat sanatını andıran bir kimliğe bürünmüştür. Taşızm, sanat eleştirisinin ön planda olduğu 1950'li yılların Fransa'sında başı çeken Art Informel akımıyla da yakından ilintilidir. Ne var ki, bu akımın algılanma biçimi geleneksel anlayışla pek örtüşmemektedir.¹¹²

II.1.3.1.5. Konstrüktivizm ve Takı Tasarımına Etkileri

Konstrüktivizm (Yapımcılık) , “Yapı”, “İnşaat” anlamına gelen konstrüksiyon kelimesinden türetilmiştir. Heykel ve takı tasarımında yapısal özellikleri ifade ederken, resim sanatında konstrüksiyon, resimsel öğelerin bir araya getirilmesi anlamına gelmektedir.¹¹³

Yapımcılık, 1921'den sonra Rusya'da "salt sanat"a karşı "üretim sanatı"nı savunan Tatlin ve arkadaşlarının, çağdaş malzemelerin nitelik, estetik ve kullanım olanaklarına ağırlık veren "malzemenin kültürü" öğretisini tanımlamak amacıyla kullanılmaya başlamıştır. Başlangıçta "üretim olarak sanat" sloganını kullanan Konstrüktivistler, nesnenin, giysinin ve yapının yararlılığını bütün ilkelerin üzerinde tutmuşlar; yalın, pratik, hayatla bire bir örtüşen biçimlerin işlevlerini daha doğru yerine getireceğini savunmuşlardır.¹¹⁴

Önceleri Kübizm ve Fütürizm (Gelecekçilik) akımlarından etkilenen Konstrüktivizm, döneminin bütün coşkusu, put yıkıcılığı ve avangartlığını yansıtmaktadır. Akımın temel ilkesi, sanatı inşa etmektir.¹¹⁵

¹¹² Weber, a.g.e, s.138

¹¹³ **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Yem Yayınları, İstanbul, 1997, Cilt: 2, s.1040

¹¹⁴ **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, Ana Yayıncılık AŞ, İstanbul-1990, Cilt: 22, s.293

¹¹⁵ Yalçın Çetinkaya, **“Sen mi Yıktın Mayakovski?”**, Aksiyon Dergisi, S: 27, Haziran-1995, s: 37

Konstrüktivizmi savunan heykeltıraş ve takı sanatçıları, süslemeci bir perspektif yerine işlevselliği ön plana çıkartmışlar; maddi kültürlerin yapısındaki mimariyi, bu kütlelerin oylumlu yapısallığını eserlerine yansıtmışlardır.

1960 ve 70'li yıllarda, İskandinav takı tasarımında da “Arkitektonik” adı verilen mimari stilin etkili olduğu görülmektedir. Bu yıllarda Danimarkalı Exner'in oldukça sıra dışı ve çarpıcı tasarımları, sahip oldukları moleküler yapıdaki düzenle kimi zaman da kinetik bir etki yaratmaktaydılar. İsveçli takı sanatçısı Sigurd Persson'un 1960'ların başında tasarladığı “Kule Yüzükler” ise, bu mimari stilin gösterişli örnekleri arasındadır.

Resim 83: Joe Reyes Apocada tasarımı yüzük, ABD, 1966
Altın, kuvars.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 60)

Resim 84: Sigurd Persson tasarımı broş, İsveç, 1960'lar
Gümüş ve siyah mine; emay tekniği.

(Kaynak: <http://www.modernsilver.com/architectonic.htm/> Haziran 2010)

II.1.4. Takı Tasarımında Yeni Malzemelerin Kullanımı

Altmışlı yıllarda teknolojik ilerlemeler ve takı tasarım anlayışındaki yeniliklerin, kimi zaman da tüketime duyulan tepkinin bir sonucu olarak, o güne dek mücevher ve takılarda kullanılmamış, oldukça farklı malzemeler gündeme gelmiştir. Geleneksel ve pahalı malzemeleri kullanmak istemeyen rasyonalist tasarımcılar, maddi değerinden çok sanatsal ve estetik yanı ön planda olan takılara yönelmişlerdir. Plastikten alüminyuma, egzotik deniz kabuklarından seramik ve cama kadar, malzeme açısından ilk kez bu denli zengin bir çeşitliliğin yaşandığı altmışlı yıllar, bugünkü çağdaş takı tasarımının da temellerinin atıldığı bir dönemdir. Geleneklerin yıkıldığı bu dönemde, özellikle İngiltere ve Hollanda'da yeni malzemeler keşfedilmiş; devrim niteliğindeki bu değişim Avrupa'nın diğer ülkelerini olduğu kadar Amerika'yı da etkileyip, yeni nesil tasarımcılara ilham vermiştir.¹¹⁶

Ticaretin giderek arttığı ve tüketim çılgınlığının başladığı bir dönemde, tasarımın pazarlamadaki önemini keşfeden üreticiler, PVC, melamin, polietilen, polyester, naylon, akrilik ve değişik metal alaşımları gibi pek çok yeni malzemeyi gün ışığına çıkartmışlardır. Böylece, gündelik eşyalardan giysi ve aksesuarlara kadar, özellikle plastik ve türevleri, oldukça geniş bir yelpazede kullanılmıştır. Ünlü Asprey Firması dahi bu gelişmelerden etkilenip, büyük bir sükse yapan "Yıkanabilir Plastik Broş" üretip piyasaya sunmuştur.

Ucuz ve dayanıklı bir malzeme olmasının yanı sıra, üretim açısından da kolaylıklar sağlayan plastik ve türevleri, doğal olarak takı tasarımcılarının da dikkatini çekmiş; 1960'larda bu tip malzemelerden üretilmiş renkli ve gösterişli takılar albenileriyle, pahalı mücevherlere ciddi birer rakip olmuşlardır. Oldukça iri ve abartılı takıların moda olduğu bu yıllarda, dev boyutlarda olmasına rağmen plastikten yapıldığı için hafif olan küpe ve bilezikler büyük ilgi görmüştür. Kimi firmalar da, bu dönemde plastik ile altın ya da değersiz mineraller ile pırlanta gibi farklı ve maddi açıdan birbirine tezat malzemeleri bir arada kullanmışlardır. Öte yandan deneysel ve sanatsal tasarımlar yapan takı tasarımcıları da bu tip malzemelerin sunduğu imkanları keşfetmişler ve heykelsi çalışmalarla takı tasarımında yeni bir dönemin kapılarını aralamışlardır.

¹¹⁶Weber, a.g.e, s.141

Plastik gibi sentetik malzemelerin popülerlik kazandığı bu dönemde, kimi tasarımcılar da tamamen doğal malzemelere yönelmiş; dere yataklarından toplanmış değersiz taşlar, deniz kabukları, ahşap parçaları, işlenmemiş mineraller, kağıt ve tekstil malzemeleri, sanatsal birer takıya dönüştürülmüştür. Bugün popüler olan kağıttan takı tasarımı da, ilk kez altmışlı yıllarda denenmiştir. Yine 1960'ların ortalarında keşfedilen; şekil verildikten sonra fırınlanabilen polimer kil, günümüzde geliştirilmiş pek çok örneğiyle, takı tasarımcılarının ilgisini çeken malzemelerden biridir.

Moda ve takı tasarımı alanlarında en köklü değişimin yaşandığı İngiltere'de, Andrew grima başta olmak üzere pek çok mücevher ve takı tasarımcısı, geliştirdikleri yeni teknikleri farklı malzemelerle birleştirmişlerdir. İngiliz mücevher tasarımcısı Andrew Grima, egzotik ve renkli deniz kabuklarını genellikle küpe tasarımlarında kullanmıştır. İlk kez 1940'larda uygulanan bu teknik, daha sonraki on yıllar boyunca başka tasarımcılar tarafından da kullanılmış; ünlü İtalyan asıllı mücevher tasarımcısı Fulco di Verdura, New York Natural History Museum'dan birkaç dolara temin ettiği deniz kabuklarını muhteşem mücevherlere dönüştürmüştür. Ünlü mücevher tasarımcısı David Webb de, deniz kabuklularını altın ile birlikte kullanarak rengarenk küpeler tasarlamıştır.

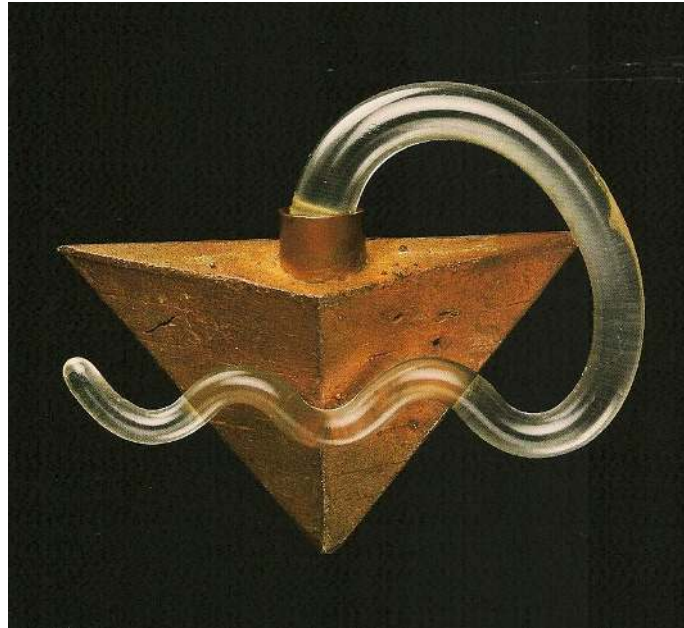
Resim 85: David Webb'in 1964-65 yılları arasında, deniz kabukluları ve altını bir arada kullanarak hazırladığı renkli küpe tasarımları.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 419)

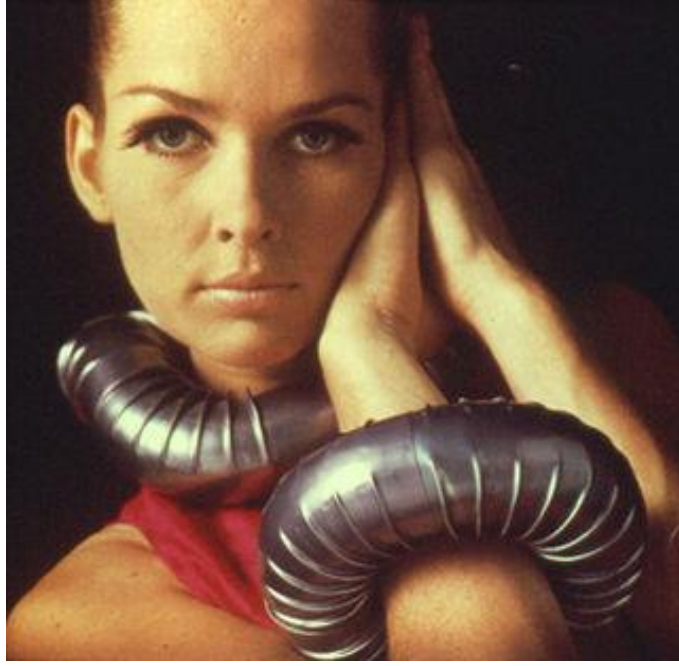
Resim 86: Darde et Fils'in 1965 yılına ait altın ve deniz kabuğundan klipsli küpe tasarımı.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 419)

Resim 87: J. Fred Woell tasarımı broş, ABD, 1968
Bakır, pleksiglas.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK- 2009, s: 56)

Resim 88: Hollandalı sanatçı Gijs Bakker'ın 1967'de tasarladığı ve Londra'daki Ewan Phillips Sanat Galerisi'nde "Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller" adı altında sergilenen alüminyum soba borusundan kolye ve bileklik tasarımı.

(Kaynak: <http://www.philartialance.org/> Mayıs 2010)

Resim 89: İtalyan Lucite Firması'nın 1960'larda plastik, kaya kristali ve gümüş kullanarak ürettiği yüzükler.

(Kaynak: <http://vintagefashionagogo.files.wordpress.com/> Mayıs 2010)

Resim 90: 1960'larda keşfedilen polymer kilden yapılmış, günümüze ait modern broş tasarımı.

(Kaynak: <http://www.wearableartblog.com/> Mayıs 2010)

Resim 91: Danimarkalı sanatçı Nel Linssen tasarımı kolye ve bilezik.

(Kaynak: <http://www.charonkransenarts.com/artists/> Mayıs 2010)

II.1.5. Müze, Galeri ve Eğitim Kurumlarının Batıda Takı Sanatının Gelişimine Katkıları

Altmışlı yıllar, mücevher tasarımlarının birer sanat objesi olarak müze ve galerilerde sergilenmeye başladığı yıllar olmuştur. Bu gelişmede plastik sanatlarla olan etkileşimin ve yeni nesil tasarımcıların araştıran, sorgulayan, cesur deneysel çalışmalarının payı büyüktür. “Studio Crafts” adı verilen; genellikle el yapımı, özgün ve eşi olmayan parçaların üretimini savunan bu fikir, bütün sanat ve tasarım dünyasına yayılmıştır.

1961’de İngiltere’de, Worshipful Mücevher Firması’nın Victorian & Albert Müzesi ile ortaklaşa düzenlediği Modern Mücevher Sergisi, sanatsal bir ifade olarak mücevherin potansiyelini ortaya koymuş; bu önemli sergi mücevher tasarımında bir kilometre taşı olmuştur.¹¹⁷ Bu sergi, modern takı sanatının ilk büyük ve uluslar arası sergisidir. 1890’lı yılların eserlerine kadar geriye doğru bir bakış da sergileyen etkinlikte, Graham Hughes tarafından seçilip, mühendis Alan Irvine tarafından düzenlenen, 28 ülkeden binin üzerinde mücevher sergilenmiştir. Sergilenen mücevherlerin seçiminde kullanılan materyallerin değeri değil; orijinal tasarımlar olmasına önem verilmiştir. Bu yaklaşım, altmışlı yıllarla birlikte mücevher tasarımında yaşanan değişimin en önemli göstergelerinden biridir.

Savaş sonrası yıllarda Batılı birçok mücevher ustası, bu sergiyle birlikte eserlerini mücevher dükkanlarının vitrinlerinden öte, geniş bir alanda sunma imkanı bulmuşlardır. Aynı yıl İngiliz sanatçıların mücevher koleksiyonlarını sergileme imkanı bulunduğu başka organizasyonlar da düzenlenmiştir.

Hollandalı takı sanatçıları Emmy van Leersum ve Gijs Bakker, 1967 yılında Londra’daki Ewan Phillips Sanat Galerisi’nde “Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller” adında bir sergi açmışlardır. Bu sergide iki sanatçının yeni malzemeler kullandığı oldukça sıra dışı ve heykelsi vücut takıları sergilenmiştir. Hollandalı ünlü çiftin takı tasarımına getirdikleri bu yeni boyut, İngiliz sanatçılara da ilham kaynağı olmuştur. 1969 ile 1973 yılları arasında “Objects to Wear – Giyilebilir Objeler” temalı oldukça önemli bir diğer sergi, Hollandalı takı sanatçılarının tasarımlarını Amerika’ya

¹¹⁷ Helen CRAVEN, Diana SCARISBRICK, Jack OGDEN, **Jewellery – Makers, Motifs, History, Techniques**, Thames & Hudson, Londra, 1989, s: 164

taşımıştır. Bu serginin Amerikalı takı tasarımcıları üzerinde büyük bir etkisi olmuş; Amerikalı sanatçılar tasarım anlayışında kendilerinden çok daha ilerde olan Hollandalı sanatçıların çalışmalarından esinlenerek geleneksel yapıyı kırmaya başlamışlardır.

1960'lı yıllarda takı tasarımı alanında önemli merkezlerden biri haline gelen Almanya'da, deneyimli tasarımcıların ve müzelerin işbirliği ile açılan sergi ve yarışmalarla, özgün takı tasarımlarına olan eğilim artmış; müzelerde avangard takı koleksiyonları sergilenmeye başlamıştır. Almanya'daki galerilerin, koleksiyonerlerin ve takı sanatçılarının birbirleriyle olan ilişkilerinin yanı sıra, Japonya, Kore, İsrail, İtalya, Polonya, Rusya gibi pek çok yabancı ülkeden sanatçıyla da iletişim halinde olmaları sayesinde, 1960-1998 yılları arasında 800 den fazla takı örneği toplanmış ve Pforzheim Takı Müzesi'nde zamanının en geniş kapsamlı modern takı koleksiyonu oluşturulmuştur.¹¹⁸

Pforzheim Müzesi'nde sergilenen modern takı koleksiyonu, 1950'li yıllardan günümüze takı sanatının ne derece değişim ve gelişim gösterdiğini gözler önüne sermektedir. Yaşanan değişimin ortak noktası, insan bedeni için özgün tasarımlar yapan kuyumcuların, artık kendilerini, tıpkı ressam ve heykeltıraşlar gibi, birer sanatçı olarak görmeleridir. Bu da tasarımlarının sanatsal olduğu kadar sosyal koşulların da birer yansıması olduğunu göstermektedir. Kullanıcı açısından bakıldığında ise, bu tarz takılar birer kimlik göstergesi ve iletişim aracına dönüşmüştür. Kunst ve Werkkunstschule Pforzheim Sanat Okulu'nun uzun süre yöneticiliğini yapmış olan Karl Schollmeyer, 1974 yılında yayınlanan kitabında bu yeni anlayışı takı için kullandığı "Ornamentum humanum – İnsan süsü " terimiyle ifade etmiştir.

Bu dönemde açılan sergilerinin, müze ve galerilerin takı tasarımı üzerinde tartışmasız büyük bir etkisi olmuş; takı tasarımı sanat dalları arasında saygınlık kazanırken, uluslar arası sergilerle yeni nesil tasarımcılar birbirleriyle etkileşim içine girmişlerdir. Böylece yeni fikirlerin, malzeme ve tekniklerin kabul görüp, geleneksel kalıplardan kurtulmuş orijinal fikirlerin cesaretlendirildiği yeni bir ortam doğmuş; takı tasarımında yaratıcı sürece katkı sağlanmıştır.

¹¹⁸ <http://www.pforzheim.de/> Mayıs 2010

Müze ve galerilerin çağdaş takı sanatının gelişimine sağladığı katkı günümüzde de devam etmektedir. 2004 yılında Seul'de açılan **The World Jewellery Museum**'da Afrika, Asya, Orta Asya ve Avrupa'dan getirilmiş olan 1000'den fazla takı parçası sergilenmektedir. Dünya çapında gezici sergiler de açan müzenin dokuz galerisi arasında bulunan "The jewellery Garden", "Amber Wall", "The Forest of Modern Jewellery", "El Dorada Gallery", "Mask Wall" ve "Atlar of Crosses" yeni teknolojilerle donatılmıştır. Seul'deki müze ise, "The Jewel of Seoul-Seul'ün Mücevheri" olarak nitelendirilmektedir.¹¹⁹

The World Jewellery Museum, korumak ve muhafaza etmek, koleksiyon yapmak, yapılan takıları sergilemek, bu takıların tarih ve toplumla ilişkilerinin yanı sıra, ülkelerin ya da kabilelerin takılara yansıttıkları ruhlarının çeşitliliğini gözler önüne sermek amaçlarıyla kurulmuştur. Seul'deki müze, takı sanatı tarihi açısından büyük önem taşıyan Art Nouveau ve Art Deco Sanat Akımlarını yansıtan parçaların sergilendiği "Forest of Art Nouveau / Art Deco" galerisi; dünyanın çeşitli yerlerinden toplanmış boncukların sergilendiği "Gallery of Beads Columns" galerisi ve yine dünyanın çeşitli yerlerinden getirilmiş yüzüklerin sergilendiği "Ring Wall" galerisi ile ün yapmıştır.

Resim 92: The World Jewellery Museum'da Asya, Orta Asya, Afrika ve Avrupa'dan getirilmiş çeşitli takı parçalarının sergilendiği galerilerden görünüşler.

(Kaynak: <http://www.wjmmuseum.com/> Temmuz 2010)

¹¹⁹ <http://www.wjmmuseum.com>

Resim 93: The World Jewellery Museum'da sergilenen 1000'den fazla takı parçasından örnekler.

(Kaynak: <http://www.wjmuseum.com/> Temmuz 2010)

Giysi ve takı modasının gelişiminde önemli rol oynayan İngiltere'de ise, moda ve takı sanatı üzerine günümüzde çok sayıda müze ve galeri bulunmaktadır. Bu müze ve galeriler arasında East Sussex'te bulunan ve 20.yy.a ait mobilya, cam, tekstil ve takı koleksiyonlarının sergilendiği *Brighton Museum & Art Gallery*; Gloucestershire'de bulunan ve Arts & Crafts hareketine ait mobilya, tekstil, gümüş, seramik, ahşap oyma ve takı koleksiyonlarının sergilendiği *Cheltenham Art Gallery & Museum*; 1816 yılında Cambridgeshire'de kurulan ve ülkenin en eski müzelerinden biri olan *Fashion Museum*; değerli taşların ve paha biçilemez mücevherlerin sergilendiği Londra'daki *Tower of London*; dünyanın en önemli sanat ve tasarım müzelerinden biri olan Londra'daki *Victoria and Albert Museum* ile West Yorkshire'da bulunan *Abbey House Museum* sayılabilir.

1960'larda Batıda takı tasarımı alanında bir devrim yaşanmasında, bu alanda eğitim veren kurumların ve yeni nesil takı sanatçılarının yetişmesini sağlayan usta sanatçıların da rolü büyüktür. Bu usta takı sanatçıları, sıradışı öğretmenler olmakla kalmayıp, kendi zamanlarının başı çeken yaratıcıları olmuşlar ve dünya çağdaş takı

sanatının gelişimini de etkilemişlerdir. Takının alışlagelmiş konsepti, bu sanatçıların 1960'larda başlattıkları radikal mücadeleleri ile 1970'ten 1980'e kadar yeni bir düşünce stili oluşturmuş; yetiştirdikleri öğrenciler ise 1990'lı yıllardan itibaren takı tasarımının önde gelen isimleri haline gelmiştir. Avrupa'nın önemli merkezlerinde takı eğitimi vererek yeni kuşak sanatçılar yetiştiren öncülerin başında Hermann Jünger (Müni), Friedrich Becker (Düsseldorf), Reinhold Reiling (Pforzheim), Mario Pinton (Padova) ve Max Fröhlich (Zürich) gelmektedir.¹²⁰

Onlarca yıl boyunca dünyayı dolaşarak, uluslar arası takı stiline katkıda bulunan öğretmen ve öğrenciler sayesinde, takı sanatı uluslar arası bir kimlik kazanmıştır. Bu öncü öğretmenler ve öğrencileri, Pforzheim, Müni, Londra ve Amsterdam gibi Avrupa takı merkezlerine dağılmışlar ve böylece tüm Avrupa'da yeni merkezlerin ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Yeni okullar ve takı bölümleri kurulmuş, varolan kuruluşlar uluslar arası standarda yükseltilmiştir. 1970'lerde takı alanında ulusal kimlikler belliyken, günümüzde bu durum tamamen değişmiştir. Bir takının ulusal kimliği ayırd edilememekte; ancak bireysel tasarımcılar ayırd edilebilmektedir.

Adı geçen öncü takı sanatçılarından Friedrich Becker, tasarımlarında ana tema olarak hareketi ele almıştır. 1960'ların ilk yarısında kinetik takılar ve objeler üretmeye başlayan ve kinetik takı tasarımının öncülerinden olan sanatçı, bunların insan bedeninin doğal hareketiyle olan uyumunu ön plana çıkartmış; hem takılarında hem de heykellerinde konstrüktivist bir dil kullanmıştır. İsveçli takı sanatçısı Max Fröhlich ise, kilden kalıplar kullanarak metale form ve doku kazandırmak gibi deneysel ve yenilikçi çalışmalarıyla hem 20.yy. İskandinav takı sanatının gelişimine katkı sağlamış, hem de aralarında Johanna Dahm gibi isimlerin yer aldığı pek çok yeni nesil sanatçıya eğitmenlik yapmıştır.¹²¹

1966-68 yılları arasında Pforzheim'da Reinhold Reiling'in misafir öğrencisi olarak kuyumculuk eğitimi alan Hollandalı sanatçı Onno Boekhoudt (1944-2002), daha sonra Amsterdam'daki Gerrit Rietveld Akademisi'nde bu alanda dersler vererek, Annelies Planteijdt, Rian De Jong ve Lucy Sarneel gibi yeni nesil Hollandalı

¹²⁰ Carole Guinard, Monica Gaspar, Liesbeth Den Besten, **De Main A Main - From Hand To Hand**, Passing on Skill and Know How in European Contemporary Jewellery -Sergi Kataloğu, Mudac, UK-2008, s: 3,6

¹²¹ **Y.a.g.e.**, s: 87

takı sanatçıları yetiştirmiştir.¹²² 1965-1969 yılları arasında Zürih'te Kunstgewerbeschule der Stadt'da eğitim alan; aynı zamanda Max Fröhlich'in de öğrencisi olan Otto Künzli (1948) ise, Münih'te bulunan Akademie Der Bildenden Künste'de Karl Fritsch, Bettina Speckner gibi isimleri yetiştirmiştir.¹²³

Resim 94: Max Fröhlich tasarımı pendentif, İsveç, 1962
Gümüş, tourmalin; kil kalıp.

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/swiss-jewelry.htm/> Ağustos 2010)

Resim 95: Max Fröhlich'in öğrencisi Johanna Dahm (1947) tasarımı "Lost and Found"
yüzükler, İsveç, 2001
Gümüş; kil kalıp, kayıp mum tekniği.

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/swiss-jewelry.htm/> Ağustos 2010)

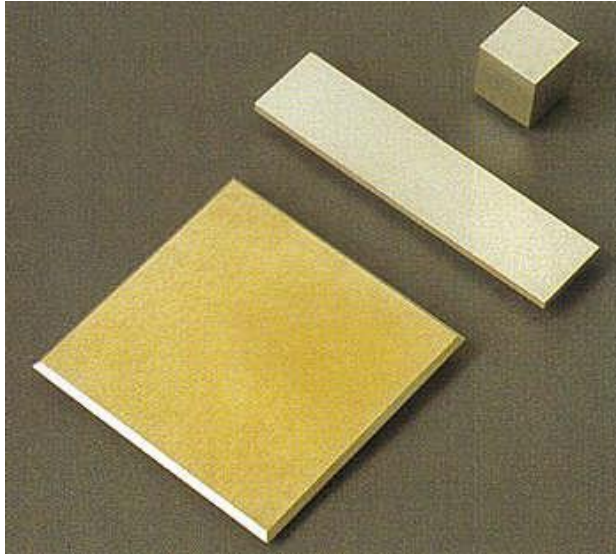
¹²² GUINARD, a.g.e, s:58,59

¹²³ Y.a.g.e, s:94,95

Resim 96: Hermann Jünger tasarımı kolye, Almanya, 1957
Altın, opal, akik, aytaş; emay tekniği.

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/hermann-junger.htm/> Ağustos 2010)

Resim 97: Hermann Jünger'in öğrencisi Otto Kunzli(1948) tasarımı kısmen gümüşten ısıtılarak yapılmış üç broş, İsveç, 1977-78

(Kaynak: <http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/swiss-jewelry.htm/> Ağustos 2010)

II.2. 1960'LARDA AVRUPA'DA TAKI TASARIMI VE BU ALANDA YAŞANAN YENİLİKLER

Mücevher tasarımcılığı açısından büyük bir hareketliliğin yaşandığı 1950'ler ve 1960'lann başları, yeni felsefe ve sanat akımlarının yükseldiği, çok yönlü enternasyonal sanatçıların yetiştiği bir Neo-Rönesans dönemidir. Taki tasarımı açısından büyük bir hareketliliğin yaşandığı bu yıllarda kuyumculuk iki farklı ekseninde gelişmiştir. Birinci kısımda yer alan Cartier, Boucheron, Van Cleef & Arpels, Chaumet gibi önemli Fransız aile şirketleri, elit müşterilerinin tutucu taleplerine uygun platin, altın ve değerli taşlarla işlenmiş mücevherler yapmışlar; tasarımlarında Art-Deco'nun baget kesim elmaslarını da kullanmışlardır. Ancak, piyasa taleplerine yönelik bağımsız hareketleri, koleksiyonları için ayrı çıkış noktalarına yönelmeleri, döneme damgasını vurabilecek baskın bir çizginin gelişmesini engellemiştir.

Altmışlı yılların ortalarında mücevherler hem gündüz hem de gece kullanılmış; her parmağa yüzük, her iki kola birden bilezik takılarak, kolye ve küpelerle birlikte mücevher setleri hep bir arada kullanılmıştır. Bu dönemde en geleneksel ve pahalı kolyeler, iri pırlantalarla dekore edilmiş, "su yolu" şeklindeki kolyelerdir. Harry Winston gibi mücevher ustaları, bu efekti vermek için markazit taşlar ve damla biçimli pırlantaları tercih etmiştir.¹²⁴

Broşlar genellikle çiçek, yaprak ve dalların asimetric düzende kompozisyonlarından oluşturulmuş; pırlanta ve değerli renkli taşlarla süslenmiştir. Geleneksel Hint takılarını andıran, zümrüt, yakut, safir gibi renkli taşların bir arada kullanıldığı mücevherler, etnik takılara olan ilginin arttığı 1960 ve 70'lerde moda haline gelmiştir. Önceki dönemlerde bayanlar arasında oldukça popüler olan değerli taşlardan taçlar ise, 1960'larla birlikte demode olmuştur. Altmışlar, taçların mücevher tasarım kitaplarında son kez görüldüğü yıllardır. Bu döörülen taçlar ya daha önceki on yıllara ya da 19.yy.a ait parçalardır. Taçların moda sahnesinden kalkmasının en önemli nedeni, altmışlarla birlikte değişen saç modelleridir.¹²⁵

1960'larda değişime uğrayan ve kısalan saç modelleriyle birlikte, kullanılan küpelerde de değişimler olmuştur. Farklı şekil ve uzunluktaki küpelerin ortak

¹²⁴ David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 404

¹²⁵ **Y.a.g.e**, s: 412

noktaları ise dikkat çekici biçimde, oldukça iri ve gösterişli olmalarıdır. Pahalı tek taş küpelerin yerine, birbirleriyle kontrast oluşturacak biçimde farklı doku, malzeme ve renklerin kullanıldığı küpeler moda olmuştur. Modern ve kısa saç kesimleri, küpeyi ön plana çıkartmış; özellikle sallantılı, hatta kimi zaman bir abajürü andıracak kadar abartılı küpeler popüler hale gelmiştir.¹²⁶

Altmışlarda artistik yaklaşımlar çok daha ileriye gitmiş; Bauhaus ekolünün teorileri Avrupa'da birçok tasarımcıyı ve sanat eğitimi veren enstitüyü etkilemeye devam etmiş; evrensel, rasyonel ve yalın bir güzelliğe sahip form arayışlarını cesaretlendirmiştir. Avrupa'daki bu etkileşim 1970'lerde kısmen Hollanda ve Britanya'da da devam etmiştir.

1960'lı yıllarda doğadan alınan görüntüleri soyutlama ve stilizasyon ile dekoratif formlar oluşturmak popüler hale gelmiştir. Kaboşon kesimli turkuaz ve mercanların bol miktarda kullanıldığı dönem takılarında, toprağa yayılan köklerin görünümü ya da kullanılan taşları kavrayan metallerle kuşların kanatları ve pençeleri; bazen de soyut biçimlerde ve farklı dokularla Ay'ın ya da denizin yüzeyi hissettirilmiştir. Bu farklı dokuları elde edebilmek için mücevher tasarımcıları altını kontrol edilebilir sıcaklıklarda eritmek gibi yeni teknikler geliştirmişlerdir. Altmışlı yıllarda düz, pürüzsüz, ya da kumlanmış yüzeylere sahip altın takılar, artık tasarımcılara sıkıcı gelmeye başlamış; yontulmuş, çekiçle dövülmüş, dokunmuş, örülmüş, kırıştırılmış ve katlanmış yüzey efektleri ise rağbet görmeye başlamıştır.

II.2.1. Fransa'da Geleneksel Takı Tasarımı

1960'larda başta İngiltere olmak üzere Avrupa'da moda ve takı tasarımı alanında köklü değişiklikler yaşanırken, Fransa'da Haute Couture giyim önemini korumuş; Cartier, Van Cleef & Arpels, Boucheron, Chaumet ve Mauboussin gibi ünlü ve pahalı markalar, sadık müşterilerinin beğeni ve istekleri doğrultusunda, geleneksel stilde mücevherler üretmeye devam etmişlerdir. 1950'li yılların mücevherlerine oldukça benzeyen parçalar arasında, değerli taşlarla süslü çiçek formları dikkat çekmektedir. Fransız mücevher üreticilerinin benimsediği en önemli değişiklik ise yeni taş kesimleri olmuştur.¹²⁷

¹²⁶ Y.a.g.e, s: 419

¹²⁷ David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 404

Bu dönemde elmaslar mücevher sektöründeki önemini ve popülerliğini korumuş; yakut, zümrüt, safir gibi değerli taşlar ise, eskiye nazaran daha bol miktarlarda ve çoğu zaman da renkli ve etnik bir görüntü sergileyecek biçimde bir arada kullanılmışlardır. Yarı değerli bir taş olan Turkuaz ise, çarpıcı rengi ve cilalı, parlak görüntüsüyle yeniden mücevher tasarımcılarının favori taşları arasına girmiş; çoğu zaman da pırlantalarla birlikte kullanılmıştır.

Fransız mücevher firmaları genellikle soyut figürlerden ziyade, tıpkı önceki dönemlerde olduğu gibi böceklerden, bitkilerden ve hayvan figürlerinden esinlenmişlerdir. 1960'ların takı ve mücevher uyarlamaları çoğunlukla neşeli, eğlenceli ve mizahidir. Buna en iyi örneklerden biri David Webb'in hayvan figürleri şeklindeki tasarımlarıdır. Webb'in parlak ve renkli mineli kurbağa küpeleri; Cartier'in tasarımcısı Jean Toussaint'in hazırladığı "Büyük Kediler" koleksiyonundan esintiler taşıyan, siyah beyaz mineli panter bilezikleri tasarımlardaki bu yaklaşımı özetlemektedir.

Resim 98: Van Cleef & Arpels ve Mauboussin Firmalarının ürettiği esprili hayvan figürü mücevherler. Fransa, 1960.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 428, 431)

Resim 99: David Webb'in mercandan oyularak yapılmış, altın ve pırlantaların kullanıldığı boğa başlı bilezik tasarımı ile Van Cleef & Arpels'in üzerinde turkuaz, safir ve pırlantaların kullanıldığı "Kar Leoparı" bilezik tasarımı.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 438)

Ünlü mücevher firması Van Cleef & Arpels'in kullanışlı, eğlenceli ve esprili hayvan figürlü mücevherlerinin ilk örneği, 1950'lerde piyasaya sunulan "Chat Malicieux" adında göz kırpan bir kedir. Arpels, 1960'larda da aynı başarıyı yakalayan arslan, maymun, zürafa, baykuş ve benzeri esprili hayvan figürlerini altın ve değerli taşlardan üretmeye devam etmiştir. Mizahi takılara giderek artan ilgiye bir cevap olarak, firma New York'taki İtalyan Konsolosluğu'nun kapı tokmaklarından esinlenilmiş bir seri altından ve yine değerli taşlardan arslan maskları üretmiştir. Bu ilgiyi fark eden batılı diğer mücevher firmaları da, kendi stillerinde hayvan figürlü mücevherler üretmeye başlamışlardır. New York'ta Tiffany için tasarımlar yapan Jean Schlumberger, yeşil altının üzerini garnet, yakut gibi değerli taşlarla dekore ederek balık şeklinde mücevherler tasarlamıştır.¹²⁸

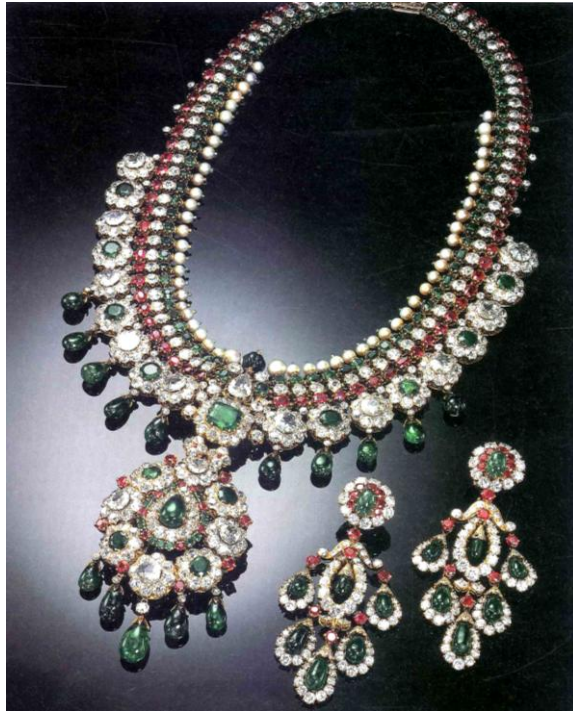
1060'larda Fransız mücevher firmalarının büyük ölçüde birbirlerini taklit ettiklerini görmek mümkündür. Yenilikçi ve deneysel tasarımlar yerine, piyasanın talepleri doğrultusunda, beğenilen, popüler hale gelen modelleri her firma ufak değişikliklerle kendine göre uyarlayıp üretmiş; çoğu zaman da birbirlerini taklit etmişlerdir.

¹²⁸ Bennett, **a.g.e**, s: 404

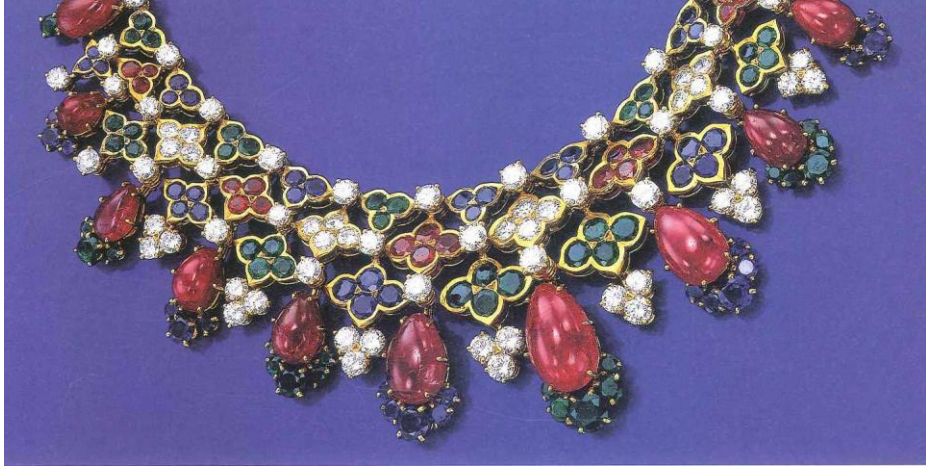
Resim 100: Kern tarafından 1960'lı yıllarda tasarlanmış, mercan, yakut ve pırlantaların kullanıldığı çiçek formunda broş ve Fransız mücevher firması Chaumet'in aynı yıllarda ürettiği, opal, sitrin, pırlanta ve incilerin kullanıldığı, stilize çiçek formunda broş.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 428, 430)

Resim 101: Van Cleef & Arpels tasarımı, zümrüt, yakut, pırlanta ve kültür incilerinin bir arada kullanıldığı mücevher setinde Hint takılarından esinlenilmiş.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 424)

Resim 102: Ünlü Fransız mücevher firmalarından Mauboussin tasarımı, İslami desenlerin kullanıldığı, zümrüt, yakut, safir ve pırlantalarla süslenmiş gerdanlık. Bu parça 1967 yılında Montreal Dünya Fuarı'nda da sergilenmiştir.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 423)

Resim 103: "Twist" mücevher seti, Van Cleef & Arpels, 1962
Altın, turkuaz, kültür incisi.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 412)

Resim 104: 1960'lara ait, David Webb tasarımı bilezik, biçim, teknik ve kullanılan malzemeler açısından Van Cleef & Arpels'in yukarıdaki seti ile büyük benzerlik taşımakta.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 436)

Resim 105: Van Cleef & Arpels Firması'nın 1965'te ürettiği çiçek formunda iki broş.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 432)

Resim 106: Mauboussin tasarımı, 1965 yılına ait safir ve pırlantaların kullanıldığı broş. Ortada aynı döneme ait platinden ve pırlantalarla süslenmiş çiçek sepeti şeklinde broş. Sağda ise, Van Cleef & Arpels'ın "Guirlande" isimli broş tasarımı.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 429)

Resim 107: "Starburst – Yıldız Yağmuru", Boucheron, Fransa, 1960
Altın, pırlanta,renkli değerli taşlar

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 406)

II.2.1. İngiliz Takı Tasarımında Geleneklerin Yıkılması

Altmışlı yıllarda özellikle İngiliz tasarımcılar modaya yön verirken, Londra devrim niteliğinde değişimlerin yaşandığı bir moda merkezi haline gelmiş; giysilerden aksesuarlara kadar ortaya çıkan ve popülerlik kazanan her yenilik, buradan Avrupa ve Amerika'ya, sonra da bütün dünyaya yayılmıştır. Bu dönemde takı ve mücevher tasarımında cesur ve öncü yaklaşımlarıyla gelenekleri yıkan; bu alanda yeni bir dönemin başlamasını sağlayan sanatçılar arasında da İngiliz takı sanatçıları başı çekmektedir.

1960'larda İngiltere'de, kendilerine özel tasarımlar talep eden varlıklı müşterilerle birlikte, yeni nesil mücevher sanatçıları da ortaya çıkmıştır. Daha az geleneksel, daha modern ve on yılın zenginliğinin ifadesi olan farklı ve özel parçalara olan talep giderek artmıştır. 1961'de, Worshipful Mücevher Firması'nın düzenlediği Modern Mücevher Sergisi, sanatsal bir ifade olarak mücevherin potansiyelini ortaya koymuş; bu önemli sergi mücevher tasarımında bir kilometre taşı olmuştur.¹²⁹ Worshipful Mücevher Firması'nın Victorian & Albert Müzesi ile ortaklaşa düzenlediği bu önemli serginin amacı, savaş sonrasında yüksek vergiler ve ekonomik zorluklar yüzünden kemerleri sıkmak zorunda kalan, karamsar İngiliz mücevher piyasasını canlandırmaktır.

II.2.1.1. 1960'larda İngiltere'nin Önde Gelen Mücevher Tasarımcıları ve Tasarım Anlayışları

1960'ların İngiliz kuyumculuk anlayışını, kendine özgü modern tasarımlarıyla, geçmişteki kuyumculuk anlayışından kopmayı hedefleyen **Andrew Grima**'nın çalışmalarıyla özetlemek mümkündür. Grima'nın yanı sıra, **John Donald**, **Louis Osman**, **Gillian Packard** ve **David Thomas** gibi isimler de, moleküler ve hücrel yapılar gibi imajlar kullanarak bilimsel başarıları öven, çağdaş tasarımlar ortaya koymuşlardır. Adı geçen mücevher sanatçıları, tasarımlarında maddi değerinden ziyade estetik değerini ağır bastığı malzemeleri tercih etmişlerdir. Tasarımlarını doğal organik biçimlerle birleştirmiş ve işlenmemiş kristal ve mineralleri çok sık kullanmışlardır. Bu dönemde, giderek *kaplan gözü*, *lapis lazuli*, *mercan* ve *siyah*

¹²⁹ Helen CRAVEN, Diana SCARISBRICK, Jack OGDEN, **Jewellery – Makers, Motifs, History, Techniques**, Thames & Hudson, Londra, 1989, s: 164

onyx gibi yarı değerli taşlar kristallerin yerini almıştır. Değersiz taşlar popüler hale gelmiş; değerli taşlar ise kullanıldıklarında tasarımın odak noktası değil; ancak tamamlayıcı birer unsuru olmuşlardır.¹³⁰

Sanatçı, tasarımcı, aynı zamanda İngiliz ve İskandinav Kraliyet Ailelerinin kuyumcusu Andrew Grima, 1960 ve 1970’lerde modern mücevher tasarımının önde gelen isimlerinden biri olmuştur. 1961 yılında düzenlenen Uluslararası Mücevher Sergisi’nde dikkatleri çeken Grima, kendine özgü mücevher tasarımlarında platin ve 18 ayar altın gibi değerli madenler kullanmış; organik ve cesur dokuların yanı sıra gelişigüzel ve soyut şekilleri değerli taşlarla birleştirmiştir. Birçok uluslararası ödüle layık görülen Grima, takı strüktürlerinde gözle görülür biçimde altının pırıltısını vurgulamış; taşların kesimlerinde klasik tarzın ötesine geçerek asimetrik takılar yapmıştır.

Resim 108: Andrew Grima tasarımı broş, İngiltere, 1960
Rhodochrosite minerali, 18 Karat altın ve pırlanta.

(Kaynak: <http://www.julieer.com/Mayıs 2010>)

¹³⁰ **Jewellery (Makers, Motifs, History, Techniques)**, Thames & Hudson, Londra, 1989, s: 164

Resim 109: Andrew Grima'nın 1960'larda prototipini ürettiği broş, İngiltere, 1974
Kesilmemiş kalsedon, pırlanta, altın bantlar

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 431)

Resim 110: Andrew Grima tasarımı mücevherlerden bir grup örnek.

(Kaynak: David Bennett, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Singapur, 2008, s: 405)

Burma’da beş yıl mühendis olarak çalıştıktan sonra, 1946’da Londra’da mücevher tasarımları yapmaya başlayan Grima, aynı zamanda üretken bir ressam olduğundan, tasarladığı mücevheri de birer resim gibi düşünmüş; bu yaklaşım da onun tasarım sürecini etkilemiştir. Gümüş yerine altını; klasik şekil ve kesimlerdeki taşlar yerine de dokulu ve alışılmadık taşları tercih eden Grima, tasarımlarında görsel güzelliği maddi değerinden daha ağır basan ekzotik taşlar, inciler ve damarlı quartzlar üzerine yoğunlaşmıştır. Değerli taşlar kullandığı zamanlarda ise, bu taşlar tasarımın odak noktası değil, tamamlayıcısı olmuşlardır. Sanatçı ayrıca, doğada bulunduğu objelerin dökümle kalıbını yapmayı da denemiştir. Örneğin, Prenses Margaret’in kendisine gönderdiği bir parça likenin yeşil altından dökümünü yapıp dallarını pırlantalarla süslemiş ve bunu bir broşa dönüştürmüştür. Yaprak ve benzeri diğer doğal objelerin de döküm kalıbını yapan Grima’nın erken dönem tasarımlarının temelini kullandığı bu teknik oluşturmuş ve sanatçının ayırt edici özelliği haline gelmiştir.

Andrew Grima, 1960’lı yıllarda oniki kez *Uluslararası De Beers Pırlantaları Ödülü*’nü kazanmıştır. 1966’da Jermyn Caddesi’nde kendi mağazasını açan sanatçı, bu tarihten İsviçre’ye taşındığı 1986 yılına kadar olan süreçte, İngiltere Ana Kraliçesi, Prenses Margaret, Prenses Anne, Edinburgh Dükü, Barbara Hepworth ve Jacqueline Onassis için mücevherler tasarlamıştır. 1969 yılında Omega için yeni bir saat koleksiyonu hazırlayan Grima, “*About Time - Zamana Dair*” isimli bu koleksiyonunda, zamanı değerli taşların içinden görme fikrini geliştirmiştir.

Bir diğer ünlü İngiliz mücevher tasarımcısı John Donald’ın çalışmaları, 1960’ların canlı ve hareketli Londra’sı ile özdeşleşmiştir. Kraliçe Elizabeth ve Prenses Margaret gibi önemli isimlere mücevherler tasarlayan Donald, 1960’larda İngiliz kuyumculuğunda devrim yaratan kilit isimlerden biri olmuş; kendisinden sonra gelen takı sanatçıları da büyük ölçüde etkilemiştir.

Genellikle kesilmemiş değerli taşları ve doğal kristalleri altın çerçeveler içinde kullanan sanatçı, ayrıca ergimiş altını suyun içine damlatarak deneysel yeni doku ve formlar da oluşturmuştur. Her ne kadar John Donald’ın mücevherleri sonuç itibarıyla oldukça modern olsalar da, o kendisini “*modern olarak adlandırılan geleneksel bir kuyumcu*” olarak tanımlamıştır. Özellikle broş tasarımları yapmayı seven Donald’ın bu çalışmaları, moda da mükemmel biçimde uyum sağlamış;1960’ların sonu ile

70’lerde Andre Courreges ve Pierre Cardin gibi önemli tasarımcıların “A-line” kesimli giysilerinde de kullanılmıştır.¹³¹

Resim 111: John Donald tasarımı broş, İngiltere, 1968
Altın, beyaz, sarı ve turuncu renkte pırlantalar. Sergilendiği yer: The Victoria & Albert Museum

(Kaynak: <http://www.modernsilver.com/marchupdate/Goldsmithshallexhibition.htm/> Şubat 2010)

1960’lardan günümüze, John Donald’ın yeteneği ile ustalığını birleştirdiği muhteşem mücevher tasarımları, seçkin otoritelerin büyük beğenisini kazanmıştır. Sanatçının “Crown –Taç” isimli ünlü tasarımı, geleneksel kuyumculuk tekniklerinden uzaklaşıp, bu alanda bir devrim yarattığını gözler önüne sermekte ve günümüzde de John Donald’ın en popüler eserlerinden biri olarak dikkat çekmektedir. Donald adı geçen bu tasarımında, taşları çok ince tellerin üzerine yerleştirmiş ve altına doku vermiştir.

Ünlü İngiliz kuyum sanatçısı Louis Osman, her ne kadar mimarlık eğitimi almış olsa da, bu alandaki kariyeri kısa sürmüş ve adını daha çok mücevher sektöründe, özellikle de 1969’da Whales Prensi’nin taç giyme töreni için hazırladığı modern taç ile duyurmuştur. Sanatçının mimariden kuyumculuğa geçiş serüveni 1950’lerin ortalarında aynı zamanda arkadaşı olan, kuyumcu Gerald Benney ile çalışmasıyla başlamış ve onun yanında mesleğe dair tüm incelikleri öğrenmiştir. Benney Louis Osman’ı özellikle gümüş üzerine çalışması konusunda yüreklendirmiş; Osman böylelikle hem gümüşten sanatsal eserler, hem de madalyon ve benzeri ürünler tasarlamıştır. İngiliz Kraliyet Ailesi ve İngiliz hükümeti için de

¹³¹ <http://www.modernsilver.com/marchupdate/Goldsmithshallexhibition.htm/> Şubat 2010

tasarımlar yapan sanatçıya bazı çalışmalarında kullandığı emay tekniğinde ise eşi yardım etmiştir.

Resim 112: Gillian Packard tasarımı broş ve küpe, İngiltere, 1968
18 Karat altın ve pırlanta.

(Kaynak: <http://www.christies.com/> Mayıs 2010)

Dönemin önde gelen İngiliz mücevher tasarımcılarından David Thomas ve Gillian Packard da, tıpkı Andrew Grima gibi yeni malzemeler ve teknikler kullanarak ve yeni akımları takip ederek, sanatsal değeri olan mücevherler tasarlamışlardır. Bu isimlerin oluşturdukları üç boyutlu kompozisyonlarda, plastik sanatlarla mücevher ve takı tasarımı arasındaki etkileşimi hissetmek mümkündür.

II.2.2. İskandinav Takı Tasarımında Kinetik Sanatın Etkileri

1950'li yılların sanat akımlarından biri olan Kinetik Sanat, 1960'larda İskandinav takı tasarım anlayışını önemli ölçüde etkilemiştir. Bilim dünyasında 19.yy. ortalarından beri kullanılan “kinetik” (devingen) terimi, güzel sanatlar alanında ilk kez 1920'lerde kullanılmış; ancak hemen benimsenmeyen bu terim yerine resim ve heykelde hareket yanılsaması “dinamik” terimi ile ifade edilmiştir.¹³²

¹³² **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 2. Cilt, İstanbul, 1997, s. 1016

İskandinav takı tasarımı çoğu zaman binlerce yıl öncesinin sembolizminden mesajlar taşıırken, tasarımlarda tarihi miras ile modern hayat iç içe geçmiştir. Basit ve yalın olmasına rağmen sıkıcı olmayan İskandinav takı tasarımı, çoğu zaman doğadan ilham almıştır. İskandinavların yalın, basit ve dinamik tasarım anlayışı, özellikle İsveçli kuyum sanatçısı Sigurd Persson ve Danimarkalı tasarımcı Bent Exner'in eserlerinde kendini göstermektedir.

1960 ve 70'li yıllarda, İskandinav takı tasarımında "Arkitektonik" yani, mimari stilin etkili olduğu görülmektedir. Bu yıllarda Danimarkalı Exner'in oldukça sıra dışı ve çarpıcı tasarımları, sahip oldukları moleküler yapıdaki düzenle kimi zaman da kinetik bir etki yaratmaktaydılar. Sigurd Persson'un 1960'ların başında tasarladığı "Kule Yüzükler" ise, doğadan esinlenilmiş motifler de barındırmasına karşın, bu mimari stilin gösterişli örnekleri arasındadır.

İsveçli sanatçı Sigurd Persson (1914-2003), akademide bir süre Franz Rickert tarafından sanat eğitimi almış; tasarımlarında kendini özgür bırakarak tamamen yeni takı formları yaratmıştır. Yeni malzemelerle de ilgilenen sanatçı, arkitektonik stilde yüzük tasarımlarının yanı sıra boyun ve el mücevherlerinde de yeni olasılıklar üzerinde çalışmıştır.¹³³

Finlandiyalı takı tasarımcısı Mirjam Salminen ise, 1960'larda mimari stilde takı tasarımları yapan bir diğer İskandinav sanatçıdır. Fonksiyonalist tasarımlar yapan gümüş ve altın ustası Max Fröhlich'in (1908-1997) tasarımları ise, yaratıcılık ve çeşitlilik açısından olduğu kadar, geliştirdiği teknikler bakımından da oldukça etkileyicidir. Fröhlich'in elektrik teli gibi sıradan malzemeler kullanması, kendi nesli için bir devrim niteliğindedir. İsveçli takı sanatçısı Max Fröhlich, kilden kalıplar kullanarak metale form ve doku kazandırmak gibi deneysel ve yenilikçi çalışmalarıyla hem 20.yy. İskandinav takı sanatının gelişimine katkı sağlamış, hem de aralarında Johanna Dahm gibi isimlerin yer aldığı pek çok yeni nesil sanatçıya öğretmenlik yapmıştır.¹³⁴

Kinetik takı konusunda öncü isimlerden Friedrich Becker(1922-1997), estetik ve teknik mükemmeliyeti tasarladığı mücevherlere yansıtmıştır. İskandinav takı tasarımcıları mimari etkilerin yanı sıra hareketin de hissedildiği arkitektonik stilde

¹³³ WEBER, a.g.e, s: 135

¹³⁴ GUINARD, a.g.e, s: 87

tasarımlarıyla dikkat çekerken, takıda “kinetik” kavramı giderek Avrupa’nın diğer ülkelerinde de yayılmıştır.¹³⁵

Resim113: Sigurd Persson’un 1960’ların sonlarında tasarladığı iki gümüş yüzük.

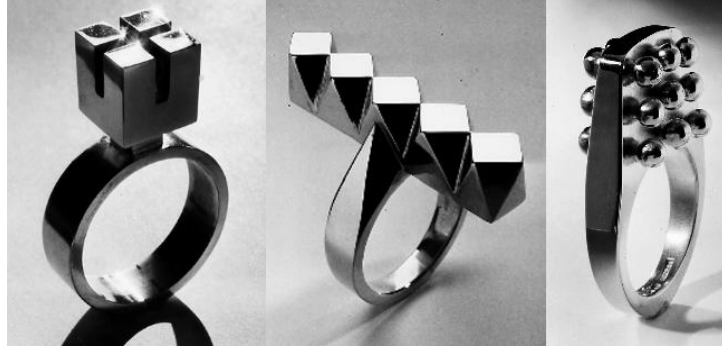
(Kaynak: Christianne Weber, **Schnellkurs Schmuck**, Dumont, Köln-2004, s.135)

Resim 114: Sigurd Persson’un 1960’larda hazırladığı “77 Halka” isimli koleksiyonundan 18 Karat altından yapılmış iki yüzük.

(Kaynak: <http://www.thecarrotbox.com/> Mayıs 2010)

¹³⁵ <http://www.modernsilver.com/index.html/> Mayıs 2010

Resim 115: Sigurd Persson'un 1960'larda hazırladığı "77 Halka" isimli koleksiyonundan bir grup yüzük.

(Kaynak: <http://www.thecarrotbox.com/> Mayıs 2010)

Resim 116: Finlandiyalı sanatçı Mirjam Salminen tasarımı Arkitektonik stilde bilezik. Kaya kristali, gümüş.

(Kaynak: <http://www.modernsilver.com/architectonic.htm/> Haziran 2010)

II.2.4. Hollanda'da Takı Tasarımı ve Yeni Malzeme Önerileri

20.yy. modern takı tasarımının gelişiminde dikkat çeken unsurlardan biri de kullanılan malzemelerdeki çeşitliliktir. Bu alanda özellikle Hollandalı takı sanatçılarının önemli bir etkisi olmuştur. Modern Hollanda mücevher tarihindeki gelişmeler iki dönem halinde incelenmektedir. Bunlardan ilki, 1965-1970 yıllarını kapsayan bir tür keşif dönemi olmuştur. 1974 sonrasında ise, rasyonel estetikten daha serbest bir stile geçişin yaşandığı, tasarımda özgürlüğün ön plana çıktığı ikinci süreç başlamıştır.¹³⁶

¹³⁶ Suhandan Özay, "20. Yüzyıl Takıları ve Yeni Takı Kavramı Üzerine", Antik & Dekor Dergisi, Antik AŞ Yayınları, S:49, Kasım-Aralık 1998, s: 177

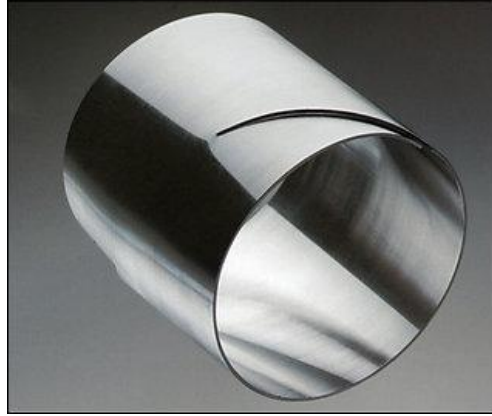
Mücevher tasarımında oldukça köklü bir geçmişe sahip olan Hollanda, özellikle de elmas endüstrisinin merkezi olması açısından ayrı bir öneme sahiptir. 1500'lerden itibaren Hollanda'nın başkenti Amsterdam elmaslarıyla ün yapmış; 1930'lara gelindiğinde ise Avrupa'nın bir numaralı elmas kesme ve işleme merkezi haline gelmiştir. Kuyumculuk alanındaki köklü geçmişine ve geleneksel tekniklere rağmen, Hollandalı kuyumcular yabancı sanatsal akımları da takip etmişler ve yeniliklere açık olmuşlardır. Riet Neevinez ve Chris Steenberg gibi mücevher sanatçıları, sonuç olarak modern konsept ve formlarda mücevherler tasarlamışlardır.

Neevinez tasarımlarında, İngiliz heykel sanatını etkileyen Moore ve Hepworth'ün eserlerinde olduğu gibi, sağlam katkı maddeli organik formlar kullanmış; Steenberg ise, konstrüktivizmden etkilenip metal eserlerinde Gabo, Peusner ya da Tatlin'nin yansımalarını göstermiştir. Bu iki mücevher sanatçısı Hollanda'da ikinci kuşak sanatçıların yolunu açmış ve 1965'te özellikle Emmy van Leersum ve Gijs Bakker'ı büyük ölçüde etkilemişlerdir. Karı koca olan bu iki sanatçı, böylece geleneksel kuyumculuk çalışmalarından sonra daha kesin bir estetik kabul görmüştür.¹³⁷

1960'larda ve 70'lerde, stüdyo tarzı takı tasarımının büyük bir gelişme gösterdiği Hollanda'da, Emmy van Leersum, Gijs Bakker, Françoise van den Bosch ve Maron Herbst gibi isimler, konsept, teknoloji, malzeme ve takının anlamıyla ilgili yeni fikirler getirmiş ve bu yıllarda takı tasarımına büyük bir canlılık kazandırmışlardır.

Emmy van Leersum ve Gijs Bakker, geleneksel ve pahalı malzemeleri kullanmayı reddederek, takının insanlar için kolay ulaşılabilir ve satın alınabilir olmasını amaçlamışlar; bunların yerine tasarımlarında alüminyum ve akrilik gibi yeni ve daha ucuz malzemeleri tercih etmişlerdir. Leersum, kariyeri boyunca çizgisel ve geometrik formlar üzerine yoğunlaşmış; Hollanda'daki bu yeni tasarım anlayışının karakteristik özelliği olan rasyonellik ve berraklık çalışmalarının ana fikrini oluşturmuştur.

¹³⁷ Weber, **a.g.e.**, s: 152

Resim 117: Emmy van Leersum tarafından 1960'larda tasarlanan elik bilezik.

(Kaynak: Ursula Ilse-Neuman, **Inspired Jewelry (From The Museum Of Arts & Design)**, Page One, UK-2009, s: 50)

Resim 118: Hollandalı sanatçı Gijs Bakker'ın pleksiglastan yaptığı ünlü bilezik tasarımı.

(Kaynak:<http://www.designboom.com/contemporary/> Mayıs 2010)

Hollandalı nl çift, 1967 yılında Londra'daki Ewan Phillips Sanat Galerisi'nde "Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller" adında bir sergi açmışlardır. Bu sergide iki sanatçının yeni malzemeler kullandığı oldukça sıra dışı ve heykelsi vücut takıları sergilenmiştir.

Resim 119: Gijs Bakker'ın 1967'de tasarladığı ve Londra'daki Ewan Phillips Sanat Galerisi'nde "Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller" adı altında sergilenen alüminyum boyun ve omuz takısı.

(Kaynak: <http://www.philartialance.org/> Mayıs 2010)

Resim 120: Gijs Bakker'ın 1967'de tasarladığı ve Londra'daki Ewan Phillips Sanat Galerisi'nde "Sculpture to Wear – Giyilebilir Heykeller" adı altında sergilenen kolye ve bileklik tasarımı.

(Kaynak: <http://www.philartialance.org/> Mayıs 2010)

1969 ile 1973 yılları arasında “Objects to Wear – Giyilebilir Objeler” temalı oldukça önemli bir sergi, Hollandalı takı sanatçılarının tasarımlarını Amerika’ya taşımıştır. Hollanda’da takı tasarım alanındaki yeni hareketleri Amerikalı sanatçılara ulaştıran bu sergi, oldukça büyük bir ilgi görmüş; Hollandalı sanatçıların dönemlerinin oldukça ilerisindeki bu soyut takı tasarım anlayışı, doğal olarak Amerikalı sanatçıları da etkilemiştir. Bu yıllarda Hollanda’da yaşanan değişim rüzgarı bu alanda pek çok sanat galerisi ve serginin açılmasını sağlamış; takı tasarımı alanında oldukça başarılı bir eğitim veren Amsterdam’daki Rietveld Akademisi ve hükümetin takı tasarımcılarına verdiği destek bu alandaki gelişimi olumlu yönde etkilemiştir.

II.2.5. Alman Takı Tasarım Anlayışı ve Etkileri

Almanya’nın takı sanatına etkisi daha çok eğitim alanında olmuştur. Sanat eğitimi üzerine Orta Avrupa’nın en önemli merkezlerinden biri olan Almanya, tasarım, üretim teknikleri ve kullanılan malzeme açısından yaratıcılığı destekleyen eğitim programları geliştirmiştir. Tasarım alanında ise profesyonel çalışmalar ağırlık kazanmış; tasarımların ürüne dönüştürülmesiyle yeni bir ekol yaratılmıştır. Dönemin önde gelen takı sanatçılarından Hermann Jünger, Friedrich Becker ve Reinhold Reiling, tasarım ve üretim teknikleri alanında getirdikleri yenilikler ve yetiştirdikleri çok sayıda önemli sanatçı ile çağdaş Alman takı tasarımının temelini oluşturmuşlardır.¹³⁸

Münih Güzel Sanatlar Akademisi tarafından “Kuyumculuk Profesörü” ünvanı alan Hermann Jünger, metal işlemeciliğindeki ustalığı ile dikkat çekmektedir. 1950 sonrası Düsseldorf’da ürettiği mücevherler ve bu alanda yaptığı araştırmalar ile tanınan Friedrich Becker, Almanya’da mücevher teknolojisinin, tasarımın ve üretimin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Reinhold Reiling ise, Almanya’da mücevher endüstrisinin merkezi olan Pforzheim’daki sanat okulunda profesör olarak görev yapmış; çok sayıda yeni nesil takı sanatçısının yetişmesine katkı sağlamıştır.

1960’lı yıllarda takı tasarımı alanında önemli merkezlerden biri haline gelen Almanya’da, deneyimli tasarımcıların ve müzelerin işbirliği ile açılan sergi ve

¹³⁸ ÖZAY, a.g.e, s:178

yarışmalarla özgün takı tasarımlarına olan eğilim artmış; müzelerde avangard takı koleksiyonları sergilenmeye başlamıştır. Almanya'daki galerilerin, koleksiyonerlerin ve takı sanatçılarının birbirleriyle olan ilişkilerinin yanı sıra, Japonya, Kore, İsrail, İtalya, Polonya, Rusya gibi pek çok yabancı ülkeden sanatçıyla da iletişim halinde olmaları sayesinde, 1960-1998 yılları arasında 800 den fazla takı örneği toplanmış ve Pforzheim Mücevher Müzesi'nde zamanının en geniş kapsamlı modern takı koleksiyonu oluşturulmuştur.

Pforzheim, çok sayıda workshop atölyeleri, küçük fabrikaları ve mücevher tarihinin sergilendiği dünyaca ünlü Pforzheim Mücevher Müzesi ile ünlü bir şehirdir. Mücevher Müzesi, dünyanın pek çok yerinden mücevher yapımcısının dikkatini çekmiş, 1960 ile 1970 yılları arasındaki dönemde takı sanatının gelişiminde önemli bir rol üstlenmiştir.¹³⁹

Pforzheim Müzesi'nde sergilenen modern takı koleksiyonu, 1950'li yıllardan günümüze takı sanatının ne derece değişim ve gelişim gösterdiğini gözler önüne sermektedir. Yaşanan değişimin ortak noktası, insan bedeni için özgün tasarımlar yapan kuyumcuların, artık kendilerini, tıpkı ressam ve heykeltıraşlar gibi, birer sanatçı olarak görmeleridir. Bu da tasarımlarının sanatsal olduğu kadar sosyal koşulların da birer yansıması olduğunu göstermektedir. Kullanıcı açısından bakıldığında ise, bu tarz takılar birer kimlik göstergesi ve iletişim aracına dönüşmüştür. Kunst ve Werkkunstschule Pforzheim Sanat Okulu'nun uzun süre yöneticiliğini yapmış olan Karl Schollmeyer, 1974 yılında yayılanan kitabında bu yeni anlayışı takı için kullandığı "Ornamentum humanum – İnsan süsü " terimiyle ifade etmiştir.

Dekoratif sanatlarda üslup olarak Fransa'dan çok farklı olan Almanya'da, takı tasarımında da Bauhaus'un etkisi görülmektedir. 1919 yılında Walter Gropius öncülüğünde Weimar'da kurulan ve 1933 yılında Nazi rejimi tarafından kapatılan; daha fonksiyonel, ucuz ve kalıcı ürünleri savunarak 20.yy.da mimari, sanat ve tasarım alanlarında yeni bir akım yaratan Bauhaus Ekolü, temel zanaat eğitimi, tasarım parametrelerini ve uygulamayı bir araya getirmiştir.¹⁴⁰

¹³⁹ ÖZAY, a.g.e, s:179

¹⁴⁰ Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık AŞ, İstanbul-1990, Cilt: 1, s.347

Bauhaus Ekolünün etkisiyle, Alman takı tasarımlarında daha yalın geometrik formlar kullanılmış, form ve fonksiyon ilişkisine önem verilmiştir. Ünlü Alman takı firması Scholtz & Lamel'in tasarımlarında bu etkiyi görmek mümkündür. Scholtz & Lamel, 1960'larda dönemin en yaygın tekniklerinden biri olan emay (mine) tekniğini kullanarak çok sayıda Pop ve Op Art takı üretmiştir. Daha geleneksel bir çizgide kalan Fransız takı sanatında ise, 1960'larda da hala Art Nouveau ve Art Deco etkisi hissedilmektedir.

Resim 121: Pforzheim Mücevher Müzesi, Almanya.

(Kaynak: <http://www.pforzheim.de/> Mayıs 2010)

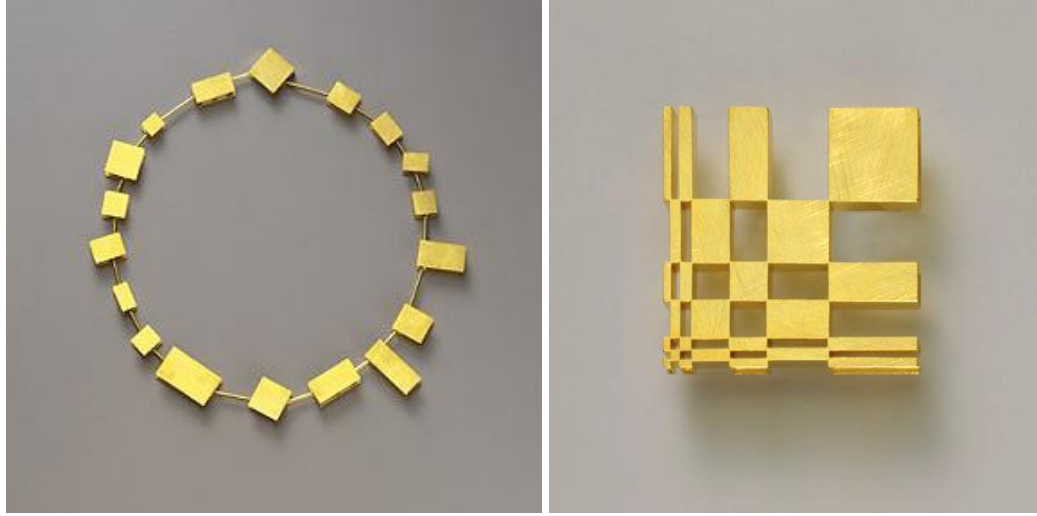

Resim 122: Kuyumculuk eğitimi üzerine bir atölye çalışması, Pforzheim Sanat Okulu, Almanya.

(Kaynak: <http://www.pforzheim.de/> Mayıs 2010)

II. 3. GÜNÜMÜZDEN MODERN TAKI ÖRNEKLERİ

1960'larda takı tasarım alanında yaşanan devrim niteliğindeki bütün bu yenilikler günümüz modern takı tasarım anlayışını derinden etkilemiş; çağdaş takı tasarımcılarına ilham kaynağı olmuştur. Bu başlık altında, kullanılan malzemeler, teknikler ve tasarım dili açısından 1960'lı yılların izlerini taşıyan günümüze ait bazı modern takı örnekleri yer almaktadır.

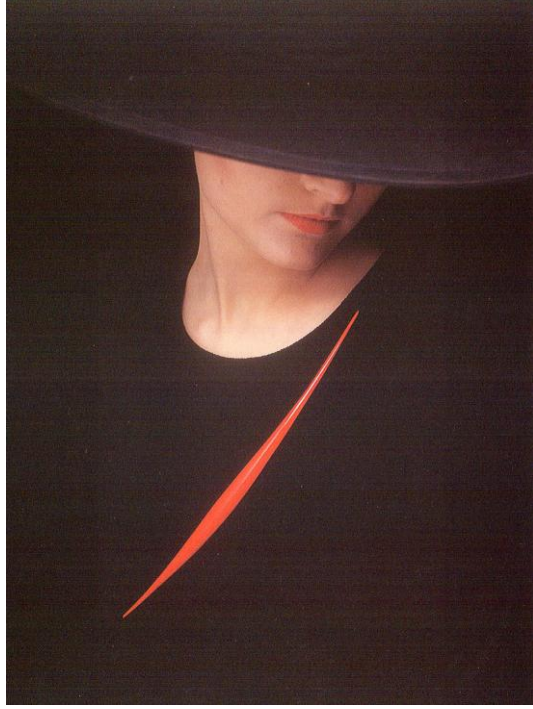
Resim 123: Michael Becker tasarımı kolye ve broş, Almanya, 2001
18 Karat altın

(Kaynak: <http://www.galerie-orfeo.com> / Mayıs 2010)

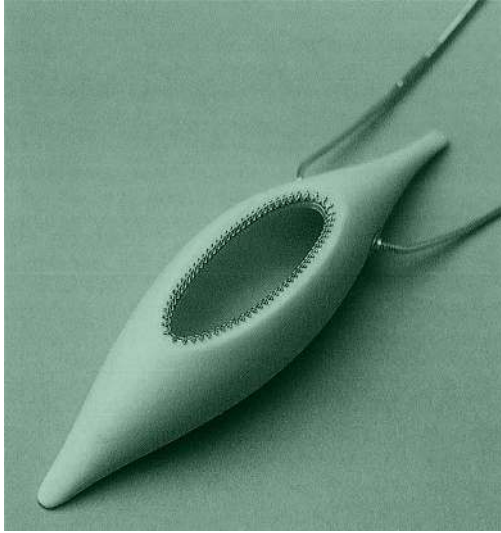
Resim 124: Carl Dau tasarımı minimalist yüzük, Almanya, 2009
18K mat altın, çelik.

(Kaynak: <http://www.dau-berlin.com>/Ağustos 2010)

Resim 125: Lia de Sain tasarımı “Thicken Line” broş, 1995
Çelik, epoksi boya, vernik; karışık teknik.

(Kaynak: David Watkins, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-1999, s:68)

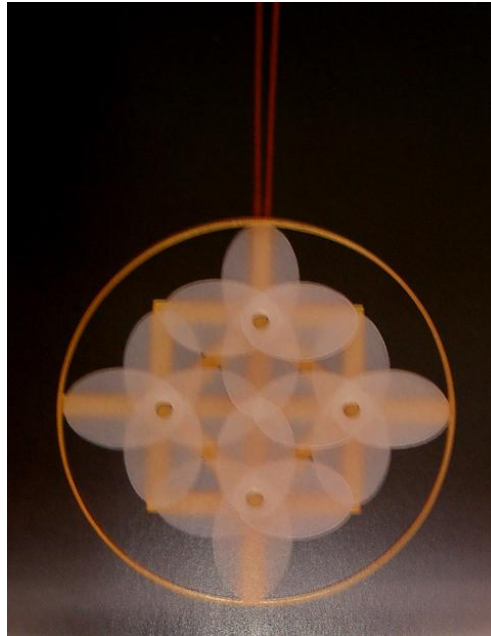
Resim 126: Antje Illner tasarımı kolye, 1997
Porselen, gümüş; seramik kalıp

(Kaynak: David Watkins, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-1999, s:71)

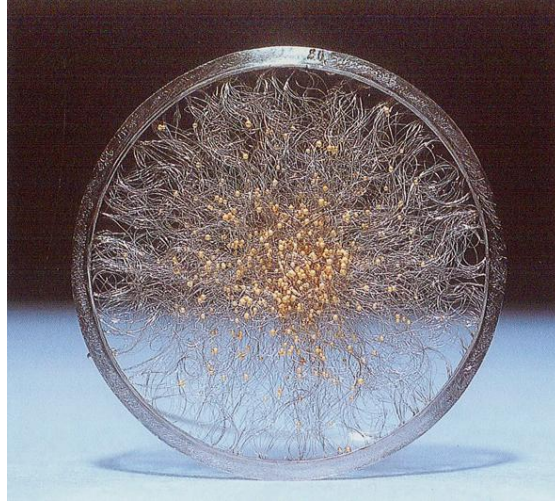
Resim 127: “*Cousin Clara*”, Pop Art Kolye
Tioba Roebuck, 2005
Laminant kağıt; el kesimi.

(Kaynak: Marthe Le Van, **500 Necklaces - Contemporary Interpretations of a Timeless Form**, Lark Jewellery Books, 2006, s.110)

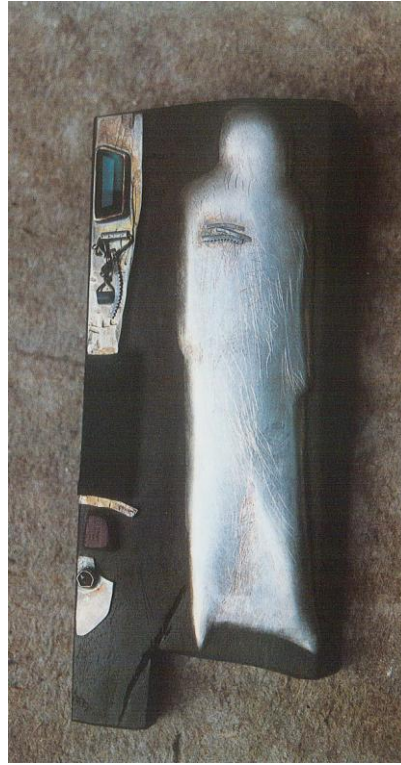
Resim 128: Chiristel Van Der Laan tasarımı Op Art pandantif, 2005
18K altın, polipropilen, deri

(Kaynak: Marthe Le Van, **500 Necklaces, Contemporary Interpretations of a Timeless Form**, Lark Jewellery Books, 2006, s.15)

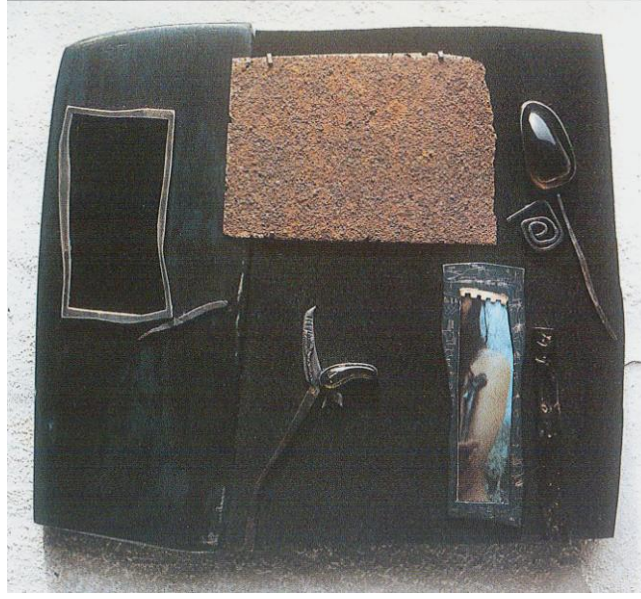
Resim 129: Giovanni Corvoja tasarımı broş, 1998
22 Ayar altın, platin; platin teller üzerine granülasyon tekniği.

(Kaynak: David Watkins, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-1999, s:15)

Resim 130: “Sad Angle – Üzgün Melek”, Kadri Mälk tasarımı broş, 1995
Gümüş, abanoz, kauçuk, tourmalin, malahit, lal; repousse tekniği.

(Kaynak: David Watkins, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-1999, s:104)

Resim 131: “Resistance III Olivia”, Kadri Mlk tasarımı broş, 1997
Ahşap, altın, gümüş, demir, kauçuk, fotoğraf, siyah mercan, dumanlı kuvars, pamuklu kadife;
karışık teknik.

(Kaynak: David Watkins, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-
1999, s:105)

Resim 132: “Fingerbags”, Margrit Linder tasarımı yüzükler, 1997
Plastik poşet, toplanmış malzemeler.

(Kaynak: David Watkins, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-
1999, s:99)

Resim 133: “Shell Brooch”, Elise Winters, 2006
Polimer kil.

(Kaynak: <http://www.elisewinters.com/new/index.php/limited-production/> Temmuz 2010)

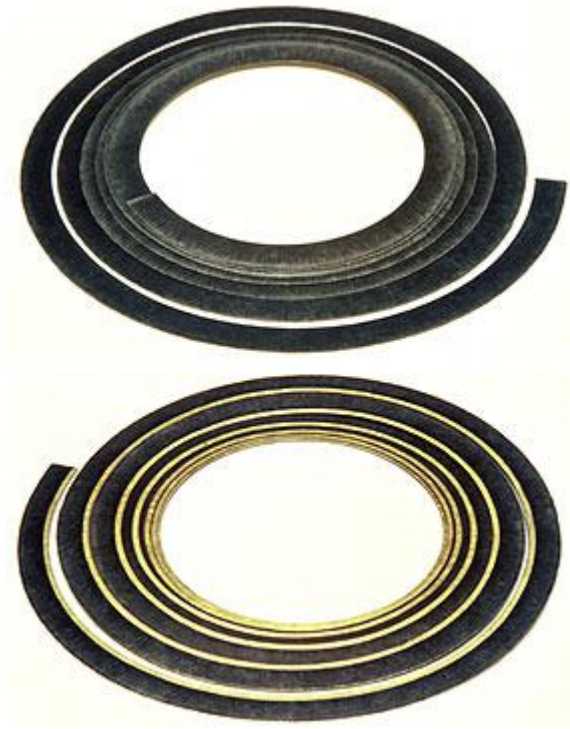
Resim 134: Elise Winters tasarımı bilezik, 2006
Polimer kil

(Kaynak: <http://www.elisewinters.com/new/index.php/limited-production/> Temmuz 2010)

Resim 135: “Hoya Camosa”, Birgit Laken tasarımı kolye, Hollanda, 2008
Gümüş, akrilik boya, tekstil.

(Kaynak: <http://www.klimt02.net/jewellers/index/> Ağustos 2010)

Resim 136: Birgit Laken tasarımı iki kolye, Hollanda, 1982
Çelik ve altın şeritler.

(Kaynak: <http://www.klimt02.net/jewellers/index/> Ağustos 2010)

Resim 137: “North Necklace”, Liv Blavarp tasarımı kolye, 2010
Akçaağaç, ren geyiği boynuzu; Charon Kransen Sanat Galerisi’nde sergilenmekte.

(Kaynak: <http://www.artjewelryforum.org/Ağustos 2010>)

Resim 138: Rian De Jong tasarımı kolyeler, Hollanda, 2007
Porselen, altın, tekstil

(Kaynak: http://www.alternatives.it/MOSTRE_PASSATE/COLLECT2007/De/ ağustos 2010)

SONUÇ

Batıda toplumsal hayatın her alanında radikal değişimlerin yaşandığı 1960'larda, sosyal, siyasal, kültürel, sanatsal, ekonomik değişimin yanı sıra hız kazanan teknolojik yenilikler bu değişimi tetikleyen dinamikler olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrasında yeni bir ekonomik yapılanmaya giden Batılı toplumlar, bu alandaki reformlar ve gelişen ekonominin yardımıyla savaşın yaralarını sarıp refah seviyesini yükseltmiş; alım gücü yükselen tüketici sınıf, özellikle de çalışan genç nüfus, moda ve eğlence sektörüne daha fazla bütçe ayırmaya başlamıştır. 1950'li yıllardan itibaren Batılı toplumlarda hissedilen iyimser hava, tüketimin TV başta olmak üzere, medya kanalıyla teşvik edildiği 1960'larda, birer tüketim toplumuna dönüşmüşlerdir.

Artan genç nüfus, eğitim seviyesinin de yükselmesiyle birlikte, toplum içinde her zamankinden daha fazla söz sahibi olmuş; sosyal, kültürel ve siyasal olaylarda topluma yön verebilecek kadar güç kazanmıştır. Farklı beğenileri ve yaşam felsefeleriyle birbirinden ayrılan gençlik grupları, bu dönemde moda endüstrisine de yön vermişler; kendi kimliklerini ifade edebilecekleri farklı moda akımları yaratmışlardır. Geçmiş dönemlerden farklı olarak, 1960'larda moda trendlerini artık büyük moda evleri değil, sokaktaki gençlik belirlemeye başlamıştır.

Gençlerin geleneksel kalıpları yıkan, daha modern ve özgür giyim anlayışı, kumaş üreticilerinden hazır giyim mağazalarına kadar yeni bir üretim ve pazarlama anlayışını gündeme getirmiş; Avrupa ve Amerika'da büyük giyim mağazaları ilk kez gençler için ayrı reyon ve koleksiyonlar oluşturmaya başlamıştır. Giyim modasında 1960'ların canlı ve dinamik havasının en iyi hissedildiği yer ise İngiltere olmuş, Londra bütün dünyaya ilham veren bir moda merkezine dönüşmüştür. Mary Quant başta olmak üzere, bu dönemde öne çıkan İngiliz moda tasarımcıları ise, "Moda devrimi" olarak anılan bu değişimde büyük rol oynamışlardır.

Mary Quant'ın moda dünyasına kazandırdığı mini etek, yaşanan bu devrimin adeta simgesi haline gelmiştir. 1960'ların ortalarından itibaren boyu giderek kısalarak süper miniye dönüşen mini etek, toplum içinde daha fazla söz sahibi olmak isteyen, eşitlik yanlısı, çalışan modern genç kadınlar tarafından çabucak benimsenmişlerdir.

Etek boylarında devrim yaşanırken, feminist hareketlerin etkisiyle kadın bedeni de özgürleşmiş; iç giyim ve mayolarda da benzer bir devrim yaşanmıştır.

Teknolojik gelişmelere paralel olarak, o güne dek giysilerde kullanılmamış yeni malzemeler moda haline gelmiş; Soğuk Savaş'ın bir yansıması olarak hız kazanan uzay yarışları modacılar ilham verirken, bu yeni malzemeler ile tasarımcıların fütüristik yaklaşımları birleşerek, "Uzay Çağı Modası" şekillenmiştir. 1969 yılında insanoğlunun Ay'a ayak basması, bu modanın hızla yayılmasını sağlamıştır.

Avrupa ve Amerika'da kentlerde yaşayan ve çalışan genç nüfus, modern yaşam biçimlerini giysi ve aksesuarlarıyla yansıtırken, düzenden kopan ve siyasi gelişmelerle daha yakından ilgilenen bir başka gençlik grubu, hippiler, savunucusu oldukları kırsal yaşamı, barış ve cinsel özgürlüğü bambaşka bir giyim anlayışı yaratarak ifade etmişlerdir. Yerli kültürlerle ve etnik kökenli el sanatlarına duydukları saygının ve tüketim toplumuna duydukları tepkinin bir göstergesi olarak, maddi değeri düşük, ancak el emeğinin yoğun olduğu giysi ve aksesuarları tercih etmişlerdir. İronik bir biçimde, modayı reddeden hippilerin giysi ve aksesuarları kısa sürede moda haline gelmiş; pek çok moda tasarımcısı hippie kültüründen esinlenilmiş koleksiyonlar hazırlamıştır. Öte yandan, hippilerin etnik desenleri ve geleneksel tekstil tekniklerini yeniden gündeme getirmesi, giysi modasından iç mekan dekorasyonlarına kadar geniş bir alanda etkili olup, tekstil sanatına yeniden canlılık getirmiştir.

Pop Art, Op Art, Minimalizm gibi yeni sanat akımlarının doğmasıyla sanat dünyasında yaşanan canlılık, moda dünyasına da yansımış ve kumaş tasarımlarından giysi ve aksesuarlara yeni bir boyut getirmiştir. Pop Art'ın popüler kültür imgeleri, Op Art'ın optik yanılsamalara neden olan geometrik formları, minimalizmin fonksiyonu ön plana çıkartan basit ve yalın çizgisi moda tasarımcıları için ilham kaynağı olmuştur.

Sinema ve müzik sektöründe yaşanan canlılık yeni yıldızların çıkmasını sağlamış; özellikle İngiliz ve Amerikalı müzik yıldızları saç kesimlerinden giysilerine, ayakkabılarından takılarına kadar gençler tarafından örnek alınıp taklit edilen birer stil ikonuna dönüşmüşlerdir.

Yaşanan hızlı değişimi, benzer dinamiklerin etkisiyle takı tasarımında da görmek mümkündür. Bu alanda yaşanan en son devrim 1960'larda gerçekleşmiştir. Avrupa ve Amerika'da çok sayıda yeni sanat okulu açılması; bu okullarda takı tasarımının müfredata girmesi ve takı sanatçılarının bu kurumlarda eğitim vererek yeni nesil tasarımcıların yetişmesine katkıda bulunmaları; müze ve galerilerin desteğiyle çok sayıda uluslararası mücevher ve takı sergisinin açılması; böylelikle yabancı ülkelere sanatçıların birbirleriyle iletişim halinde olmaları; plastik sanatlarla, özellikle de heykel sanatıyla yaşanan etkileşim 1960'larda takı tasarımının yeniden canlanmasını sağlamıştır.

Kendilerini tıpkı birer ressam ve heykeltıraş gibi sanatçı kabul eden takı tasarımcıları, tasarım dili, kullanılan malzeme, teknik, form ve fonksiyon üzerine cesur araştırmalar yapmışlar; sanatsal ve estetik değeri maddi değerin üzerinde tutarak takıya bambaşka bir anlam kazandırmışlardır. Böylece uzun yıllar statü göstergesi olarak kullanılan ve maddi değeri ön planda olan geleneksel takıların yerine, biricik olduğu için kullanıcı için de artık bir kimlik göstergesine dönüşmüş stüdyo tarzı takılar yükselişe geçmiştir. Aynı yıllarda kavramsal olarak değişime uğrayan takılar için "Giyilebilir heykel" ve "Vücut heykeli" gibi yeni tanımlar kullanılmaya başlanmıştır.

1960'lı yıllarda takı tasarımında yaşanan bu önemli değişim, günümüz sanatçılarına da ilham ve cesaret vermiştir. Özellikle ülkemizde henüz geleneksel yapıyı kıramamış takı tasarımı alanında gelişme sağlayabilmek için, 1960'larda batıda yaşanan bu devrimi iyi analiz etmek gerekmektedir. Altın üretiminde dünyanın önde gelen ülkelerinden biri olan Türkiye, buna karşın iç piyasanın beklentileri doğrultusunda bu güne dek geleneksel takı üretim anlayışını değiştirmemiş; yeniliklere açık olmayan üreticiler alışlagelmiş modelleri üretmeye devam etmişlerdir. Kuyumculuk ülkemizde hala sanat değil zanaat olarak görülmekte; bu eğitimi veren iki yıllık meslek yüksekokulları tasarım gücü gelişmemiş ara elemanlar yetiştirirken, dört yıllık eğitim veren sanat okulları ise sayılarının azlığı nedeniyle yetersiz kalmaktadırlar. Öte yandan, kuyumculuk tarihi açısından oldukça köklü bir geçmişe sahip olan ülkemizde, antik dönemlerden günümüze kalmış farklı uygarlıklara ait pek çok takı parçası, çeşitli arkeoloji müzelerinde sergilenmekte; ancak Anadolu'da kuyumculuğun gelişimini kullanılan form, malzeme ve teknikler açısından detaylı anlatan ve kronolojik sıralamayla bir arada sergileyen kapsamlı bir

takı müzesi bulunmamaktadır. Kuyumculukta dünya lideri olma hedefimiz düşünülecek olursa, ülkemizde böyle bir takı müzesinin olmayışı büyük bir eksiklikler

Takı tasarımına canlılık getirmek, bir sanat dalı olarak hak ettiği saygınlığı kazanmasını sağlamak için tıpkı 1960'larda batıda olduğu gibi, bu alanda eğitim veren sanat okullarının açılması; önemli kuyum sanatçıların bu okullarda eğitim vermesi; müze ve galerilerle ortak çalışmalar yürütülmesi; uluslar arası sergiler ve workshoplar yardımıyla yabancı takı sanatçılarıyla etkileşim sağlanması, bu süreçte genç tasarımcıların daha özgür yaratımlar yapabilmesi için cesaretlendirilmesi gerekmektedir. Çok zengin bir tarihi mirasa sahip olan Anadolu kuyum sanatının, eski ve gelenekseli de unutmadan çağı yakalaması, ancak yaratıcı ve cesur yeni nesil tasarımcıların yetişmesi ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda, hem geleneksel kuyum tekniklerimizin yok olmasını önlemek, hem de çağdaş takı tasarım anlayışını benimseyen yeni nesil sanatçılar yetiştirebilmek için, bünyesinde aynı zamanda atölye çalışmaları ve kurslar ile eğitim veren; uluslar arası sergiler, yarışmalar ve workshoplar ile de bu eğitimi destekleyecek kapsamlı bir takı müzesi kurulması önemli bir adım olacaktır.

Bugün Türkiye'de üniversitelerimizin bazı birimlerinde takı tasarım dersleri ve yoğun olmasa da takı uygulamalarının eğitim programı çerçevesinde başlatılması sevindiricidir. Ancak bilinçli ve bu alanda kültürel donanımlı eğitmen ve ustaların başı çekmeleri gerekir. Türkiye'de takı tasarımı eğitimini bu kriterlere uygun biçimde Güzel Sanatlar bünyesinde veren ilk kurum İzmir Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Fakültesi olup, Tekstil Anasanat Dalı Moda Aksesuar Tasarım Programı (MAP) öğrencileri hem akademisyenler, hem de kuyumculuk sektöründen usta eğitmenlerle takı tasarımına yönelik farklı uygulamalar yapma şansı bulmaktadırlar. Bugün bu bölümden mezun olmuş çok sayıda takı tasarımcısı ülkemizin önde gelen kuyumculuk firmalarında görev almakta; akademisyenliği tercih eden bölüm mezunu öğretim elemanları ise yeni nesil tasarımcıların yetişmesine katkı sağlamaktadır. Takı tasarımının plastik sanatlarla yakın ilişkisi ve aralarındaki etkileşimler göz önüne alındığında, bu kalite ve anlayışta eğitim veren kurumların sayısının artması büyük önem taşımaktadır.

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

ABC sanatı: (Bkz. Minimalizm)

Afro saç: Yuvarlak biçim verilmiş gür ve kıvrıkcık saç modeli.

Akrilik: Sentez yoluyla elde edilen plastik, reçine ve yağların genel adı. Akrilik boya: Akrilik reçinesinden elde edilen sentetik boya. Akrilik kumaş: Petrol türevi olan akrilik elyafından üretilmiş, güneş ışınlarına ve su geçirmezliğe daha dayanıklı sentetik kumaş türü.

Aksesuar: Giysiyi bütünleyen çanta, ayakkabı, kemer, toka, şapka, takı, gözlük, eldiven, vb. eşyalara verilen genel ad.

A-line Elbise: A harfi şeklinde üst kısmı dar, etek uçlarına doğru kesimi gittikçe genişleyen elbise modeli.

Alüminyum: Simgesi Al, atom numarası 13, atom ağırlığı ise 26,98 olan, 660 °C'de eriyen, gümüş parlaklığında, beyaz, hafif bir element.

Androjen: Her iki cinsiyetin özelliklerini de içinde barındıran, belli bir cinsiyete sahip olmayan kişi.

Anorak: Başlıklı, su geçirmeyen spor ceket.

Aplike: Düz ya da desenli bir kumaştan kesilmiş motifleri veya parçayı başka bir kumaşın üzerine değişik iğne teknikleri yardımı ile tutturmak, yapıştırmak, kapamak.

Arkitektonik: Mimari kaidelere uygun olan; inşaat ve mimariyle ilgili olan.

Avangard: Fransızca "öncü askeri birlik". Kültür, sanat ve politikada öncü, yenilikçi, deneysel işler ve bunları yapan kişi ya da kişiler.

Ayar: Alaşımların saflığını gösteren değer; İngilizcede Karat. Altın için ayar, saf altın miktarının 1/24 oranında gösterilmesidir. Saf altın 24, saf gümüş ise 1000 ayar kabul edilir.

B

Balen: Göğüslere destek vermek amacıyla sutyenlerin içine yerleştirilen metal ya da plastik parça.

Balon etek: Etek uçlarından büzülerek balon şekli verilmiş uzun ya da kısa etek modeli.

Bandana: Başı değişik biçimlerde bağlamak amacıyla kullanılan bir çeşit büyük mendil.

Batik: Herhangi bir düz kumaş üzerine deseni oluşturmak suretiyle boyama işlemine tabi tutmak.

Bauhaus: 1919 yılında Walter Gropius öncülüğünde Weimar'da kurulan ve 1933 yılında Nazi rejimi tarafından kapatılan; daha fonksiyonel, ucuz ve kalıcı ürünleri savunarak 20.yy.da mimari, sanat ve tasarım alanlarında yeni bir akım yaratmış; temel zanaat eğitimini, tasarım parametrelerini ve uygulamayı bir araya getiren okul.

Beat Kuşağı: 1950'lerde ABD'de ortaya çıkan; Jack Kerouac, Allen Ginsberg ve William S. Burroughs'un başı çektiği bir grup popüler kültür karşıtı yazar.

Beatle Bot (Beatle Boot): 1960'lı yıllarda ünlü müzik grubu Beatles üyelerinin giydiği ve genç İngiliz erkekleri arasında moda haline gelen siyah deriden, sivri uçlu bir tür bot.

Bere: Yuvarlak, yassı ve sipersiz şapka.

Bikini : İki parçalı mayo.

Bluz : Bayan gömleği

Büstiye: Bayanların genellikle ceket ve benzeri kıyafetlerinin içinde kullandıkları çarpıcı, göz alıcı, işlemeli kumaştan yapılmış askılı ya da askısız üstlük.

C-Ç

Carnaby Caddesi (Carnaby Street): Londra'nın Soho bölgesinde bulunan ve özellikle 1960'larda modanın merkezi haline gelen ünlü cadde.

Çiçek Çocuklar: (Bkz. Hippi)

Çiçek Gücü (Flower Power): 1960'lı yıllarda hippilerin grafittilerde, giysi ve aksesuarlarda sıkça kullandığı, barışı ve özgürlüğü simgeleyen çiçek şeklinde sembol.

Çuval Elbise: 1960'larda moda olan, oldukça basit kesimli, genellikle eteklere doğru çan şeklinde genişleyen ve vücut hatlarını tamamen gizleyen bir tür elbise modeli.

D

Dadacılık: 1916'da Tristan Tzara ve Richard Hülsenbeck'in yayımladıkları bildiri ile başlayan ve yedi yıl kadar süren, dil ve estetik kurallarını, bunların denetlemesini, mantık dizgesini tanımayan ve sözcük anlamlarına değer vermeyen sanat akımı.

De Stijl: 20.yy.ın ilk yarısında Hollanda'da ortaya çıkan, 1917 ile 1931 yılları arasında mimari, resim ve dekorasyon alanlarında etkili olmuş; özellikle yatay ve dikey formlar ile ana renkleri kullanmasıyla ayırt edilen sanat akımı.

Disposal: Atıklardan kurtulma eylemi; elden çıkarma. Kullanıldıktan sonra atılan şey.

E

Ekose: Çeşitli renk ve büyüklüklerdeki karelerden oluşan desen, kumaş.

Ekspresyonizm: Dışavurumculuk; 20.yy.ın ilk yarısında izlenimciliğe tepki olarak doğan, dış dünyanın insan üzerindeki etkisini betimlemeyi bir kenara bırakıp, gerçekçi görüşün yerine sanatçının kendine özgü görüşüne yer veren sanat akımı.

Elegan: Şık, zarif.

Elmas: Yüksek basınç ve sıcaklık altında karbonun modifiye olup kristalleşmesiyle oluşan, dünyadaki doğal madenlerin en sert ve en saydamı olan, mücevher sektörünün yanı sıra petrol çıkarma, optik, ilaç ve uzay sanayi gibi pek çok alanda da kullanılan değerli bir mineral.

Emay: Bazı maddeleri korumak, belirli bir parlaklık kazandırmak ya da boyamak amacıyla kullanılan, saydam ya da donuk cama benzeyen bir tür cila. Kuyumculukta "Mine Tekniği" de denilen, takı parçalarını renklendirmek için cam hamuruna çeşitli maden oksitleri katarak elde edilen ve ısıtılınca eriyip daha sonra donarak katılaştıran bu malzemenin kullanılması.

Enjeksiyon kalıp: Isı yardımı ile plastik hammaddenin bir kalıp içine enjekte edilerek şekillendirilmesi ve soğutulularak kalıptan çıkartılmasını içeren üretim tekniği.

Ergitme: Isı kullanılarak bir maddenin katı halden sıvı hale getirilmesi işlemi.

Etnik: Kavimle ilgili; budunsal; bir kavim ya da ırkla ilgili.

Ezoterik: Sadece belli sayıda müritlere açıklanan, halkın düzeyine inmeyen ya da inmemesi gereken doktrin.

F

Feminen : Kadınsı

Feminist: Kadın haklarını savunan kişi.

Feminizm: Kadın-erkek ayrımcılığına karşı çıkarak cinsler arasında siyasal, ekonomik ve toplumsal eşitliği savunan görüş.

Fırfır: Giysi, perde, vb. kenarlarına dikilen kırmalı ya da büzgülü süs; farba, farbala.

Fokoculuk: Kırsal mücadele ve gerilla taktikleri ile kentleri kenardan kuşatarak iktidarı ele geçirmeyi hedefleyen siyasi görüş.

Freak: Uyuşturucu bağımlısı

Fütürizm: Gelecekçilik; 20. yy.ın başında yeni yaşamı ve yeni yaşamın teknolojisini özne olarak tanımlayan, teknolojiyi öven, hareket ve dinamizme önem veren, geleneksel kuralları yıkma amacı güden sanat akımı.

G

Gabardin: Dimi örgüyle dokunmuş, ancak çözgüsü ya da atkısı normalden çok daha sık ve çözgü sayısı atkı sayısından fazla olan yün ya da pamuklu kumaş türü.

Go go Bot : 1960'ların ortalarından itibaren moda olan, alçak topuklu bir tür bayan botu.

Granülasyon:

Güderi: Genellikle keçi ya da geyik, kimi zaman da koyun derisinden elde edilen, yoğun lifli, yumuşak ve mat bir tür meşin.

H

Haute Couture: Modanın en üst düzeyini tanımlamak için kullanılan Fransızca terim. (Fransızca Haute: muhteşem, şık ve zarif; Couture: dikiş, iğne ile işlemek)

Heybe: Binek hayvanının eyeri üzerine geçirilen ya da omuzda taşınan, içine öteberi koymaya yarayan, kilim ya da halıdan yapılmış iki gözlü torba. Sapı omuza geçirilebilen tek gözlü bir tür çanta.

Hippi : “Çiçek Çocuklar” olarak da adlandırılan, 1960'lı yıllarda dönemin komünist ve sağcı yapılanmalarına karşı çıkmış; özgürlüğün bireyin kendi içinde olduğunu ve dünyanın, üzerindeki tüm bitkilere, hayvanlara ve insanlara ait olduğunu savunan, herhangi bir siyasal parti ya da hareketle ilişkisi olmayan, mevcut düzen ve savaş karşıtı, cinsel özgürlük ve uyuşturucu yanlısı gençlik grubu.

I-İ

İllüstrasyon: Başlık, slogan ya da metin gibi sözel unsurları görsel olarak betimleyen ya da yorumlayan; geleneksel çizim ve boya malzemelerinin yanı sıra fotoğraf, kolaj ve bilgisayar tekniklerinden de yararlanan çizimlerin genel adı.

İmitasyon: Taklit

İskarpin: Ökçeli ve konçsuz bir tür ayakkabı.

İspanyol Paça: Normalden çok daha geniş pantolon paçası.

İspanyol Pantolon: 1960'ların sonu ile özellikle 1970'lerde moda olan, paça kısmı oldukça geniş kesimli pantolon modeli.

J

Jarse: Esnek dokunmuş ipekli ya da yönlü bir tür kumaş; bu kumaştan dikilmiş giysi.

Jartiyer: Çorapları dizin üstünde ya da altında tutmaya yarayan lastikli baē.

Jile: Kadınların genellikle bluz üzerine giydikleri yelek.

K

Kaboşon Kesim: şeffaf olmayan taşlarda taşın renk ve ışık özelliklerini belirginleştirmek için, bir ya da bazen iki yüzeyine birden dış bükeylik verilmesi.

Kaftan: Çoēu ipekten yapılan, bir çeşit uzun, süslü üst giysisi.

Kapri: Boyu diz altında olan pantolon.

Kapşon: Manto, kaban, vb. stlēn başa geçirilebilen ve arkaya atılabilen parçası.

Karat: Ayar;

Kauçuk: Amerika, Asya ve Afrika'nın çeşitli aēalarından, özellikle lastik aēacından veya bazı petrol artıklarının birleşiminden elde edilen, dayanıklı ve esnek madde.

Kinetik Sanat: Hareketi temel alan, oēunlukla da optik yanılısamlarla hareket etkisi yaratan sanat anlayışı.

Kokteyl Yzē: Dikkat çekici, iri ve gösterişli yüzük. 1920-1933 yıllarında ABD'de uygulanan iki yasaēı döneminde moda haline gelen, yasa dışı kokteyl partilerine giden kadınların zarif el hareketleriyle iki kadehlerini tutarken, hem stil sahibi olduklarını hem de iki içtiklerini vurgulamak için kullandıkları, oldukça iri ve gösterişli yüzüklere verilen genel ad.

Koleksiyon: ērenme, yarar saēlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü, derlem. Modaevlerinin giyimdeki yenilikleri tanıtmaq için dzenlediēi defilelerde gösterilen modellerin bütünü.

Konsept: Kavram

Konstrüksiyon: Yapı ya da yapıyı oluşturan elemanların bütünü.

Konstrüktivizm: Yapımcılık. 1913 yılında Rusya'da ortaya çıkan, sanatın modern teknolojinin biçimlerini ve süreçlerini yansıtması gerektiēini savunan sanat akımı. "Yapı", "İnşaat" anlamına gelen "konstrüksiyon" kelimesinden türetilmiştir. Heykel ve takı tasarımında yapısal özellikleri, resim sanatında ise resimsel ēelerin bir araya getirilmesini ifade eder.

Koreografi: Bir dansı ya da şovu oluşturan adım, figür ve anlatımların bütünü.

Kreasyon: Tasarım; bulunan, yaratılan şey. Bir terzi ya da moda evinin yarattığı her türlü yeni model.

Kuyumculuk: Değerli ya da değersiz metal ve metal olmayan hammaddeleri işlemek suretiyle sanat eseri yapmaya yönelik faaliyetlerin tümü.

Kübizm: Pablo Picasso, Georges Braque gibi sanatçıların öncülüğünü yaptığı, 20.yy. başında temsile dayalı sanat anlayışından saparak devrim yaratan ve nesne yüzeylerinin ardına bakarak konuyu aynı anda değişik açılardan sunabilecek geometrik şekillerin vurgulandığı sanat akımı.

L

Lapis Lazuli: Lacivert taşı. Çoğunlukla kireç taşlarının kontakt metamorfizmasıyla oluşan, koyu mavi renkte, içinde altın renginde pirit zerrecikleri bulunan, yarı saydam ve yarı değerli bir süs taşı.

Likra: Genellikle başka dokumalarla karıştırılarak esnek ve hafif olması sağlanan, bir çeşit güçlü ve dayanıklı dokuma.

M

Makrome: Araç kullanmadan elle yapılan ve birbiri arasından geçirilen ipliklerin düğümlemesi ile şekillendirilen örme tekniği.

Maksi etek: Çok uzun etek.

Manşet: Gömleğin kol ağzına geçirilen, genellikle çift katlı kumaştan yapılan bölüm, kolluk.

Marcuseculuk: 1968 Hareketinin teorisyenlerinden Alman Profesör Herbert Marcuse'un oluşturduğu öğretisi.

Masif: Kütlesi, görünürdeki bütün hacmi kaplayan, kaplama veya doldurma olmayan.

Maskülen: Erkeksi

Materyalizm: Bütün evrenin, her varlığın ve olgunun en temelde maddi özellik gösteren öğelerden oluştuğu, bunlarla ilgili açıklamaların da bu öğelere ve aralarındaki ilişkilere indirgenebileceği yolundaki görüş.

Melamin: Plastik ürünlerde, yapıştırıcılarda, tabak, çanak vb. eşyaların üretiminde kullanılan, sıklıkla beyaz kristal formda olan ve nitrojen içeriği açısından zengin bir tür organik kimyasal madde.

Miğfer: Baş dış darbelerden koruyan, demir, çelik, vb. malzemelerden yapılmış bir tür başlık.

Mine: (Bkz. Emay)

Mini etek: Kısa etek.

Minimalizm: Minimal sanat; ABC Sanatı; Kökeni 1960'lı yıllara dayanan, modern sanat ve müzikte sadeliği ve nesnenin önemini ön plana çıkaran sanat akımı. Tasarımlarda fonksiyonelliği ön plana çıkaran, süsleme ve bezemelerden uzak, "hafif", "taze" ve "serin" sözcüklerini çağrıştıran düz, sade ve geometrik formların kullanıldığı akım.

Mod: Modern, popüler ve moda olan şeyler için 1960'larda Avrupa'da medyanın kullandığı genel terim.

Moda: Belirli bir süre etkin olan toplumsal beğeni; bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük. Farklı gereksinimler ya da süslenme özentisiyle toplum yaşamına giren geçici yenilik.

Moda ikonu: Takipçisi olduğu moda akımı ya da kendi yarattığı stil ile kitleleri etkileyen öncü kişi.

Modernizm: 19.yy.da Fransa'da ortaya çıkan ve temelde geleneksel sanatların, edebiyatın, toplumsal kuruluşların ve günlük yaşamın artık zamanını doldurduğunu ve bu nedenle yeni bir kültürün icat edilmesi gerektiğini savunan "Modernist Hareket" etkisiyle gelenekleri kıran stil.

Modüler: Ayarlanabilen, parçaları takılıp sökülebilen ya da kullanıcının ihtiyacına göre düzenlenip şekillendirilebilen.

Mokasen: Bağciksız ayakkabı

Monokini: Göğüs ve karın parçaları genellikle aksesuarlar yardımıyla birbirine tutturularak tek parça haline getirilmiş bikini.

Mücevher: Kullanılan malzeme ve işçilik açısından değeri yüksek takı.

N

Naylon: İlk kez 1930'larda Amerikalı kimyacı Wallace H. Carothers'e bağlı bir araştırma grubu tarafından geliştirilen, yüksek moleküler ağırlıklı poliamitlerden oluşan, ısıya, aşınmaya ve kimyasallara dayanıklı plastik malzeme.

Neoplastisizm: Piet Mondrian'ın kurduğu, ilkel renkler ve basit geometrik biçimler arasındaki ilişkileri araştıran sanat akımı.

Nehru Ceket: Hindistan bağımsızlık hareketinin öncüsü ve Hindistan'ın ilk başbakanı olan Nehru'nun giydiği, kısa ve dik yakalı, üniforma benzeri ceket.

O-Ö

Op-Art: Optik sanat. İlk kez 1960'larda kinetik sanat kapsamı içinde optik yanılsamalara dayalı bir anlatım biçimi olarak ortaya çıkmış sanat akımı.

P

Pendantif: Değerli kolye ucu. İnce bir zincirle boyna takılan değerli takı.

Panel: Yerleştirileceği yüzeyin bir bölümüne uyan, çoğunlukla dikdörtgen biçiminde düzgün parça.

Parka: Kapüşonlu, su geçirmez ceket.

Pırlanta: İşlenmiş ve özel bir kesime tabi tutulmuş elmas. İlk kez 1919 yılında Marcel Tolkowsky tarafından yaratılan elmas kesimine verilen isim. Bu kesimde ışık taşın içinde kırılır ve parlaklık vererek geri yansır. Brilliant, oval, damla, markiz, prenses, oktagon, kalp ve baget gibi farklı kesimleri mevcuttur. 57 yüzeyli yuvarlak kesim en çok kullanılan pırlanta kesimidir.

Pilise: Kırmalı, kıvrımlı; ısı tutan, katlanmaya elverişli kumaş, deri ya da kağıdın belli bir düzen içinde katlanarak şekillendirilmesi işlemi.

Pleksiglas: Renkli ve renksiz, saydam ve yarı saydam çeşitleri olan, kolay işlenip kesilebilen ve 90°C ile 115°C arasında ısıtıldığında kolayca bükülüp şekil verilebilen, normal camdan daha hafif ve dayanıklı olan, termodinamik yapıdaki plastik cam.

Polietilen: Etilenin çeşitli yöntemlerle polimerleşmesinden elde edilen, birçok kimyasal madde etkisiyle bozulmayan, dayanıklı, parlak ve saydam bir tür katı.

Polyester: boya, kumaş ve lastik sanayinde kullanılan, tereftalik asitle etilen glikolün polimerleşmesinden oluşan, korozyona karşı koruyucu olarak da kullanılan madde.

Pompadour saç: Arkaya doğru taranarak şekil verilmiş erkek saç modeli.

Pop-Art: Pop Sanat; 1950'li yıllarda, özellikle ABD ve İngiltere'de Soyut Dışavurumculuğa tepkili sanatçıların bir akım haline getirdikleri sanat türü.

Pretaporte (Pret-a Porter): Hazır giyim

Punk: 1970'li yıllarda İngiltere'de ekonomik bunalımdan en çok etkilenen işçi sınıfının çocukları arasında doğan, geleneksel ve kalıplaşmış davranış biçimine karşı yıkıcı bir tavır geliştiren; aykırı giyim tarzları, saç modelleri ve pearcing, zincir, çengelli iğne, zimba gibi aksesuarlarıyla içinde bulundukları durumu protesto eden, moda karşıtı hareket.

Pürizm: Arıtcılık; Kübizmin özünden uzaklaştığını öne süren ve nesneleri çizgisel ve yapısal özellikleriyle yansıtarak ışık ve gölgenin yanıltıcı etkisinden arındırmayı amaçlayan 20.yy. sanat akımı.

PVC: Poli Vinil Klorür'ün kısaltması; petrol ya da doğalgaz ile tuzdan petrokimya tesislerinde üretilen, formülü $-(CH_2-CH_2)-$ olan polimer türü.

R

Rasyonel: Akla dayanan, ölçülü ve hesaplı.

Repousse: Çekiçle dövme. Kuyumculukta metal yüzeylerin çekiçle dövülerek şekillendirilmesi ya da desen oluşturulması tekniği.

Retro: Geri, geriye doğru; modada geçmişe dönüş eğilimi.

Rugan: Ayakkabı, çanta, vb. yapımında kullanılan parlak deri.

S-Ş

Sandalet: Yalnız tabanı bulunan, ayağa kordon veya kayışlarla bağlanan açık ayakkabı; sandal.

See-trough Bluz: Şeffaf, içini gösteren bluz. Transparan bluz.

Sentetik: Yapay yollardan elde edilen; bileşimli.

Serigrafi Baskı: İpek baskı, özgün baskı. Bir şablona gerilmiş ipeğin yüzeyine foto emisyonları yardımıyla grafik aktarılmasıyla elde edilen, uzun süre solmayan baskı türü.

Smokin: Özel gün ve gecelerde erkeklerin giydikleri, önü açık, ceketi daha çok atlas yakalı takım elbise.

Sofistike: Karmaşık, gelişmiş, ileri düzeyde.

Stil: Üslup, tarz.

Stiletto: Yüksek ve ince topuklu bayan ayakkabısı.

Stretch Çorap: Bacaklara sıkıca oturan, gergin çorap.

Studio Crafts: Genellikle el yapımı, özgün ve eşi olmayan parçaların üretimini savunan fikir.

Süet: Yumuşak, yüzü ince havlı bir tür deri.

Süper Model: Yüksek fiyatlara çalışan, dünya genelinde tanınan ve genellikle Haute Couture defilelerde ve ünlü markaların reklam çekimlerinde görev alan model.

Süprematizm: Soyut geometriciliği benimseyen resim anlayışı.

Sürrealizm: Gerçeküstücülük; 20.yy.ın başlarında Avrupa’da ortaya çıkan ve I. Dünya Savaşı’nın yol açtığı yıkıma karşı sergilenen akılcı tutuma karşı çıkarak, bilinç dışı düşsel dünyaya yönelmeyi amaçlayan sanat akımı.

Süs Taşları: Fiziksel ve kimyasal etkilerle ve çoğunlukla yüksek basınç altında, doğada yaygın olarak bulunan karbon, alüminyum, silisyum, kalsiyum ve magnezyum gibi elementlerden oluşan; yaygın olarak süs eşyası ve mücevher yapımında kullanılan, sertlik dereceleri 6’nın üzerindeki kıymetli ve yarı kıymetli taşlar.

Süveter: Genellikle altına gömlek ya da bluz giyilen kolsuz örgü kazak.

Swinging: (Moda ve kültür alanında) Canlı, hareketli, neşeli, özgür.

Şal desen: Ucu kıvrımlı damla şeklinde desen.

T

Tasarım: Bir şeyi zihinde biçimlendirme; tasavvur. Bir varlığın yaratımını içeren düşünce süreci.

Taşizm: Fransızca “tache” (leke) sözcüğünden türetilmiş, resim sanatında düzensiz biçimli renk lekeleri ve damlalarının kullanılmasını temel alan, sanatsal yaratımda rastlantısallığı ön planda tutan sanat akımı.

Tayt: Bacakları sıkı saran, özel kumaştan yapılmış bir tür pantolon.

Tayyör : Ceket ve etekten oluşan kadın giysisi.

Teddy Boy: 1950’lerde Londra’da ortaya çıkan bir alt kültür. Kendilerini “Teenagers” olarak tanımlayan ve Amerikan Rock & Roll müziğinin takipçisi olan ilk İngiliz gençlik grubu.

Teenager: 13 ile 19 yaşları arasındaki gençler için kullanılan genel bir tanım; delikanlı; yeniyetme.

Tie-dye: İngilizcede tie (bağlamak) ve dye (boyamak) kelimelerinden türetilmiş tekstil tekniği. Kumaş katlandıktan ve ipe sıkıca bağlandıktan sonra boyaya batırılarak üzerinde desen elde etme tekniği.

Transparan: Şeffaf, içini gösteren.

Trend: Eğilim; en son modayı izleyen

Tulum: Göğüs ve pantolon bölümü bitişik giysi.

Tunik: Uzun bayan gömleği

U-Ü

Uniseks: Belli bir cinsiyete ait olmayan, her iki cins tarafından da kullanılabilir olan

V-W

Vog (Vogue): beğenilme, rağbet görme. Ünlü bir moda dergisi.

Winklepickers: Sivri burunlu bir tür çizme.

Y

Yapımcılık: (Bkz. Konstrüktivizm)

Yaygı: Yere ya da döşeme üzerine serilen örtü.

Z

Zanaat: El ustalığı isteyen işler.

Zanaatkar: Zanaat ile uğraşan, sermayeden çok nitelikli el emeğini kullanarak mal üretiminde bulunan kişi. Maddi ya da estetik ihtiyaçları karşılamak üzere mal üreten esnaf.

Zirkon: Zirkonyum silikattan meydana gelen doğal ve saydam yarı değerli süs taşı.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

TÜRKÇE YAYINLAR

ALPKAYA Gökçen, Faruk, **20.yy Dünya ve Türkiye Tarihi**, Tarih Vakfı, İstanbul, 2004

ARMAOĞLU Fahir, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2004

LYNTON Norbert, **Modern Sanatın Öyküsü**, Türkçe'ye Çevirenler Prof.Dr. Cevat Çapan, Prof.Dr. Sadi Öziş, Remzi kitapevi, İstanbul, 2004, 400 S.

ÖZTUNA H. Yakup, **Görsel İletişimde Temel Tasarım**, Tibyan Yayıncılık, I. Baskı, İstanbul, 2007, 183 S.

SANDER Oral, **Siyasi Tarih 1918-1994**, İmge Kitapevi, Ankara-2005

YABANCI YAYINLAR

BARBER R. John, **Modern European History**, Harper Perennial, New York, 1993, 407 S.

BARNARD Malcolm, **Fashion As Communication**, Routledge, New York, 2001, 186 S.

BENNETT David, Daniela Mascetti, **Understanding Jewellery**, Page One, Londra, 2007, 494 S.

CRAVEN Helen, Jack Ogden, Ronald Lightbown, Peter Hinks, Patricia Bayer, Vivienne Becker, **Jewellery (Makers, Motifs, History, Techniques)**, Thames & Hudson, Londra, 1989

ENGLISH Bonnie, **A Cultural History Of Fashion In The 20th Century**, Berg, New York, 2007

HONNEF Klaus, **Pop Art**, Taschen, Bonn, 2004, 95 S.

KISHLANSKY Mark, Patrick Geary, Patricia O'Brien, **Civilization In The West**, Longman, New york, 1997, 1066 S.

LAMBERT Sylvie, **The Ring –Design Past & Present**, Roto Vision, East Sussex - 1998

LEHNERT Gertrud, **Fashion**, Laurence King, Londra-1999, 190 S.

LERNER E. Robert, Meacham Standish, Edward McNall Burns, **Western Civilizations – Their History and Their Culture**, Norton & Company, Londra, 1998, 1123 S.

MULVAH Jane, **Costume Jewelry in Vogue**, Thames and Hudson Inc, Londra, 1988

NEUMAN Ursula Ilse, **Inspired Jewelry (From the Museum of Arts & Design)**, Page One, UK-2009

NINKOVICH Frank, **Modernity and Power**, The University Of Chicago Press, Chicago, 1994, 418 S.

PENDERGAST Sara & Tom, **Fashion, Costume and Culture**, The Gale Group, 2004

SEELING Charlotte, **Fashion-The Century of Designer(1900-1999)**, Könemann, Madrid,1999

SLATER David, Peter J. Taylor, **The American Century**, Blackwell, Oxford, 1999, 362 S.

The Fashion Book, Phaidon Pres Ltd., New York, 2001

WALFORD Jonathan, **The Seductive Shoe, Four Centuries Of Fashion Footwear**, Thames & Hudson Ltd., Londra, 2007

WATKINS David, **Jewellery Design Sourcebook**, New Holland Publishers, Londra-1999, 125s.

WEBER Christianne, **Schnellkurs Schmuck**, Dumont, Köln-2004

VAN Marthe Le, **500 Necklaces, Contemporary Interpretations of a Timeless Form**, Lark Jewellery Books, 2006, 246s.

YAAP Nick, **1960'lar Fotoğraflarla 20. Yüzyılın Sosyal Tarihi**, Gettyimages, Almanya, 2000

ANSİKLOPEDİ

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Ana Yayıncılık AŞ, İstanbul-1990, Cilt:1, 22

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Yem Yayınları, İstanbul, 1997, Cilt: 1, 2

Gelişim Hachette Ansiklopedisi, Sabah Yayınları, İstanbul, 1993, Cilt: 8

Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 1988, Cilt: 4

SÖZLÜK

EROĞLU Özkan, **Resim Sanatı Sözlüğü**, Nelli Sanat evi Yayınları, İstanbul, 2003

SÖZEN Metin, Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1992

PÜSKÜLLÜOĞLU Ali, **Arkadaş Türkçe Sözlük**, Arkadaş Yayınevi, Ankara-1997, 2. Baskı

Örnekleriyle Türkçe Sözlük, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara-1995, Cilt:1, 2, 3 ve 4

Yazım Kılavuzu, Türk Dil Kurumu, Ankara-2005, 24. Baskı

DERGİ

Antik & Dekor, Antik AŞ Yayınları, S:49, Kasım-Aralık 1999; S:56, Ocak 2000

Art Dekor, Doğan Yayıncılık AŞ, Eylül 2004, Sayı:138

Beyer Mode-Sonderheft Herbst / Winter 1963/64, Frankfurt, Almanya, 1963

KATALOG

Carole Guinard, Monica Gaspar, Liesbeth Den Besten, **De Main A Main - From Hand To Hand, Passing on Skill and Know How in European Contemporary Jewellery**, Sergi Kataloğu, Mudac, UK-2008, 140s.

INTERNET

<http://www.barbarahulanickidesign.com/bio.htm>

<http://www.hubpages.com>

<http://www.glamoursplash.com>

<http://www.tarihportali.net>

<http://www.mschon.com/50604.html>

<http://www.modernsilver.com/marchupdate/Goldsmithshallexhibition.htm>

<http://mobilia-gallery.com/artists/gflockinger>

<http://en.wikipedia.com>

<http://www.julieer.com>

<http://www.prices4antiques.com>
<http://www.coulhunting.com/style>
<http://www.thecarrotbox.com>
<http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/swiss-jewelry.htm>
<http://www.modernsilver.com/marchupdate/Goldsmithshallexhibition.htm>
[http://www.alternatives.it/MOSTRE PASSATE/COLLECT2007/De](http://www.alternatives.it/MOSTRE_PASSATE/COLLECT2007/De)
<http://www.artjewelryforum.org>
<http://www.klimt02.net/jewellers/index>
<http://www.elisewinters.com/new/index.php/limited-production>
<http://www.dau-berlin.com>
<http://www.galerie-orfeo.com>
<http://www.pforzheim.de>
<http://www.modernsilver.com/index.ht>
<http://www.christies.com>
<http://www.ganoksin.com/borisat/nenam/modern-jewelry.htm>

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyad: M. Serpil ALTUN

Doğum Yeri ve Yılı: Kayseri - 1971

Yabancı Dil: İngilizce

Eğitim:

Lisans

2002-2007, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil Bölümü,
Moda Aksesuar Tasarım Programı

1988-1995, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Zooloji Anabilim Dalı

Lise

1988, İzmir Bornova Anadolu Lisesi

İş Tecrübesi:

2009-....., Program Sorumlusu Öğretim Görevlisi, Beykent Üniversitesi Meslek
Yüksekokulu Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Programı, İstanbul

2008-2009, Öğretim Görevlisi, Beykent Üniversitesi Meslek Yüksekokulu
Kuyumculuk ve Takı Tasarımı Programı, İstanbul

2007-2008, Öğretim Görevlisi, Adnan Menderes Üniversitesi, Karacasu Memnune
İnci Meslek Yüksekokulu Takı Tasarımı ve Süs Taşları İşlemeciliği Programı, Aydın

2006-2007, Eğitimci, Galeri Akademist, İzmir

1997-1998, Haber Spikeri, Radyo Aktif, İzmir

1996-1997, Haber Spikeri, Sky TV-Radyo, İzmir

